

T.C.

TOROS ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**FİNANSAL OKURYAZARLIK, FİNANSAL EĞİTİM, FİNANSAL
OKURYAZARLIK TUTUM VE DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN HATAY İLİNDE
BİR ARAŞTIRMA**

Gülhan BEDİR

DANIŞMAN

Prof. Dr. Köksal HAZİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZİRAN 2020

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL ve ONAY SAYFASI

Gülhan BEDİR tarafından hazırlanan “*Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim, Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranışlarına İlişkin Hatay İlinde Bir Araştırma*” başlıklı bu çalışma 03 / 06 / 2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Danışman

Savunma Sınav Jürisi Tarafından Tezin İmzalı Nüshasının Teslim Tarihi: ...../...../.....

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Köksal HAZİR

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Toros Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmada;

- Sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

03 / 06 / 2020

Gülhan BEDİR

**FİNANSAL OKURYAZARLIK, FİNANSAL EĞİTİM, FİNANSAL
OKURYAZARLIK TUTUM VE DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN HATAY İLİNDE
BİR ARAŞTIRMA
(Yüksek Lisans Tezi)**

Gülhan BEDİR

**TOROS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
2020**

ÖZET

Finansal okuryazarlık, bireyin finans ve ilgili kavramlar, finansal piyasalar, finansal ürünler ve uygulamaları hakkında bilgi sahibi olmasıdır. Finansal okuryazarlık bireyleri birikim, yatırım, bütçe yönetimi gibi konularda bilinçlendirmenin yanı sıra finansal ve ekonomik değişimleri anlayabilmelerine olanak sağlamaktadır. Bu yönüyle finansal okuryazarlık bireysel refah seviyesinin yükselmesine, piyasaların etkin olarak çalışmasına ve ülke ekonomisinin kalkınmasına sağladığı olumlu katkılardan dolayı oldukça önemlidir.

Finansal eğitim, tüketici ve yatırımcılara paranın yönetimine dair bilgi, beceri, tutum ve davranışların kazandırıldığı, finansal risk ve fırsatların bilincinde olarak seçimler yapılmasına olanak sağlayan süreçtir. Gelişimin ve değişimin hızla devam ettiği finansal piyasalarda doğru ve etkin kararların alınabilmesi için finansal okuryazarlığa dolayısıyla finansal eğitime duyulan ihtiyacın artması sebebiyle ulusal ve uluslararası düzeyde çalışmalar yapılmaktadır.

Bu çalışmada Hatay ilinde hizmet sektörü, ticari işletme ve üretim işletmelerinde faaliyet gösteren yöneticiler ve çalışanların Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranışları belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finans, Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim, Finansal Farkındalık, Finansal Tutum ve Davranışlar.

**FINANCIAL LITERACY, FINANCIAL EDUCATION, FINANCIAL LITERACY
ATTITUDES AND BEHAVIORS, A STUDY IN HATAY PROVINCE ON
FINANCIAL SURVEY**

(M. Sc. Thesis)

Gülhan BEDİR

**TOROS UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE**

2020

ABSTRACT

Financial literacy is an individual's knowledge of finance and related concepts, financial markets, financial products and applications. Financial literacy enables individuals to understand financial and economic changes as well as raise awareness of issues such as savings, investment, and budget management. In this respect, financial literacy is very important due to the positive contribution it provides to the increase in the level of individual welfare, the efficient operation of the markets and the development of the country's economy.

Financial education is the process that allows consumers and investors to make choices in the awareness of financial risks and opportunities, in which knowledge, skills, attitudes and behaviors about money management are gained. In the financial markets, where development and change continue rapidly, studies are being carried out at the national and international level due to the increase in the need for financial literacy and therefore financial education in order to make correct and effective decisions.

In this study, Financial Literacy Attitudes and Behaviors of the managers and employees operating in the service industry, commercial enterprise and production companies in the province of Hatay were tried to be determined.

Keywords: Finance, Financial Literacy, Financial Education, Financial Awareness, Financial Attitudes and Behaviors.

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında değerli katkılarıyla bana yol gösteren danışman hocam Sayın Prof. Dr. Köksal HAZİR'a, anket aşamasında yardımlarını esirgemeyen kardeşim Ferhan BEDİR ve kuzenim Veli BEDİR'e ve bu zorlu süreçte manevi desteği ile yanımda olan babam Mehmet BEDİR'e, annem Halime BEDİR'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLoların LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiv
GİRİŞ.....	1

- Araştırmanın Amacı
- Araştırmanın Önemi
- Araştırmanın Evren ve Örneklemi

BİRİNCİ BÖLÜM

FINANS VE İLGİLİ KAVRAMLAR

1. FINANS VE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	4
1.1. Finans Kavramı ve Tanımı.....	4
1.2. Finans Yönetimi.....	5
1.3. Finansın Tarihsel Gelişimi.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK, FİNANSAL FARKINDALIK, FİNANSAL EĞİTİM, FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL EĞİTİMİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK FAALİYETLER

2. FİNANSAL OKURYAZARLIK, FİNANSAL FARKINDALIK, FİNANSAL EĞİTİM, FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL EĞİTİMİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK FAALİYETLER.....	8
2.1. Finansal Okuryazarlık.....	8
2.1.1. Okuryazarlık kavramı ve tanımı.....	8
2.1.2. Finansal okuryazarlık kavramı ve tanımı.....	9
2.1.3. Finansal okuryazarlığın amacı.....	11
2.1.4. Finansal okuryazar olabilme koşulları ve özellikleri.....	12
2.1.5. Finansal okuryazarlığın önemi	13
2.1.5.1. Finansal okuryazarlığın birey, aile ve toplum açısından önemi.....	14
2.1.5.2. Finansal okuryazarlığın finansal sistem ve ekonomi açısından önemi.....	15
2.2. Finansal Farkındalık.....	16
2.2.1. Finansal farkındalığın tanımı.....	16
2.2.2. Finansal farkındalığın önemi.....	16
2.2.3. Finansal farkındalığın faydaları.....	17
2.3. Finansal Eğitim.....	17
2.3.1. Finansal eğitim kavramı ve tanımı.....	17
2.3.2. Finansal eğitimin önemi ve gerekliliği.....	19

2.3.3. Finansal eğitimin faydaları.....	20
2.3.3.1. Bireysel refaha katkısı.....	20
2.3.3.2. Toplumsal ve ekonomik refaha katkısı.....	21
2.3.4. Finansal eğitimin amacı.....	21
2.4. Finansal Okuryazarlık ve Finansal Eğitim Arasındaki İlişki.....	22
2.5. Finansal Okuryazarlık ve Finansal Eğitimin Geliştirilmesine Yönelik Faaliyetler.....	23
2.5.1. Uluslararası kuruluşlar tarafından yürütülen faaliyetler.....	23
2.5.1.1. Dünya Bankası (WB).....	23
2.5.1.2. Avrupa Birliği (AB).....	24
2.5.1.3. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD).....	26
2.5.2. Ulusal kuruluşlar tarafından yürütülen faaliyetler.....	27
2.5.2.1. Amerika Birleşik Devletlerinde yürütülen faaliyetler.....	27
2.5.2.1.1. Amerika Merkez Bankası (FED)	28
2.5.2.1.2. Amerika Sermaye Piyasası Kurulu (SEC).....	28
2.5.2.1.3. Başkan'ın Finansal Yeterlilik Danışma Konseyi (PACFL).....	28
2.5.2.1.4. Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu (FLEC)...	29
2.5.2.1.5. Finansal Eğitim Ulusal Vakfı (NEFE)	30
2.5.2.1.6. Amerika Tasarruf Eğitimi Konseyi (ASEC).....	31
2.5.2.1.7. Jump Start Koalisyonu	31
2.5.2.1.8. Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (INFE).....	32
2.5.2.2. İngiltere'de yürütülen faaliyetler.....	32

2.5.2.2.1. Finansal Servis Otoritesi (FSA).....	32
2.5.2.2.2. Kişisel Finans Eğitim Grubu (PFEG).....	33
2.5.2.3. Almanya.....	33
2.5.2.4. Japonya.....	34
2.6.3. Türkiye’de yürütülen faaliyetler.....	35
2.6.3.1. Merkez Bankası (MB)	35
2.6.3.2. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)	36
2.6.3.3. Borsa İstanbul (BIST)	38
2.6.3.4. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB).....	39
2.6.3.5. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	40
2.6.3.6. Finansal Okuryazarlık Derneği (FODER).....	40
2.6.3.7. Türkiye Ekonomi Bankası (TEB).....	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK TUTUM VE DAVRANIŞLARI

3. FİNANSAL OKURYAZARLIK TUTUM VE DAVRANIŞLARI.....	42
3.1. Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranışları.....	42
3.1.1. Finansal tutum.....	42
3.1.2. Finansal davranış.....	43

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FİNANASAL OKURYAZARLIK TUTUM VE DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN HATAY İLİNDE BİR ARAŞTIRMA

4. FİNANASAL OKURYAZARLIK TUTUM VE DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN HATAY İLİNDE BİR ARAŞTIRMA.....	48
4.1. Araştırmanın Amacı.....	48
4.2. Araştırmanın Önemi.....	48
4.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	48
4.4. Araştırmanın Veri Toplama Araçları.....	49
4.5. Araştırmanın Veri Analiz Teknikleri.....	49
4.6. Bulgular.....	50

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	87
KAYNAKLAR.....	91
EKLER.....	102
Ek – 1 Tezde Kullanılan Anket Formu	103
ÖZGEÇMİŞ.....	104

TABLoların LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1. AB'ye üye ülkeler.....	24
Tablo 2.2. OECD'ye üye ülkeler.....	26
Tablo 3.1. Finansal tutuma ilişkin 2012 yılı anket sonuçları.....	43
Tablo 3.2. Finansal davranış yüzdeleri 2012 yılı sonuçları.....	45
Tablo 3.3. Finansal okuryazarlık 2012 yılı göstergeleri.....	47
Tablo 4.1. Güvenilirlik analizi.....	51
Tablo 4.2. Temel bileşenler analizi.....	52
Tablo 4.3. Döndürülmüş bileşen matrisi.....	53
Tablo 4.4. Faktör grupları ve anket soruları.....	54
Tablo 4.5. İlgi faktörüne ilişkin cinsiyet değişkeni grup istatistiği.....	56
Tablo 4.6. İlgi faktörüne ilişkin cinsiyet değişkeni t- testi.....	56
Tablo 4.7. İlgi faktörüne ilişkin yaş değişkeni grup istatistiği.....	57
Tablo 4.8. İlgi faktörüne ilişkin yaş değişkeni anova testi.....	58
Tablo 4.9. İlgi faktörüne ilişkin eğitim değişkeni grup istatistiği.....	59
Tablo 4.10. İlgi faktörüne ilişkin eğitim değişkeni anova testi.....	60
Tablo 4.11. İlgi faktörüne ilişkin sektör değişkeni grup istatistiği.....	61
Tablo 4.12. İlgi faktörüne ilişkin sektör değişkeni anova testi.....	61
Tablo 4.13. İlgi faktörüne ilişkin görev değişkeni grup istatistiği.....	62
Tablo 4.14. İlgi faktörüne ilişkin görev değişkeni t – testi.....	62
Tablo 4.15. Algı faktörüne ilişkin cinsiyet değişkeni grup istatistiği.....	63
Tablo 4.16. Algı faktörüne ilişkin cinsiyet değişkeni t – testi.....	63
Tablo 4.17. Algı faktörüne ilişkin yaş değişkeni grup istatistiği.....	65
Tablo 4.18. Algı faktörüne ilişkin yaş değişkeni anova testi.....	66
Tablo 4.19. Algı faktörüne ilişkin eğitim değişkeni grup istatistiği.....	67
Tablo 4.20. Algı faktörüne ilişkin eğitim değişkeni anova testi.....	68
Tablo 4.21. Algı faktörüne ilişkin sektör değişkeni grup istatistiği.....	69
Tablo 4.22. Algı faktörüne ilişkin sektör değişkeni anova testi.....	69
Tablo 4.23. Algı faktörüne ilişkin görev değişkeni grup istatistiği.....	70
Tablo 4.24. Algı faktörüne ilişkin görev değişkeni t – testi.....	70

(Devam) Tabloların Listesi

Tablo 4.25. Tutum faktörüne ilişkin cinsiyet değişkeni grup istatistiği.....	71
Tablo 4.26. Tutum faktörüne ilişkin cinsiyet değişkeni anova testi.....	71
Tablo 4.27. Tutum faktörüne ilişkin yaş değişkeni grup istatistiği.....	72
Tablo 4.28. Tutum faktörüne ilişkin yaş değişkeni anova testi.....	73
Tablo 4.29. Tutum faktörüne ilişkin eğitim değişkeni grup istatistiği.....	74
Tablo 4.30. Tutum faktörüne ilişkin eğitim değişkeni anova testi.....	74
Tablo 4.31. Tutum faktörüne ilişkin sektör değişkeni grup istatistiği.....	75
Tablo 4.32. Tutum faktörüne ilişkin sektör değişkeni anova testi.....	76
Tablo 4.33. Tutum faktörüne ilişkin görev değişkeni grup istatistiği.....	77
Tablo 4.34. Tutum faktörüne ilişkin görev değişkeni t – testi.....	77
Tablo 4.35. Harcama faktörüne ilişkin cinsiyet değişkeni grup istatistiği.....	78
Tablo 4.36. Harcama faktörüne ilişkin cinsiyet değişkeni t-testi.....	78
Tablo 4.37. Harcama faktörüne ilişkin yaş değişkeni grup istatistiği.....	80
Tablo 4.38. Harcama faktörüne ilişkin yaş değişkeni anova testi.....	81
Tablo 4.39. Harcama faktörüne ilişkin eğitim değişkeni grup istatistiği.....	82
Tablo 4.40. Harcama faktörüne ilişkin eğitim değişkeni anova testi.....	82
Tablo 4.41. Harcama faktörüne ilişkin sektör değişkeni grup istatistiği.....	83
Tablo 4.42. Harcama faktörüne ilişkin sektör değişkeni anova testi.....	84
Tablo 4.43. Harcama faktörüne ilişkin görev değişkeni grup istatistiği.....	85
Tablo 4.44. Harcama faktörüne ilişkin görev değişkeni t – testi.....	85

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılan kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ASEC	American Savings Education Council (Amerika Tasarruf Eğitimi Konseyi)
BES	Bireysel Emeklilik Sistemi
BİST	Borsa İstanbul
EBA	Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Bilişim Ağı
EGFE	Expert Group on Financial Education (Finansal Eğitim Uzman Grubu)
FED	Federal Reserve Bank (Amerika Merkez Bankası)
FLEC	Financial Literacy and Education Commission (Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu)
FSA	Financial Services Authority (Finansal Hizmetler Otoritesi)
FODER	Finansal Okuryazarlık Derneği
INFE	Network on Financial Education (Uluslararası Finansal Eğitim Ağı)
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
JSDA	Japan Securities Dealers Association (Japonya Aracı Kuruluşlar Birliği)
MB	Merkez Bankası
NEFE	National Endowment for Financial Education (Finansal Eğitim Ulusal Vakfı)
NFER	National Foundation for Educational Research

OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü)
PACFL	President's Advisory Council on Financial Literacy (Finansal Okuryazarlık Danışma Konseyi)
PFEG	Personel Finance Education Group (Kişisel Finans Eğitim Grubu)
SEC	Securities Exchange Commission (Amerika Sermaye Piyasası Kurulu)
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TDK	Türk Dil Kurumu
TEB	Türk Ekonomi Bankası
TSPB	Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
VIOP	Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası
WB	World Bank (Dünya Bankası)
YY	Yüzyıl

GİRİŞ

Finansal okuryazarlık ve finansal eğitim bireyleri, toplumu, finans piyasalarını ve ülke ekonomisini etkileyen önemli kavramlardır. Küreselleşmenin etkisi ve teknolojinin gelişimine bağlı olarak finans piyasalarının genişlemesi, ürün çeşitliliğinin artması ve karmaşık hale gelmesi finansal okuryazarlık ve finansal eğitimin önemini artırmaktadır.

Finansal okuryazarlık, finans konularında ve paranın yönetiminde etkin kararlar alabilme yeteneğidir. Finansal eğitim ise paranın yönetimine dair ihtiyaç duyulan finansal kavramlar, ürünler ve piyasalar hakkında gerekli bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırmaktadır.

Dünya Bankası, finansal okuryazarlığı bilgidен beceriye, beceriden tutuma ve tutumdan davranışa doğru formüle etmektedir çünkü bilgi tutumları etkilemekte tutumlar ise davranışa dönüşmektedir. (Holzmann, 2010). Finansal okuryazarlığın bileşenlerinden tutum; bir şeyin önemini belirleyen soyut ölçüm yöntemidir. Diğer ifadeyle bireyin herhangi bir durum ya da olay karşısında sergileyeceği tepki eğilimi ya da olası davranış biçimidir. (İnceoğlu, 2010). Davranış ise, bireyin yapabileceği veya deneyebileceği her türlü eylemdir (Tütüncü ve Küçükusta, 2008).

Bireylerin tutum ve davranışlarının finansal refah düzeyleri üzerinde önemli etkisi vardır. Bu nedenle finansal okuryazarlık ile ilgili çalışmalarda tutum ve davranışların da belirlenmesi gerekmektedir. Örneğin kısa süreli ihtiyaçlarını karşılamaya öncelik veren bir bireyin acil durumlar için tasarruf etme veya uzun vadeli finansal planlar yapma ihtimali düşük olacaktır (Atkinson ve Messy, 2012: 7-8).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yapılan araştırmalar Dünya genelinde finansal okuryazarlık, finansal eğitim ve bunlara bağlı olarak finansal tutum ve davranış seviyelerinin düşük olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda finansal okuryazarlık tutum ve davranış seviyesini arttırmak amacı ile ulusal ve uluslararası alanda vakıflar, dernekler, kurum ve kuruluşlar aracılığıyla eğitimler verilmekte, seminerler düzenlenmekte, projeler geliştirilmekte ve çalışmalar yapılmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Hatay ilinde faaliyet gösteren hizmet sektörü, ticari işletme ve üretim işletmesi yöneticileri ve çalışanlarının finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarını cinsiyet, yaş, eğitim, sektör ve görev değişkenlerine göre belirlemek ve literatürde bu alanda yapılmış çalışmalara katkıda bulunmaktır.

Araştırmanın birinci bölümünde, finans ile ilgili kavramlara ve finansın tarihsel gelişimine yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde, finansal okuryazarlık, finansal farkındalık, finansal eğitim, finansal okuryazarlık ve finansal eğitim kavramlarının birbirinden ayrı tutulamayacağını ifade etmek amacıyla iki kavram arasındaki ilişkiden bahsedilmiştir. Son olarak ise finansal okuryazarlık ve finansal eğitim konularında ulusal ve uluslararası arenada yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarından bahsedilmiştir.

Araştırmanın dördüncü ve beşinci bölümlerinde ise Hatay ilinde yapılan anket çalışması detaylandırılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Finansal okuryazarlık, finansal eğitim seviyesi, finansal tutum ve davranış biçimleri bireyin ve içinde bulunduğu toplumun finansal refah seviyesini belirlemesindeki katkısı ve piyasaların etkin çalışması açısından önemi göz ardı edilemeyecek boyutlara ulaşmıştır. Bireylerin, toplumların, ülkelerin ekonomik amaçlarına ulaşabilmeleri finans piyasalarının etkinliğinden, tasarruf, birikim, yatırım, borçlanma gibi tutum ve davranışlara yönelik konularda doğru kararların alınabilmesinden geçmektedir.

Bu bağlamda finansal okuryazarlık, finansal eğitim, finansal tutum ve davranışları belirlemeye yönelik yapılan araştırmalar incelenmiş farklı gruplar üzerinde çalışmaların yapılmış olduğu tespit edilmiştir. Ancak, Hatay ilinde finansal okuryazarlık, finansal eğitim,

finansal tutum ve davranışları belirlemeye yönelik herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması bu çalışmanın önemini ifade etmektedir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evreni Hatay ilinde bulunan hizmet sektörü, ticari işletme ve üretim işletmesi yöneticileri ve çalışanları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise söz konusu kapsamdan rastgele belirlenen farklı demografik özelliklere sahip 197'si bayan ve 203'ü erkek olmak üzere toplamda 400 çalışan katılımcıdan oluşmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANS VE İLGİLİ KAVRAMLAR

1. FİNANS VE İLGİLİ KAVRAMLAR

1.1. Finans Kavramı ve Tanımı

Finans kelimesi Fransızca kökenli bir kelime olup Fransızca'da Financement olarak kullanılmaktadır. İngilizce'de ise Finance, Money Management, Science of Money Management olarak geçmektedir [1].

Finans kelimesinin sözlük anlamı [2];

- ✓ Para
- ✓ Paranın yönetimi
- ✓ Mali işler

Finans kavramı ile ilgili literatürde geçen tanımlarından bazıları;

- ✓ Kişi, kurum ve işletmelerin faydalanabilmeleri için para, fon ve sermaye sağlanması (Okka, 2010: 6).
- ✓ Bir kişi ya da işletmeye parasal kaynak bulmak veya kredi sağlamak [3].
- ✓ Finans, para yönetiminin sanatı ve bilimidir. Para yönetiminin sanatıdır çünkü para yönetimi yaratıcı fikirlere sahip olmayı ve doğru kararlar almayı gerektirir. Para yönetiminin bilimidir çünkü ancak reel veriler kullanılarak sonuca ulaşılmaktadır (Khan ve Jain, 2008: 1).

Günlük hayatta bireyler, işletmeler ve kurumlar finans kavramıyla oldukça sık karşılaşmaktadırlar. Bireylerin yaşam standartlarını yükseltebilmeleri ve birikimlerini daha iyi değerlendirebilmeleri, işletmelerin ise başarılı bir bütçe yönetimi için finans kavramını ve etkilerini tam anlamıyla bilmeleri gerekmektedir. Ekonominin alt dallarından biri olan finans; bütçe, birikim, yatırım, tasarruf, borçlanma, risk, sigorta gibi konularıda kapsamaktadır.

1.2. Finans Yönetimi

Finans günlük yaşamda hem bireyleri hem de işletme, kurum ve kuruluşları ilgilendiren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşen, gelişimini ve değişimini devam ettiren Dünya’da finans kavramıda gün geçtikçe yeni fonksiyonlara ve türevlere sahip olmakta ve karmaşılaşmaktadır. Finans kavramını tam anlamıyla anlamak için finansal yönetimide finansın ayrılmaz bir parçası olarak görmek ve bir bütün olarak tanımlamak gerekmektedir. Bu bağlamda finans yönetimi/ finansal yönetim; bir bireyin veya işletmenin mali durumunu yönetebilmesi ve mali hedeflerine ulaşabilmesi için ihtiyaç duyduğu maddi kaynakları sağlayabilmesi ve etkin olarak kullanabilmesidir [4].

Joshep ve Massie finansal yönetimi; ihtiyaç duyulan kaynakların sağlanması ve bunların verimli kullanılmasıyla oluşturulan operasyonel bir faaliyet olarak tanımlamaktadırlar. Finansal yönetim, bireysel tecrübelerle işletme hedeflerinin birleştirilerek finansal kararların alındığı alandır. Finansal kararları alan bireylerin karar sürecinde işletme çıkarlarını ve hedeflerini göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Bireysel tecrübelerle işletme hedefleri bağdaştırılmadan alınan finansal kararlar kısa vade de doğru gibi görünse de uzun vade de etkili olmayacaktır (Paramasivan ve Subramanian, 2009: 3).

1.3. Finansın Tarihsel Gelişimi

Finansal piyasaların tarihsel gelişimi oldukça eski dönemlere dayanmaktadır. Kredilere uygulanacak faiz oranları sisteminin Babil Krallığında Hammurabi Yasalarına göre uygulanıldığı tahmin edilmektedir. Örneğin ilk opsiyon sözleşmesinin filozof Thales tarafından satın alındığı bilinmektedir. Vadeli işlemlerin ise 1650 yıllarında ilk defa Japonya’da pirinç üzerinden işlem gördüğü bilinmektedir. Uluslararası bankacılık sistemi 15. yy’dan günümüze uzanmaktadır. İlk anonim şirketin 1599 yılında İngiltere’de East India Company adıyla kurulduğu bilinmektedir. Kağıt paranın ilk defa 1690 yılında Massachusetts Körfezi Kolonisi’nde basılarak dolaşıma çıkarıldığı bilinmektedir (Ceylan ve Korkmaz, 2013: 4).

Finansal yönetim 1900'lü yılların başında ABD'de sanayileşme sürecinin hızlanmasıyla birlikte gelişmeye başlamıştır. Bu yıllarda büyümek için fon bulmak temel amaç olurken, 1929 yılında başlayan Büyük Buhran' a kadar menkul kıymet ihracatı üzerinde yoğunlaşmıştır (Sarıaslan ve Erol, 2008: 8).

Yine 1900' lerde sanayileşme ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte işletmeler büyüme ihtiyacı duymuş ve özkaynak yetersizliği sebebiyle fon arayışına girmişlerdir. Fona olan aşırı talep nedeniyle finans, işletmeye para bulma, fon tedarik etme olarak anlaşılmıştır [5]. 1929 Büyük Buhranından sonra şirketler için iflas, iflası önleme, tasfiye, likiditenin korunması, birleşme, yeniden yapılanma gibi konular önem kazanmıştır. Büyük Buhran'da yaşanan zararlardan sonra 1934 yılında Amerika Sermaye Piyasası Kurulu (Securities Exchange Commission, SEC) kurularak menkul kıymetler piyasasına yeni düzenlemeler getirilmiştir. SEC işletmelerin itibarını ve hisse senetlerinin piyasa değerini arttırma gibi geniş kapsamlı bir disiplin sistemi olarak algılanmaya başlanmıştır (Sarıaslan ve Erol, 2008: 9).

1950'li yıllar ise finans için dönüm noktası olmuştur. Bu yıllarda yatırımların, fonların, şirket bilançolarının ve aktif yönetimin önemi artmıştır. Kasa, alacaklar, borçlar, stoklar, duran varlıklar ve planlanan yatırımlar için matematiksel modeller geliştirilmiştir (nkfu.com) [5]. 1950'lerin sonlarına doğru ise işletmelerde bilgisayar kullanımı artmış ve bu artış sayesinde finansal yönetime dair daha detaylı analizler yapılmaya başlanmıştır [6].

1970'li yıllarda ise kar ve işletme değeri kavramları ortaya çıkmıştır. Ortakların refah seviyesinin yükseltilebilmesi için risk faktörlerinin de değerlendirilebilen matematiksel modeller geliştirilmiştir. 1960-1970 yılları arasında ortaya çıkan aktif-pasif yönetimi kavramı 1980'li yıllarda finansal yönetim süreçlerinde kullanılmaya başlanmıştır. 1980' lerde globalleşmenin etkisiyle gelişmiş ülkeler sabit kur rejiminden dalgalı kur sistemine geçmişlerdir. 1990'lı yıllarda globalleşmenin ve teknolojinin etkisiyle dünyadaki büyük firmaların üretimlerini küreselleştirmesiyle "Uluslararası Finans Bilimi" kavramı konuşulmaya başlanmıştır (Kılıç, 2012: 3-4).

2000’li yıllarda internet ve bilgisayarın gelişmesiyle birlikte küreselleşmenin etkisinin finans yönetimi üzerinde en yoğun yaşandığı yıllar olmuştur. Bankaların teknolojik gelişmeleri hızlı takip etmesinin etkisiyle uluslararası para transferleri gibi gelişmelerden dolayı finansal piyasalar daha da önem kazanmıştır. Gelişen teknoloji finansal yönetimde belirsizlik ve risklere yol açmıştır. Bundan dolayı finansal ürünler ve türev piyasalar ortaya çıkmış ve hızla gelişmeye başlamıştır. Teknolojinin gelişimiyle yaşanan belirsizliklerden kaynaklı olarak 2000 yılından sonra risk yönetimi önem kazanmıştır [7].

1990’lı yıllarda duyulmaya başlayan finans kavramı globalleşmenin ve teknolojinin etkisiyle sadece ülkeler arası işlemler olmaktan çıkmış bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları kavram haline gelmiştir. Finans kavramı bireyler, işletmeler ve ülke ekonomileri üzerinde önemini arttırmaya hızla devam etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK, FİNANSAL FARKINDALIK, FİNANSAL EĞİTİM, FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL EĞİTİMİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK YAPILAN ÇALIŞMALAR

2. FİNANSAL OKURYAZARLIK, FİNANSAL FARKINDALIK, FİNANSAL EĞİTİM, FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL EĞİTİMİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Finansal Okuryazarlık

2.1.1. Okuryazarlık kavramı ve tanımı

Okuryazarlık, İngilizce’de literacy kelimesi ile ifade edilmektedir. Okuryazarlık kavramı ise; okuryazar olma durumu, okuyabilme ve yazabilme durumu olarak ifade edilmektedir.

Okuryazarlık kavramı ile ilgili literatürde kullanılan tanımlardan bazıları;

- ✓ Toplum tarafından anlamlandırılan iletişim simgelerinin etkin olarak kullanılması, tutum ve davranışlara yansıtılmasıdır (Kurudayıoğlu ve Tüzel: 2010, 284).
- ✓ Okuryazarlık bir etkileşim ve toplumda var olan bilgileri, becerileri, normları anlama, yorumlama, bu yolla iletişime geçme ve sonraki nesillere aktarma aracıdır (Altun, 2005: 1).
- ✓ Bireylerin belirli bir konu veya alan ile ilgili verileri anlamaları ve yorum yapabilmeleri için gerekli olan bilgi birikimidir (Kaderli, Gümüş ve Eskici, 2016: 54).
- ✓ Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD) 2000 yılında yayınladığı raporlarda okuryazarlık kavramını; kapasite ya da davranış biçimi olarak ifade etmekte buna ek olarak ise evde, işte, toplumda veya hayatın herhangi bir alanında yazılı bilgiyi anlayabilme, hedeflere ulaşabilme, bilgi ve potansiyeli geliştirebilme olarak tanımlamaktadır (Baysal ve Karaca, 2016: 71).

2.1.2. Finansal okuryazarlık kavramı ve tanımı

Finans literatürüne yeni giriş yapmış olan finansal okuryazarlık kavramı ile ilgili henüz ortak bir tanım yapılamamaktadır. Bu farklılığın yanı sıra terim olarak kullanımı da ülkelere göre değişiklik göstermektedir. (Kaderli vd, 2016: 92). Örneğin, ABD’de finansal okuryazarlık/financial literacy veya finansal farkındalık/financial awareness terimleri ile ifade edilirken, Kanada ve İngiltere’de finansal yeterlilik/financial capability finansal okuryazarlık kavramının ifade edilmesinde kullanılmaktadır (Gökmen, 2012: 17).

Literatürde finansal okuryazarlık kavramının yerine kullanılan diğer terimler;

- ✓ Finansal Farkındalık
- ✓ Finansal Yeterlilik
- ✓ Finansal Bilgi
- ✓ Parasal Okuryazarlık
- ✓ Bütçe Okuryazarlık
- ✓ Ekonomi Okuryazarlık

Kavramsal olarak finansal okuryazarlık; öğrenme, anlama, bilgi sahibi olma, karşılaştırma, tercih yapma, karar verme ve sonuç alma olarak ifade edilebilir (Kanmaz, 2018: 5).

En temel ve basit ifade ile finansal okuryazarlık; finansı okuma, anlama, yorumlama, finans konularında bilgi sahibi olma anlamlarına gelmektedir. Henüz ortak görüş birliği sağlanamayan finansal okuryazarlık kavramı için çeşitli araştırmacılar, akademisyenler ve kuruluşlar farklı tanımlamalar yapmaktadır.

Finansal okuryazarlık ile ilgili literatürde geçen tanımlardan bazıları;

- ✓ Finansal kavram, bilgi, ürün ve bunlara ilişkin uygulamalar hakkında temel düzeyde bilgi sahibi olarak kararlar almayı ifade eden yeterlilik düzeyidir (Bayram: 2014, 105-135).
- ✓ The National Foundation for Educational Research (NFER)’e göre finansal okuryazarlık; paranın kullanımı ve yönetimi konularında doğru ve etkili kararlar

alabilme yeteneğidir (NFI, 2006: 2).

✓ Yaşadığımız dünyayı anlaşılabilir kılan finansal okuryazarlık, ekonomi politikalarının sınırlarını ve potansiyelini anlamayı sağlamakta, bireyleri, tüketicileri ve yatırımcıları daha akılcı ve katılımcı olmaya yöneltmektedir (Gerek ve Kurt, 2011: 61).

✓ Finansal risk ve fırsatların farkında olarak bilinçli finansal kararlar alabilmeyi ve seçimler yapabilmeyi ifade eder (Dredge, 2007: 3).

✓ Tasarruf, birikim, yatırım, borç alma-verme, gelir-gider dengeleme gibi konularında bilgi sahibi olarak davranış geliştirebilme becerisidir (Bodie, 2006: 1).

✓ Finansal konular ve gelişmeler hakkında bilgi sahibi olma ve bu bilgiyi değerlendirebilme yeterliliğidir. Finansal ürünleri değerlendirebilme, finansal planlamalar yapabilme, ekonomi ile ilgili değişimler hakkında yorum yapabilme yeteneği olarak da ifade edilebilir (Kandemir, 2018: 103).

✓ Finansal okuryazarlık, bireylerin yatırım araçları ve uygulamaları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmaları, bütçelerini yönetebilmeleri, doğru finansal kararlar alabilmeleri ve bilinçli yatırım yapabilmeleri anlamlarına gelmektedir. Finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olan bireyler doğru yatırımı yapabilecek bilgi birikimine ve yatırım bilincine sahip kişiler olarak kabul edilirler (Mason ve Wilson, 2000: 9).

✓ Finansal okuryazarlık; başarılı bir finansal yönetim sürecini, ekonomik açıdan geleceği güvence altına almayı, istek ve ihtiyaçları belirlemede kaynak tahsisi sağlayabilmeyi ve tasarrufları yatırıma dönüştürülebilmeyi ifade etmektedir (Mevsim, 2016).

✓ Türk Ekonomi Bankası (TEB) ve Boğaziçi Üniversitesi ortak çalışması olarak düzenlenen Finansal Okuryazarlık ve Erişim Zirvesinde ortaya çıkan Finansal Okuryazarlık Erişim Endeksi raporunda finansal okuryazarlık; paranın kullanımında ve yönetiminde bilgiyle değerlendirme yapabilmeyi ve yatırımlarına yön verecek finansal araçların seçiminde etkili ve rasyonel kararlar verebilmeyi sağlayan yeterlilik düzeyi olarak tanımlanmaktadır (TEB-Boğaziçi Üniversitesi, 2014).

✓ ABD’de yürütülen finansal okuryazarlık programı olan JumpStart’a göre finansal okuryazarlık bireylerin yaşamları boyunca finansal güvenlikleri için ve finansal kaynakları etkin kullanabilmeleri için ihtiyaç duyulan bilgiye sahip olabilme

yeteneği olarak ifade edilmektedir (Dağdelen, 2017: 3).

✓ Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ve Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (INFE) finansal okuryazarlığı, doğru finansal kararlar alabilmek ve finansal refahı elde edebilmek için gerekli olan farkındalık, bilgi, yetenek, tutum ve davranışların birleşimi olarak tanımlamaktadır (OECD INFE, 2011: 3). Diğer bir ifadeyle finansal okuryazarlık, ekonomik hayata entegre olabilmek için bireylerin hem kendi refah seviyesine hem de toplumsal refaha katkı sağlayacak şekilde finansal kavramlar ve finansal risklere ilişkin bilgi ve kavrayış ile bu bilgi ve kavrayışı finansal çerçevede değerlendirebilecek beceri, motivasyon ve özgüvene sahip olmasıdır (OECD, 2014: 54).

✓ Finansal okuryazarlık kavramı, temel finansal okuryazarlık ve gelişmiş finansal okuryazarlık olarak iki gruba ayrılmaktadır. Temel finansal okuryazarlar, faiz oranları hakkında yorum yapabilen, enflasyonun etkilerini değerlendirebilen, olabilecek riskleri öngörebilen kişiler olarak değerlendirilirken, fon, bono, hisse senedi piyasaları hakkında yorum yapabilen kişiler ise gelişmiş finansal okuryazarlık seviyesinde değerlendirilmektedir (Çolak, 2017: 4).

2.1.3. Finansal okuryazarlığın amacı

Finansal okuryazarlığın amacı, bireyin finansal konularda bilgi sahibi olmasını sağlayarak farkındalığı arttırmak, yaşam standardının yükselmesini, geleceğini güvence altına almasını, beklenmeyen durumlar için birikim yapmasını, tasarruf ve birikimlerini yatırıma dönüştürmesini, gelir gider dengesini kurabilmesini, kısa ve uzun vadeli planlar yapabilmesini sağlamaktır.

Ürün çeşitliliğinin arttığı ve uygulamalarının karmaşıklaştığı finans piyasalarında risk ve getiri hesaplamalarının yapılabilmesini sağlamak. Temel seviye olarak kabul edilen kredi kartı kullanımı, kredi kullanımı, mevduat hesabının açılması gibi işlemlerin sorunsuz yapılmasını ve kullanılmasını sağlamaktır.

2.1.4. Finansal okuryazar olabilme koşulları ve özellikleri

Finansal okuryazarlık; finansal kavramlar, ürünler ve uygulamaları hakkında bilgi sahibi olmak demektir. Bir bireyin finansal okuryazar sayılabilmesi için ise finansal kavramları anlaması, finansal ürünleri kullanabilmesi, bütçesini yönetebilmesi, sahip olduğu finansal bilgiyi davranışlarına yansıtabilmesi gerekmektedir.

Bir bireyin finansal okuryazar sayılabilmesi için sahip olması gereken özellikler (Gökmen, 2012: 24);

- ✓ Para yönetimini/idaresini bilmek
- ✓ Finansal kavramlara ilişkin bilgi sahibi olmak
- ✓ Finansal sistemin işleyişini anlamak
- ✓ Finansal bütçe ve planlar yapabilmek (tasarruf, harcama, borçlanma gibi)
- ✓ Finansal bilgi, tutum ve davranışlara sahip olmak

ABD’de başkana rapor hazırlayan Finansal Okuryazarlık Danışma Konseyi (President’s Advisory Council on Financial Literacy, PACFL) bir bireyin finansal okuryazar sayılabilmesi için sahip olması gereken yeterlilikleri şu şekilde sıralamıştır (PACFL, 2008: 36-37);

- ✓ Nakit akışı yönetimini sağlayabilmeli
- ✓ Bütçe hazırlayabilmeli ve yönetebilmeli
- ✓ Finansal sistem ve kurumlar hakkında bilgi sahibi olmalı
- ✓ Kredi temini ve kredi alternatiflerini kıyaslayabilmeli
- ✓ Konut ihtiyacında kira ve satın alma arasındaki farkları değerlendirebilmeli
- ✓ Yatırım araçlarının getiri ve risklerini değerlendirebilmeli
- ✓ Acil durumlar için kaynak oluşturabilmeli (kaza, sakatlık, ölüm gibi)
- ✓ Emeklilik dönemini planlama ve bireysel emeklilik hesabı yönetebilmeli
- ✓ Finansal dolandırıcılıktan korunabilmeli

Literatürde finansal okuryazar olan bireylerin bazı ortak özelliklere sahip oldukları belirtilmektedir. Bu özellikler ise (Hilgert ve Hogarth, 2002: 48: 1);

- ✓ Finansal konularda eğitilmiş olmaları

- ✓ Para, varlık yönetimi, yatırım, vergi, sigorta gibi finansal ürünler hakkında bilgi sahibi olmaları
- ✓ Finansal bilgilerini kullanarak uzun ve kısa vadeli planlar yapabilmeleri

2.1.5. Finansal okuryazarlığın önemi

Finansal okuryazarlık, tüketicilerin ve yatırımcıların finansal ürünler ve kavramlar hakkında bilgilendirilmelerini, finansal riskler ve getirileri arasında tahminde bulunabilmelerini sağlayarak finansal refahı artırma sürecidir (Güler, 2015: 6). Finansal okuryazarlık bireyin finansal refah seviyesini yükselten, piyasaları ve ülke politikalarını daha iyi yorumlayabilmesini sağlayan önemli bir konudur (Dağdelen, 2017, 18).

Günlük yaşamda, kısa ve uzun vadeli planlamalarda bireyler çeşitli finansal kararlar alma durumlarıyla karşı karşıya kalmakta ve finansal araçları kullanma mecburiyeti oluşmaktadır. Kredi kartı kullanım alternatiflerini karşılaştırmadan tasarruf yapmaya yapılan tasarruffu yatırıma dönüştürmeye, kredi seçeneklerini kıyaslamadan geri ödeme yöntemini belirlemeye kadar doğru finansal kararları alabilmek için finansal okuryazarlık son derece önem arz etmektedir (Lusardi, 2008: 14).

Yaşanan ekonomik krizler finansal okuryazarlığın önem ve gerekliliğini daha da artmış durumdadır. Finansal okuryazarlığın önem ve gerekliliğini arttıran faktörler ise (Orton, 2007: 44);

- ✓ Düşük finansal okuryazarlık seviyesi
- ✓ Finansal ürünlerin karmaşık bir yapıya dönüşmesi
- ✓ Bireylerin finansal kararlar almadaki sorumluluğunun artması
- ✓ Teknoloji alanında yaşanan gelişmeler
- ✓ Emeklilik sisteminde yapılan değişiklikler
- ✓ Demografik özellikleride yaşanan değişiklikler
- ✓ Tüketicilerin hatalı finansal davranışları
- ✓ Finansal dolandırıcılık
- ✓ Finansal dışlanma

2.1.5.1. Finansal okuryazarlığın birey, aile ve toplum açısından önemi

Finansal okuryazar bir birey finansal planlama yapabilen, bütçesini yönetebilen, finansal sistemi tanıyan, ekonomik gelişmeleri anlayabilen ve yaşanabilecek olumsuz ekonomik koşullarda kendini koruyabilen kişilerdir. Bu yönüyle finansal okuryazarlık bireyin finansal refah seviyesinin yükselmesinde önemli bir faktördür (Çolak, 2017: 6).

Bireyin ve hane halkının günlük yaşamlarında, orta ve uzun vadedeli finansal kararlar, ev bütçesi yapmak, çocukların eğitim masraflarını karşılamak, yatırım yapmak, tatil planları yapmak, emeklilik planları yapmak gibi kararlar bulunmaktadır. Bunlar gibi planların hayata geçirilebilmesi ise temel düzeyde finansal bilgiye sahip olunmasından geçmektedir (Bayram, 2015: 106).

Finansal okuryazar bireylerin alacağı etkin finansal kararlar yoksulluğun toplum geneline yansımalarının da önüne geçecektir. Toplumda sermaye birikiminin sağlanabilmesi bireylere ve ailelere tasarruf bilincini kazandırmaktan geçmektedir, tasarruf bilinci ise ancak finansal okuryazarlık ile kazandırılabilir (Satoğlu, 2014: 29).

Düşük finansal okuryazarlık seviyesi hem bireyleri hem de toplum genelini olumsuz yönde etkilemektedir. Doğru ve etkin finansal kararlar alabilen bireyler bireysel olarak zarar etmediği gibi toplumsal refah seviyesinin yükselmesinde de önemli rol almaktadır. Bu derece önemli olan finansal okuryazarlık kavramının toplumun her kesimine ulaştırılması ve hatta okullarda müfredatlara eklenmesi gerekmektedir (Temizel ve Bayram, 2011: 73-86).

Finansal okuryazarlık düzeyinin artması ile psikolojik baskılar, stres ve aile içi sorunlar azalmaktadır. Huzurlu ortamlarda yetişen bireyler ise özgüveni yüksek ve daha sosyal olmaktadır. İş hayatında ise daha az devamsızlık yaparak iş memnuniyetini arttırmakta ve bu sayede daha verimli olmaktadır (Taft vd., 2013: 64).

Finansal okuryazarlığın tüketiciye, topluma ve ekonomiye yapmış olduğu katkılarından dolayı bugün ve gelecek adına son derece önemli bir kavramdır. Finans alanında bilgili olan bireylerin bazı davranış biçimlerini gösterme eğilimleri, diğer bireylere

göre daha fazladır. Bu davranış biçimleri ise (Satoğlu, 2014: 30);

- ✓ Yaşam standartları yüksektir
- ✓ Daha fazla tasarruf ederler
- ✓ Emeklilik dönemi için daha fazla tasarrufta bulunurlar
- ✓ Finansal piyasalarda daha aktif rol alırlar
- ✓ Finansal olarak kendilerine güvenleri olur
- ✓ İhtiyaçları olan doğru finansal ürünleri seçerler
- ✓ Ürünü sunan finansal kurumlar karşısında pazarlık güçleri daha yüksektir
- ✓ Finansal planlama ve bütçelemeyi bilirler

2.1.5.2. Finansal okuryazarlığın finansal sistem ve ekonomi açısından önemi

Bireylerin harcama, birikim ve yatırımlarında finansal ürünleri kullanmaları, doğru ve etkin kararlar vermeleri piyasalar ve ülke ekonomisi açısından oldukça önemlidir.

Finansal konularda eğitimli müşteriler, finans kurumları tarafından sunulan ürünlerin risklerini/ getirilerini ve değişen maliyetlerini karşılaştırma becerileri ile rekabeti arttırmaktadırlar (OECD, 2005: 35). Bunun yanı sıra daha fazla finansal ürün kullanmakta, kaynaklarını daha etkin ve verimli değerlendirmekte dolayısıyla ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadırlar. (Tosun, 2016). İstikrarlı ve güçlü bir ekonomi için finansal okuryazarlık son derece önemlidir.

Bilinçli tüketiciler/ yatırımcılar finansal ürün satın almadan önce doğru karar verebilmek için finans kurumlarından daha fazla bilgi talep ederek kurumları şeffaf olmaya zorlamaktadırlar. Ayrıca ihtiyaçlarına uygun olan ürün ve hizmetleri talep ederek kurumların yeni ürün ve hizmet geliştirme sürecine de katkıda bulunmakta ve piyasaların etkinliğini arttırmaktadırlar (Bernanke, 2011: 1). Finansal okuryazar olmayan bireylerin ise hatalı finansal kararlar alma olasılıkları oldukça yüksektir. Böyle bireyler genellikle finansal konularda yeterli tutum ve davranışları sergileyememekte ve hatalı finansal kararları neticesinde sistemden uzaklaşmakta dolayısıyla finans piyasaları ve reel sektör bu durumdan olumsuz etkilenmektedir (World Bank, 2009: 2-6). Diğer bir ifade ile finansal dışlanma yaşamaktadırlar. Finansal dışlanma ise finans piyasalarının gerekli işlem hacmine

ulaşmasına engel olmakta ve bireylerin daha yüksek maliyetlere katlanmasına sebep olmaktadır (Capuano ve Ramsay, 2011: 26-27).

Finansal okuryazarlık bireylerin tasarruf, birikim, yatırım, tüketim, borçlanma, kredi, kredi kartı kullanımı gibi konularda doğru kararlar verebilmesinde belirleyici etkindir. Finansal okuryazarlık seviyesine göre yapılacak yatırımlar ekonomide kaynak kullanım derecelerini etkilemektedir. Bunun sonucu olarak ise piyasaya aktarılabacak kaynaklar ülkenin uzun vadede büyüme potansiyelini belirleyecektir (Widdowson ve Hailwood, 2007: 37-47).

Hükümetler, finansal okuryazarlık seviyesini arttırmak için finansal tüketicinin korunması önlemlerine ek olarak finansal eğitim politikaları geliştirmeye başlamıştır. Finansal eğitim ile bireyleri finansal piyasalarda güçlendirmeyi ve finansal kaynaklarını daha iyi yönetmelerine olanak sağlamayı amaçlamaktadır [8].

2.2. Finansal Farkındalık

2.2.1. Finansal farkındalığın tanımı

OECD göre finansal farkındalık; finansal tüketici ve yatırımcıların finansal ürün ve kavramlar hakkında bilgilerini ve bu bilgileri anlama düzeylerini geliştirmelerini, finansal risk ve fırsatları önceden tahmin edebilmelerini, daha bilinçli tercihler yapmalarını, desteğe ihtiyaçları olduğunda nereye başvurmaları gerektiğini bilmelerini ve finansal refah seviyelerini artırmak için farklı finansal faaliyetlerde bulunmalarını sağlayan süreç olarak ifade edilmektedir (OECD, 2005).

2.2.2. Finansal farkındalığın önemi

Bireyin finans ile ilgili konularda yapacağı seçimlerinde doğru ve etkin kararlar vermesinde farkındalık düzeyi oldukça önemli yer tutmaktadır.

Küresel boyutlarda yaşanan finansal krizler neticesinde sermaye piyasalarına sunulan ürünler ve uygulamalardaki farklılaşmalar finansal farkındalığın önemini daha da

arttırmıştır. Finans piyasalarında yaşanan değişimler, demografik yapının değişmesi, nüfus artışı, ülke politikalarında yaşanan gelişmelerin bilincinde olabilmek finansal farkındalığın önemini vurgulamaktadır. Özellikle finansal ürün çeşitliliğinin artması ve karmaşıklaşması tüketicilerin belli bir seviyede finansal bilgi, birikim, risk analizi yapabilme ve finansal farkındalıklarının olmasını gerektirmektedir (Er ve diğerleri, 2017: 76).

2.2.3. Finansal farkındalığın faydaları

Finansal farkındalık, tüketicileri ve yatırımcıları finansal risklere karşı bilinçlendirmek ve karar alma süreçlerinde daha rasyonel davranmalarına olanak sağlamaktadır. Bireylerin artan finansal farkındalık düzeyleri piyasaların daha verimli çalışmasına, finans sisteminin gelişmesine, ekonomide verimliliğin artmasına ve toplumsal refahın yükselmesine katkıda bulunmaktadır (Akyol, 2010: 35).

Finansal farkındalığa sahip bireyler (Eker,2017: 51-53);

- ✓ İhtiyaçları olan finansal bilgiyi araştırabilir.
- ✓ İhtiyaçları olan bilgiye nereden ve nasıl ulaşabileceklerini bilirler.
- ✓ İhtiyaçları olan doğru bilgi ve ürüne ulaşabilirler.
- ✓ İhtiyaçları olan finansal bilgiyi eleştirebilir-değerlendirebilir ve doğru kararı verebilirler.

2.2. Finansal Eğitim

2.3.1. Finansal eğitim kavramı ve tanımı

Finansal eğitim bireyleri, toplumu, ülke ekonomisini ilgilendiren ve gelişmişlik seviyesini gösteren önemli bir kavramdır.

Kavramsal olarak finansal eğitim; para ve para yönetimi hakkında bilgi edinme olarak ifade edilir. Finansal eğitim kavramının yerine literatürde kullanılan diğer terimler [8];

- ✓ Ekonomik eğitim
- ✓ Tasarruf eğitimi

- ✓ Yatırım eğitimi
- ✓ Emeklilik eğitimi
- ✓ Emeklilik tasarrufu eğitimi
- ✓ Tüketici eğitimi
- ✓ Tüketici finansman koruma eğitimi
- ✓ Kişisel finans çalışan eğitimi
- ✓ İşyeri finansal eğitimi
- ✓ Para yönetimi eğitimi

Bu eğitimler bireyin vereceği finansal kararlarda kendini geliştirebilmesi, para yönetimi ile ilgili konuları değerlendirebilmesi ve refah seviyesini yükseltebilmesi için verilen eğitimlerdir (Vitt, 2005: 9).

Finansal eğitim, bireylerin finansal kavramlara, ürünlere ve risklere/fırsatlara yönelik bilgilendirme yoluyla farkındalık kazandırılmasıdır [9].

Finansal eğitime dair literatürde geçen tanımlardan bazıları;

- ✓ OECD (2008)' e göre finansal eğitim; tüketicilerin ve yatırımcıların finansal kavramları ve ürünleri anlayabilmelerini, finansal risk ve fırsatların bilincinde olarak seçimler yapabilmelerini, finansal refah seviyelerini yükseltebilmelerine olanak sağlayan, desteğe ihtiyaçları olduğunda nerelere başvurabileceklerini öğreten süreçtir [8].
- ✓ Toplumsal olarak finansal okuryazarlığı ve para yönetimi becerilerini arttıran, bireysel olarak ise temel finans kültürünün oluşmasını sağlayan finansal eğitim öğretim faaliyetleri olarakda tanımlanabilir (Altıntaş, 2008: 25).
- ✓ Bireylerin tasarrufa yönlendirilmesi, birikimlerin değerlendirilmesi, finansal dolandırıcılıklara karşı bilinçlendirilmesi ve finansal ürünlerin kullanımında tüketicilerin finansal güvenlik seviyelerini arttırmayı amaçlayan ve kalıplaşmış ön yargıların değiştirilmesi için yapılan faaliyetlerdir (Hayta, 2011: 260).
- ✓ Bireylere paranın kullanımı ve yönetimine dair bilinçli kararlar vermelerini sağlayan bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırmaktadır. Ayrıca bu eğitimler, finansal kararlar almada etkin davranabilme yeteneğini de ön plana çıkarmaktadır

(Küçükaslan, 2017).

- ✓ Finansal konularda bireylerin bilgilendirilmesinden farkındalığın artırılmasına, finansal ürünlere erişimin kolaylaştırılmasından harcama, bıkım ve yatırım davranışlarındaki değişikliklere ve bu değişikliklerin ülke ekonomisinden toplum refahına yansımaya kadar geniş bir alanı kapsamaktadır (Bayazıt, 2011: 283-304).
- ✓ Bireylere paranın yönetimi sürecinde doğru kararların verilmesini sağlayacak finansal tutum ve davranışları kazandırmaktadır.

2.3.2. Finansal eğitimin önemi ve gerekliliği

Finansal eğitim, bireyin finansal kavramları anlaması, fırsatlardan yararlanması, risklerden kaçınması, finansal ürünleri kullanabilmesi gibi konularda yardımcı olmak için verilen eğitimidir. Globalleşmenin ve teknolojinin etkisiyle finansal piyasaların iç içe geçerek bütünleşmesi, karmaşıklaşması, yaşanan yenilikler ve kurumlara olan güvenin azalmasında etkiyle bireylerin alması gereken finansal kararlarda bilgiye duyulan ihtiyaç artmıştır. Bu nedenle finansal okuryazarlığı geliştirmek için sadece üniversiteler değil sivil toplum kuruluşları ve medyaya da çeşitli eğitim programları düzenleyerek sürece katkı sağlamakta ve finansal eğitime verilmesi gereken önemin arttığını vurgulamaktadırlar (Bayram, 2010: 15).

Finansal eğitimin önemi yaşanan ekonomik, politik ve demografik değişimler neticesinde artmıştır (Satoğlu, 2014: 35).

Finansal fırsatların ve risklerin bireylerin hayatlarını her yönden etkilemesi sebebiyle finansal eğitimin gerekliliği daha da artmıştır (OECD, 2005: 10-12).

Sürekli olarak değişen ve gelişen finans piyasalarında bireylerin ve işletmelerin daha etkin hareket edebilmeleri için finansal eğitime ihtiyaçları vardır. Finansal eğitimi önemli ve gerekli kılan nedenler ise (Aktaş, 2011);

- ✓ Finansal ürün çeşitliliğinin artması
- ✓ Finansal piyasaları daha karmaşık hale gelmesi
- ✓ Finansal enstrümanların uygulamasının henüz yeterince bilinmemesi

- ✓ Yatırım araçlarına olan ilginin artması
- ✓ Kredi, emeklilik ve sigorta gibi ürünlerde bireysel sorumluluğun artması
- ✓ Demografik yapının değişmesi

Finansal eğitim her yaş ve gelir grubundan bireyler için önemli bir ihtiyaçtır. İşe yeni başlayan bir bireyin gelir-gider bütçesini yapabilmesine, ailelerin gelecekleri için birikim-yatırım yapabilmelerine, çocuklarına kaliteli bir eğitim hayatı sunabilmelerine, yatırımcıların finansal risklerin-getirilerin farkında olarak kararlar almalarına kadar daha birçok konuda yardım etmekte ve bilinçlendirmektedir. İhtiyaçlarını karşılamamanın yollarını bilen bilinçli tüketiciler ülke ekonomisinin daha verimli olmasına katkı sağlamaktadır. Eğitimli ve bilinçli bir toplumda ise finansal piyasalarda rekabetin gelişmesi, yenilikçi ürün ve hizmetlerin piyasaya arzı kolaylaşmaktadır (The Economist, 2008).

2.3.3. Finansal eğitimin faydaları

Finans konularında eğitimli bireyler sadece kendi hayatlarına değil beraberinde etkileşimde bulunduğu topluma, piyasalara ve ülke ekonomisinde katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle finansal eğitimin faydaları bireysel refaha olan katkısı, toplumsal ve ekonomik refaha olan katkısı olmak üzere iki başlıkta değerlendirilmektedir.

2.3.3.1. Bireysel refaha katkısı

Finansal eğitim bireylerin finansal farkındalıklarını arttırarak finansal ürünler-hizmetler ve piyasalar hakkında bilgilendirmektedir. Finansal eğitim ile bilinçlenen tüketiciler kendileri için en uygun ürünü seçebilmekte, finansal ürünlerin yanlış kullanılmasından kaynaklı yaşanacak risklerden ve dolandırıcılıklardan kendilerini koruyabilmektedirler. Ayrıca finansal eğitim ile bireyler finansal konularda daha sorumlu davranmaya teşvik edilmekte özellikle bütçe planlaması konusunda gelir-gider dengelerini daha iyi kurabilmekte ve yatırımlarını daha dikkatli ve bilinçli olarak planlayabilmekte ve yanlış borçlanma eğilimleri sınırlandırılmaktadır (TCMB, 2011: 82).

2.3.3.2. Toplumsal ve ekonomik refaha katkısı

Finansal eğitimle ile refah seviyesini yükselten bireyler aynı zamanda toplumsal refah seviyesinin yükselmesine de katkı sağlamaktadırlar. Finansal eğitim tasarruf miktarını arttırmakta ve tasarrufların daha verimli değerlendirilmesini hatta yatırıma dönüştürülmesini sağlamaktadır. Finans kuruluşları aracılığıyla değerlendirilen birikimler ise fonlara aktarılarak projelere kredi sağlanmakta piyasaların canlanmasına ve ekonominin büyümesine katkıda bulunmaktadır (Beres ve Huzdik, 2012: 301).

Finansal konularda eğitilmiş olan bireyler, bilinçli birer tüketici-yatırımcı olarak finans kuruluşları tarafından sunulan ürünleri değerlendirebilecek ve kendisi için daha çok kazanç sağlayacak ürünleri seçebilecek, riskleri ve getirileri hesaplayabileceklerdir. Alınan eğitim sayesinde bilinçlenen ve farkındalığı artan tüketici-yatırımcı finans kuruluşlarından bilgi talep ederek onları şeffaf olmaya teşvik edecek, mevcut ürünleri geliştirmelerine, yeni ürünler ve hizmetler sunmalarına da katkıda bulunacaklardır. Bu sayede piyasadaki rekabeti arttırabilecek, piyasaların ve ürünlerin etkin bir şekilde çalışmasına katkıda bulunacaklardır. Finansal olarak eğitilmiş bireyler, piyasalarda yaşanan gelişmeleri daha iyi anlayabilecekler ve yaşanabilecek olumsuzluklara karşı gerekli tedbirleri alabilecek veya olumsuzluk karşısında hemen tepki göstermeyerek piyasalarda yaşanacak dalgalanmaları azaltabileceklerdir (OECD, 2005: 35).

2.3.4. Finansal eğitimin amacı

Finansal eğitimin iki temel amacı bulunmaktadır. Birincisi, tüketici ve yatırımcıları finans ile ilgili konularda bilgilendirerek sisteme dahil etmektir. Böylelikle hedef kitlesine ulaşan ve sonuçlarının finansal piyasa açısından değerlendirilebildiği uzun vadeli bir program oluşturmaktır. İkinci amaç ise, tüketici ve yatırımcıları finansal ürünlerin kullanımında, risk ve getirileri ile ilgili istenmeyen bir durumla karşılaştıklarında yasal haklarına dair bilgilendirmektir (Şarлак, 2011: 10-12). Finansal eğitim programlarının amacı ise, finansal konulara olan farkındalığı arttırmak ve finansal davranışlara yön vermektir. (OECD, 2005: 91-92).

2.4. Finansal Okuryazarlık ve Finansal Eğitim Arasındaki İlişki

Finansal okuryazarlık, finansal ürünler ve hizmetler hakkında bilgilendirmek, enstrümanları doğru kullanmak ve ekonomik kaynakları etkin olarak yönetmek için ihtiyaç duyulan bilgi, tutum ve davranışları kazandırmaya yöneliktir (Mason ve Wilson, 2000: 635).

Finansal eğitim, finansal ürünleri ve seçenekleri analiz etmek ve hedeflere ulaşmak için gerekli adımları atmada daha donanımlı ve bilinçli olmaları için bireyleri güçlendirmeye yöneliktir (Miller vd., 2009).

Finansal eğitim ile finansal okuryazarlık birbiriyle doğrudan ilişkili kavramlardır. Bireylerin finansal eğitim düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyi de artmaktadır. Finansal eğitim ile ilgili çalışmalar artırılarak toplumun finansal okuryazarlık seviyesinin artırılması ve ekonomik sistemin daha etkin çalışması hedeflenmektedir (Kanmaz, 2018).

Finansal eğitim ve finansal okuryazarlık iç içe geçmiş birbirinden ayrı değerlendirilemeyecek iki kavramdır. Finansal eğitim ile bireyler finansal kavramlar hakkında bilgi sahibi olmakta, finansal araçları ve bu araçlara ulaşmanın yollarını öğrenmekte, finansal konularda daha etkili kararlar verebilen finansal okuryazar bireyler olmaları sağlamaktadır. Finansal eğitim bir süreç olup finansal okuryazarlık ile neticelenmektedir (Tosun, 2016).

Finansal okuryazarlık, finansal eğitim yoluyla doğru ve etkili kararlar verebilen bireylerin refah düzeyinin yükselmesine odaklanmakta ve bireylerin daha etkili finansal kararlar vermesini sağlamak için davranışsal motivasyonun artırılması hedeflenmiştir. Bu hedefe ulaşabilmek için 3 farklı finansal eğitim programı aracılığı ile finansal okuryazarlığın artırılması amaçlanmaktadır. Bu eğitim programları (Kozup, Hogart vd., 2008: 127-136);

- ✓ Finansal bilgi açısından: birikim, tasarruf, yatırım, getiri, mevduat, faiz, kredi, risk, enflasyon konularında eğitim,
- ✓ Finansal davranış açısından: tasarruf, bütçe, yatırım, bireysel finans, finansal ürün seçimi, borçlanma, satın alma, geri ödeme ve emeklilik planları ile ilgili davranışları değiştirme ve geliştirme konularında eğitim,

- ✓ Finansal tutum açısından: etkin ve verimli kararlar için finansal tutumu geliştirmeye yönelik eğitim programlarıdır.

2.5. Finansal Okuryazarlık ve Finansal Eğitimin Geliştirilmesine Yönelik

Faaliyetler

Ekonomi üzerindeki etkisi oldukça yüksek olan finansal okuryazarlık kavramının Dünya genelinde öneminin artması ile birlikte ulusal ve uluslararası arenada çalışmalar artış göstermiştir. Ancak ülkelerin sosyal, kültürel, demografik ve gelişmişlik seviyelerindeki farklılıklar ortak bir stratejinin uygulanmasını engellemektedir. Bu bölümde finansal okuryazarlık ve finansal eğitimin geliştirilmesine yönelik ulusal ve uluslararası alanda hükümetler, finans kurumları ve gönüllü sivil toplum örgütleri tarafından gerçekleştirilen faaliyetlere yer verilmiştir.

2.5.1. Uluslararası kuruluşlar tarafından yürütülen faaliyetler

2.5.1.1. Dünya Bankası (WB)

Dünya Bankası (World Bank, WB) finansal okuryazarlığın gelişmesi ve yaygınlaşması için çalışmalar yürüten ve destekleyen öncü kuruluşlardandır.

Dünya Bankası tarafından 2010 yılında düzenlenen “Tüketicinin Korunması ve Finansal Okuryazarlık” başlıklı küresel programa hem özel sektör hem de kurumlar katılım sağlamıştır. Program tasarruf, krediler ve ödeme sistemleri hakkındadır. Bu hizmetlerin her biri için tüketici haklarını ve tüketici eğitimini güçlendirme yolları aranmıştır. Küresel programın hedefleri ise (Güler, 2015: 40);

- ✓ Tüketicilerin uygun fiyatlarda alışveriş yapabilmelerini sağlamak için, finansal hizmetleri daha anlaşılır ve kıyaslanabilir hale getirmek
- ✓ İş uygulamalarını geliştirerek karlı ve faydalı uygulamaların sayısını arttırmak
- ✓ Finansal kurumların yaptığı hataların sonucu olarak tüketicilere tazminat verilmesini sağlamak
- ✓ Finansal enstrümanların tüketiciler tarafından güvenli bir şekilde

kullanılmasını sağlamak

Dünya Bankası yılda 2 defa 2'şer günlük workshoplarda finansal okuryazarlık hakkında eğitimler verilmektedir. Bu eğitim programının içeriğinde ise (Hayta, 2011: 280);

- ✓ Tasarrufun nasıl geliştirileceği,
- ✓ Finansal yatırım bilgisi,
- ✓ Aile bütçesinin denkleştirilmesi,
- ✓ Sermaye piyasasının çalışma ilkeleri,
- ✓ Portföy oluşturulurken nelere dikkat edilmesi gerektiği,
- ✓ Emeklilik için bilgi paylaşımı,
- ✓ Finansal kavramların doğru yorumlanmasının geliştirilmesi,
- ✓ Finansal araştırmaların nereden ve nasıl yapılabileceği gibi ihtiyaç duyulan konulara yer verilmektedir.

2.5.1.2. Avrupa Birliği (AB)

Avrupa Birliği 1957 yılında kurulan 27 üye ülkesi bulunan ekonomik ve siyasi bir birliktir. Birliğin finansal okuryazarlık alanındaki çalışmalarını Avrupa Komisyonu yürütmektedir. Avrupa Komisyonu ise Avrupa Birliğinin siyasi açıdan bağımsız yürütme koludur.

Tablo 2.1. AB üye ülkeler

Almanya	Fransa	İsveç	Polonya
Avusturya	Finlandiya	İspanya	Portekiz
Belçika	GKRY	Litvanya	Romanya
Bulgaristan	Hollanda	Letonya	Slovakya
Çekya	Hırvatistan	Lüksemburg	Slovenya
Danimarka	İrlanda	Macaristan	Yunanistan
Estonya	İtalya	Malta	

Avrupa Birliği Komisyonu, tüketicilerin finansal okuryazarlık seviyesini arttırmak için çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Komisyonun finansal okuryazarlık faaliyetleri

düzenlemedeki amacı (Güler, 2015: 40);

- ✓ Bireylerin paralarını yönetebilmelerini,
- ✓ Finansal ürünleri anlamalarını ve kendilerine uygun doğru finansal ürüne karar verebilmelerini sağlamaktır.

2003 yılında “www.dolceta.edu” internet sitesi kurularak “Yetişkinler İçin Çevrimiçi Tüketici Eğitimi Araçları” başlığıyla birliğe üye ülkelere yönelik 2 bölümde bilgilendirici ve farkındalığı artırıcı bilgiler yayınlanmıştır (Figueira, 2007: 3-4).

Sitenin birinci kısmında tüketiciler için;

- ✓ Aile bütçesi yönetimi,
- ✓ Banka hesapları yönetimi,
- ✓ Ödemeler,
- ✓ Krediler,
- ✓ Tasarruf,
- ✓ Yatırım konularında geniş kapsamlı bilgiler, makaleler, kitaplar, online testler ve finansal eğitim içerikli oyunlar bulunmaktadır.

Sitenin ikinci kısmında öğretmenler için;

- ✓ Tüketici eğitimi,
- ✓ Para yönetimi,
- ✓ Tasarruf konularda ilköğretim, lise ve yetişkinlere yönelik kaynaklar, ders programları, sözlükler ve diğer eğitim araçlarının kullanımı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

www.dolceta.edu adresi 2013 yılında www.europeanconsumersunion.eu adresine taşınarak öğretmenler, tüketici örgütleri, tüm üye devletlerin eğitim bakanlıkları, tüketici eğitimi uzmanları ve ebeveynlere finansal eğitim konusunda deneyim, diyalog ve öğretim materyalleri alışverişinde bulunabilecekleri bir platform olarak sunulmuştur. Ayrıca site Avrupa'ya özgü değil tüketici eğitimine katkıda bulunmak isteyen herkesin kullanmasını amaçlanmaktadır.

Avrupa Birliği Komisyonu tarafından yürütülen bir diğer çalışma ise “Avrupa Günlüğü” olarak yayınlanan kitapçıktır. Bu kitapçıkta tüketici hakları, para idaresi ve borçlanma konularında öğrencilerin bilgilendirilmeleri hedeflenmiştir.

Finansal eğitim girişimleri kapsamında 30 Nisan 2008 tarihinde finansal eğitim alanında uzman kişilerden oluşan Finansal Eğitim Uzman Grubu (Expert Group on Financial Education, EGFE) kurulmuştur. EGFE’nin yürüttüğü faaliyetler ise; finansal eğitimle ilgili çalışmalar düzenlemek, finansal eğitim konularında bilgi paylaşımlarında bulunmak, finansal eğitimin bireylere, toplumlara ve ekonomilere olan faydalarını anlatmak, üye ülkelerde yaşanan ve yaşanabilecek idari problemlere çözüm bulmak, eğitimler için organizasyonlar yapmak ve yapılacak organizasyonların kalite standartlarını belirlemek bulunmaktadır (Özgüler, 2013: 38).

2.5.1.3. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD), 30 Eylül 1961 tarihinde Paris’de kurulan ve 34 üye ülkesi bulunan, finansal eğitim ve finansal okuryazarlık konularında kapsamlı çalışmalar yapan uluslararası ekonomi örgütüdür (Satoğlu, 2014: 100).

OECD, üye ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde yaşam standartlarını iyileştirmek, işsizliğe çözüm bulmak, ekonomik ve sosyal refahı arttırmak, uluslararası yükümlülükler çerçevesinde Dünya ticaretini geliştirilmek ve ülkeler arası demokrasiyi sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bunlara ek olarak OECD resmi web sitesinden akademik düzeyde önemli bilgi paylaşımlarında bulunmaktadır. Bu web sitesinden (Hayta, 2011: 280);

- ✓ Üye ülkelerin hükümetlerine finansal eğitim konularında tavsiyelerde bulunulmuş,
- ✓ Üye ülkelerde uygulanan finansal eğitim projelerine detaylı erişim sağlanmış,
- ✓ Finansal okuryazarlıkla ilgili makaleler ve bilgilendirici paylaşımlarda bulunulmuş,
- ✓ Finansal eğitim hizmeti verilmesi ile ilgili kaynaklar paylaşılmıştır.

Tablo 2.2. OECD'ye üye ülkeler

ABD	Estonya	İsveç	Kanada	Slovenya
Avusturya	Finlandiya	İsviçre	Lüksemburg	Slovak
Avusturalya	Fransa	İngiltere	Meksika	Şili
Almanya	Hollanda	İspanya	Macaristan	Türkiye
Belçika	İrlanda	İzlanda	Norveç	Yunanistan
Çek Cumhuriyeti	İsrail	Japonya	Polonya	Yeni Zelanda
Danimarka	İtalya	Kore	Portekiz	

Finansal eğitim faaliyetlerinin öncü kuruluşlarından olan OECD, 2003 yılında üye ve üye olmayan bazı ülkelerin finansal eğitim programlarını inceleyerek iki aşamalı bir proje oluşturmuştur. Projenin birinci aşamasında, mevcut eğitim programlarının verimliliğinin ve finansal okuryazarlığın artırılabilmesi için geliştirilmesi gereken stratejiler konusunda paylaşımlarda bulunulmuştur. Projenin ikinci aşamasında ise, eğitim kılavuzları yayınlanarak tüketicilere ve yatırımcılara yardımcı olunması planlanmış ve bazı ülkelerde tüketicilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin ölçülmesi konularına yer verilmiştir. OECD finansal eğitim projesini üç başlık altında değerlendirmektedir. Bu başlıklar (Gökmen, 2012: 82-83);

- ✓ Dünya çapında finansal eğitim gelişmeleri üzerine uluslararası analitik araştırma ve çalışmaların yayınlaması,
- ✓ Finansal eğitim ve finansal farkındalık konularında standart koyucu çalışmalar,
- ✓ Uluslararası iş birliği ile uluslararası farkındalığın artırmasıdır.

2.5.2. Ulusal kuruluşlar tarafından yürütülen faaliyetler

2.5.2.1. Amerika Birleşik Devletleri'nde yürütülen faaliyetler

ABD finansal okuryazarlık konusunda Dünya'da en çok araştırma yapılan ülkelerin başında gelmesine rağmen ABD'de yapılan araştırmalar gençlerin finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğunu ve öğrencilerin harcama, tasarruf, yatırım gibi konularda yeterli bilgilerinin olmadığını göstermiştir. Özellikle 2008 yılında yaşanan mortgage krizinden sonra finansal okuryazarlık konusuna verilen önem daha da artmıştır. Ülkede finansal

okuryazarlık seviyesinin yükseltilebilmesi için kamu ve özel sektör işbirliğiyle çeşitli çalışmalar yapılmaktadır.

2.5.2.1.1. Amerika Merkez Bankası (FED)

Amerika Merkez Bankası (Federal Reserve Bank, FED) finansal okuryazarlık konusuna özel önem vermekte ve bu konuda sivil toplum kuruluşları ile birlikte kapsamlı çalışmalar yürütmektedir. FED konuya verdiği önem çerçevesinde hem kendi sitesinden bilgi paylaşımlarında bulunarak hem de sivil toplum kuruluşları ile geniş kapsamlı işbirliği yaparak finansal eğitim hizmeti sunmaktadır (Hayta, 2011: 285).

FED kendi bünyesinde kurmuş olduğu “Building Wealth” adlı web sitesi aracılığıyla öğrenciler, öğretmenler, yatırımcılar, tüketiciler ve toplum liderleri için finansal eğitim hizmeti ve bilgilendirme olanağı sunmaktadır. Bu web sitesi kullanıcılarına finansal hedefler oluşturma, bütçe oluşturma, yatırım yapma, tasarruf etme, bütçe yönetimi, sigortalama yöntemleri ile mal varlığının korunması hakkında bilgiler verilmektedir (Güler, 2015: 42).

2.5.2.1.2. Amerika Sermaye Piyasası Kurulu (SEC)

1934 yılında kurulan Amerika Sermaye Piyasası Kurulu (Securities Exchange Commission, SEC), yatırımcılara ve piyasalara doğru bilginin aktarılması, sermaye piyasalarında yatırımcıların güvenliğinin sağlanması ve adil işlem altyapısının oluşturulması amacıyla kurulmuştur. 1929 yılında yaşanan ekonomik buhran sonrası yatırımcıların sermaye piyasalarında etkin olarak faaliyette bulunmalarını sağlamayı hedefleyen bir kuruluştur (Satoğlu, 2014: 85).

2.5.2.1.3. Başkan’ın Finansal Yeterlilik Danışma Konseyi (PACFL)

Başkan’ın Finansal Yeterlilik Danışma Konseyi (President’s Advisory Council on Financial Literacy, PACFL) 29 Ocak 2010 tarihinde 15 üye ile kurulmuştur. Konseyin kuruluş amacı ise, Amerika vatandaşlarının finansal ürün ve finansal konulardaki bilgi seviyelerini arttırmak, finansal erişimi genişletmek, etkin finansal kararlar ile finansal

refah seviyesinin yükseltilmesidir. Konseyin amacına ulaşmak için yürüttüğü eğitim faaliyetleri ise (PACFC, 2013: 5-6);

- ✓ Benim Param mobil uygulaması ile finansal erişimi sağlamaktadır.
- ✓ www.MoneyAsYouGrow.org web sitesi aracılığıyla 3 yaş ve üzeri yaşlardaki bireylerin aileleri için, çocuklarının ihtiyaç duydukları temel para yönetimi dersleri verilmektedir.

ABD’de finansal istikrarı sağlamak amacıyla ABD Başkanına finansal önerilerde bulunan konsey finansal yeterlilik kapsamında üç alanda programlar düzenlemektedirler (Gökmen, 2012: 90);

- ✓ Gençler için finansal eğitim ve yeterlilik programları
- ✓ Düşük ve orta gelirli aileler için finansal yeterlilik ve erişim programları
- ✓ İş yerinde finansal yeterlilik programları

2.5.2.1.4. Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu (FLEC)

Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu (Financial Literacy and Education Commission, FLEC), Hazine Müsteşarlığı Başkanlığı ve Merkez Bankası, Eğitim-Çalışma Bakanlıkları, Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu gibi 22 kurumun bulunduğu bir komisyon tarafından 2003 yılında kurulmuştur (Özgüler, 2013: 51).

Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonunun amaçları ise (Özgüler ve Temizel, 2015: 10);

- ✓ Finansal eğitimle ilgili gerçekleştirilen çalışmaları kontrol etmek,
- ✓ Finansal eğitimi yaygınlaştırmak,
- ✓ Finansal eğitim ile ilgili stratejiler geliştirmek,
- ✓ Finansal eğitimde özel sektör programlarına destek vermek,
- ✓ Finansal eğitim alanında kamu ile özel sektör arasında işbirliği sağlamaktır.

FLEC finansal eğitimi geliştirmek ve ulusal strateji oluşturmak amacıyla “mymoney.gov” adlı web sitesi kurulmuş ve bu site aracılığıyla tüketicilerin dikkat etmesi gereken beş temel ilkeye dikkat çekilmiştir. Bu ilkeler ise [10];

- ✓ Kazanma ilkesi: bireyin maaşı hakkında (stopaj ve kesintiler gibi) detayları, ödemesi gereken vergileri (sosyal güvenlik ve sağlık vergileri gibi), iş yerinden tazminat hak edebilmek için sözleşme imzalaması, eğitim ve öğretimle geleceğe yatırım yapması ile ilgilidir.
- ✓ Harcama ilkesi: bireyin kendi imkânlarına göre yaşaması, satın almalarda fiyat-nitelik karşılaştırması yapması, bütçe-harcama planı oluşturması, kısa ve uzun vadeli planlar yapması gerektiği ile ilgilidir.
- ✓ Yatırım – Tasarruf ilkesi: bireyin düzenli olarak az miktarda da olsa tasarruf etme alışkanlığı kazanması, yaşanabilecek acil ve öngörülemeyen durumlar için bu tasarrufların kullanılması, yatırım ve diğer önemli finansal konularda profesyonel destek alınması ile ilgilidir.
- ✓ Borçlanma ilkesi: bireyin kredi geçmişini güçlü tutması, borçlarını düzenli ödemesi konusunda dikkatli davranması, kredi ve kredinin nasıl etkili kullanılabileceği ve bunlara dair araştırma yapılması ile ilgilidir.
- ✓ Koruma ilkesi: finansal durumlarla ilgili önlem alma ilkesidir. Düzenli olarak finansal kayıtlar tutmayı, kimlik bilgileri gibi şahsi bilgileri korumayı ve dolandırıcılık konusunda dikkatli olmayı ve sağlık sigortası dahil ihtiyaçların karşılanması için sigorta yapılması ile ilgilidir.

2.5.2.1.5. Finansal Eğitim Ulusal Vakfı (NEFE)

Finansal Eğitim Ulusal Vakfı (National Endowment for Financial Education, NEFE), Amerikalı vatandaşların finansal refah düzeyinin artırılması amacı ile kurulan bir vakıftır. 1984 yılında ilk finansal eğitim programına başlamış ve günümüze kadar tüketicilerin finansı daha iyi anlamalarına ve kullanmalarına yardımcı olmak amacıyla programlar düzenlemektedir. Bu vakfın amacı, bireyler ve aileler için yaşamlarının her döneminde daha bilgili ve bilinçli olarak finansal kararlar almalarına yardımcı olmaktır. NEFE kuruluş amacını gerçekleştirebilmek için sekiz farklı faaliyette bulunmaktadır. Bu faaliyetler ise; (Altıntaş, 2008:105-106).

- ✓ Amerikalıların sahip oldukları finansal kaynaklarını doğru yönetmelerini sağlayarak hayattaki amaçlarına ulaşmalarına yardımcı olmak
- ✓ Amerikalılara, gelecekteki finansal güvenlikleri ve finansal amaçları için

tasarruflu davranmayı anlatmak

- ✓ Tüketicilere yatırım yapabilmeyi ve yönetmelerine yardımcı olmak
- ✓ Amerikalıların emeklilik yıllarında daha rahat yaşayabilmeleri için yardımcı olmak
- ✓ Amerikalı gençlere para yönetimi becerisini kazandırmak ve kişisel finansal planlamaya teşvik etmek
- ✓ Bireylerin finansal eğitim ile ilgili ihtiyaç duydukları konulara göre programlar düzenlemek
- ✓ Kamu mali refahı için eğitmen ve araçlar geliştirerek finansal okuryazarlığı arttırmak

2.5.2.1.6. Amerika Tasarruf Eğitimi Konseyi (ASEC)

ABD’de finansal okuryazarlık ile ilgili ilk resmi çalışma 1995 yılında Amerikan Tasarruf Eğitimi Konseyi (American Savings Education Council – ASEC)’in kurulması ile başlamıştır. Kamu ve özel sektör işbirliği ile kurulan bu organizasyon tasarruf bilincinin artırılması ve bireylerin emeklilik planlamalarını oluşturmaları yönünde çalışmalar yapmaktadır [11].

2.5.2.1.7. Jump Start Koalisyonu

1995 yılında finansal eğitim gönüllüleri tarafından kurulan ve kar amacı gütmeyen koalisyonun amacı gençleri finansal okuryazar bireyler yaparak finansal açıdan gelişmiş bir toplum oluşturmaktır. Koalisyon lise ve üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmekte ve sonuçları Federal Rezerv Kurulu’nda ilan etmektedir [12]. Bu bağlamda koalisyon ilk olarak 1997 yılında lise düzeyindeki öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmeye başlamış, 2000 - 2008 yılları arasında ise yine lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek için 2 yıl arayla 45 dakikalık sınava tabi tutmuş ve sonuçları Federal Rezerv Kurulu’nda ilan etmiştir. 2008 yılında ise üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek için üniversite öğrencilerinde üzerinde çalışmalar yapmaya başlamıştır (Cude vd., 2006).

2.5.2.1.8. Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (INFE)

Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (Network on Financial Education, INFE), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı (OECD) tarafından finansal eğitim konusunda çalışmak üzere 2008 yılında 46 ülkenin katılımıyla kurulmuştur. Finansal eğitim konusunda uluslararası işbirliği sağlayarak üye ülkelerin tecrübelerini paylaştıkları bir platformdur. Dünya genelinde, finansal eğitime yönelik uluslararası strateji geliştirilmesini amaç edinen OECD/INFE, oluşturduğu organizasyon sayesinde her türlü veri, analiz, örnek uygulama ve akademik çalışmaları değerlendirerek rapor haline getirmekte, düzenli olarak uluslararası kamuoyunun faydasına sunmaktadır [13].

2.5.2.2. İngiltere’de yürütülen faaliyetler

İngiltere, finansal eğitim konusunda Avrupa Birliği içerisindeki en etkin ülke olmasına rağmen yapılan araştırmalar sonucunda vatandaşların paraları hakkında karar verme güvenine ve yeterliliğine sahip olmadıkları görülmüştür. Yaşanan finansal okuryazarlık problemleri sonucunda finansal farkındalığı arttırmak ve bireyleri finansal konularda bilinçlendirmek amacıyla çeşitli kuruluşlar vasıtasıyla çalışmalar gerçekleştirmiştir (Satoğlu, 2014: 93).

2.5.2.2.1. Finansal Servis Otoritesi (FSA)

İngiltere’de finansal okuryazarlık ve finansal yeterlilik sağlanması amacı ile kurulmuş olan Finansal Servis Otoritesi (Financial Services Authority, FSA), aynı zamanda İngiltere’nin finansal piyasalarından da sorumlu kurum olarak finansal sistem ve finansal ürünlerin bireyler tarafından anlaşılması için çalışmaktadır [14]. İngiltere’de finansal hizmetler piyasasını düzenleyen kurum İngiltere Hazine Bakanlığı’na bağlı olarak faaliyet göstermektedir.

1997 yılında kurulan Finansal Servis Otoritesinin iki temel stratejisi bulunmaktadır. Bu stratejiler (Mason ve Wilson, 2000: 5);

- ✓ Finansal okuryazarlık için eğitim; bireylerin finansal durumlarını başarılı bir

biçimde yönetebilmeleri ve finansal piyasalara ilişkin temel düzeyde bilgi sahibi yapmak

✓ Tüketici bilgisi ve tavsiyesi; bağımsız ve tarafsız bilgi sağlayarak finansal planlar yapmada tüketicilere yardımcı olmak

FSO'ne finansal hizmetler ve piyasalar kanununca verilen yetkiler çerçevesinde kurumun dört yasal hedefi bulunmaktadır. Bu hedefler ise [15];

- ✓ Finansal piyasaya ve sisteme olan güvenin sürdürülmesi
- ✓ Finansal istikrarın korunması
- ✓ Tüketicinin korunması
- ✓ Mali suçların azaltılmasıdır

FSA, bireylere para yönetimi konusunda yardım etmek için "Money Made Clear" adlı web sitesi aracılığıyla, bireylere para yönetimi, borçlanma, bütçeleme, gelecek için yatırım tercihleri, finansal ürünler hakkında bilgiler yayınlamaktadır. Bunlara ek olarak, "tüketici bilgisi" başlığı altında tüketici hakları, bankacılık işlemleri, finansal dolandırıcılık, finansal ürünler, finansal enstrümanlar ve hizmetler, sigorta, tasarruf ve yatırımlar hakkında detaylı bilgiler tüketicilerin bilgisine sunulmaktadır (Özgüler ve Temizel, 2015).

2.5.2.2.2. Kişisel Finans Eğitim Grubu (PFEG)

Sivil toplum kuruluşu olan Kişisel Finans Eğitim Grubu (Personel Finance Education Group, PFEG), okul çağındaki çocuklara ve gençlere yönelik olarak para yönetimi konularında bugün ve gelecekte yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. Öğrencilere yönelik finansal eğitim konulu kampanyalar düzenlemektedir. Kampanyalar kapsamına ise finans alanında uzman kişilerle öğrencilerin finansal eğitimi için belirli zamanlarda ziyaretler düzenlemekte ve okullarda kitapçık, dergi, broşür gibi eğitim materyalleri dağıtmaktadır [16].

2.5.2.3. Almanya

Almanya finansal eğitim konusunda Avrupa Birliği içerisinde İngiltere'den sonra aktif ikinci ülke durumundadır. Vatandaşların genel finans bilgisi sağlamasına yönelik internet

sitesi bulunmakta, gençlerin ekonomiyle ilgili olması ve ekonomik konuları anlaşılır hale getirmek amacıyla birçok program sunulmakta, öğrencilerin finans hakkında tecrübe edinmesi için ulusal çapta yarışmalar düzenlenmektedir (Ekşit ve Ertan, 2011:106).

Finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi amacıyla yapılan araştırmada, kadınların finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu, genel anlamda ise finansal okuryazarlık düzeyinin orta seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Koenen ve Lusardi, 2011:19).

2.5.2.4. Japonya

Dünyanın en büyük ekonomilerinden birine sahip olan Japonya'da 2000 yılında sermaye piyasası düzenleyici otoritesi Finansal Hizmetler Kurumu (Financial Services Agency, FSA) tarafından hazırlanan raporda finansal eğitimin ulusal ekonominin büyümesindeki önemine dikkat çekilmiş, finansal eğitimin desteklenmesi ve diğer devlet kurumları ile özel kuruluşların da eğitim programlarına katkı sağlaması gerekliliği vurgulanmıştır. 2007 yılında menkul kıymet kanununda değişikliğe gidilmiş yeni kanun da yatırımcının korunması ve finansal eğitime öncelik veren yaptırımlar yer almıştır. Japonya'da FSA sermaye piyasası düzenleyicisi olarak, Japonya Ulusal Finansal Eğitim Stratejisi kapsamında Japonya Aracı Kuruluşlar Birliği (Japan Securities Dealers Association, JSDA) öncülüğünde özel sektör ve diğer kamu kurumlarıyla işbirliği içinde finansal eğitim faaliyetlerini yürütmektedir. Faaliyetler kapsamında (Özgüler ve Temizel, 2015: 11-12);

- ✓ Gençlere ve çocuklara yönelik finansal eğitim faaliyetlerini tüm ülke okullarına yayarak öğretmenlerle birlikte çalışmalar yapmakta, hazırlanan ders müfredatları ve çalışma kitapları ile finansal eğitimi desteklemektedir.
- ✓ “Menkul Kıymet Bilinirliğinin Yaygınlaşması” adlı projenin öncüsü olan JSDA, proje kapsamında Tokyo Borsası ile birlikte web tabanlı ödüllü borsa oyunu düzenlemektedir.
- ✓ Japon borsaları ile birlikte hazırlanan “Menkul Kıymet Yatırım” adlı program aracılığıyla 2007 yılından bu yana Açık öğretim Üniversitesi programları arasında yer almaktadır.

2.6.3. Türkiye’de yürütülen faaliyetler

Ülkemizde finansal okuryazarlık ve finansal eğitim seviyesinin yükseltilmesine yönelik faaliyetler kamu kurumları ve bağımsız kuruluşlar tarafından yürütülmektedir.

2.6.3.1. Merkez Bankası (MB)

Gelişen teknoloji, globalleşme ve finansal liberalizasyonun etkisiyle yaşanan krizlerden dolayı finansal istikrarın sağlanabilmesi için finansal eğitim konusu merkez bankalarının politika gündemlerinin ilk sırasındadır (Özgüler, 2013: 70).

Merkez bankalarının sahip oldukları kurumsal tecrübe, bilgi birikimi, güvenilirlik ve finansal istikrar sağlayıcı rolü ile finansal eğitime sağladığı katkılardan dolayı eğitim faaliyetlerinin vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir (Işık, 2011: 95).

09-11 Mart 2011 tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) ve SPK (Sermaye Piyasası Kurulu) ile birlikte “Finansal Eğitim, Finansal Farkındalık: Finansal Zorluklar, Fırsatlar ve Stratejiler” konulu uluslararası bir konferanla finansal eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Konferansda, finansal eğitim ve finansal farkındalık konusunda ulusal ve uluslararası arenada yapılan çalışmalar, küresel finansal krizin yarattığı ivmelenme, yaşanan zorluklar, farklı ülkelerde yaşanmış tecrübeler, bunlara yönelik oluşturulan çözümler ve sonuçları ile ilgili konuşulmuştur. Bunlara ek olarak, Türkiye’de yapılan finansal eğitim çalışmaları, kurumlar arasındaki işbirliği, finansal eğitim alanında ulusal strateji oluşturulmasının önemi, finansal okuryazarlık seviyesinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi, toplumun farklı kesimlerine yönelik finansal eğitim programları konuları da görülmüştür [8].

Mart 2011’de “Dünya’ da ve Türkiye’de Finansal Eğitim ve Finansal Hizmetlere Erişim” kitapçığını yayımlanarak dağıtımı yapılmıştır. Kitapçıkta Türkiye’deki ve Dünya’daki finansal erişim seviyesinin analizi yapılmış, finansal eğitimin önemi ve faydaları anlatılmış, gelişimi için öneriler verilmiş ve dünyadaki çalışmaların örnekleri ve merkez bankasının rolü incelenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, OECD

bünyesinden kurulan Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (Network on Financial Education, INFE)'nin 15 üye ülkelerinden biridir. TCMB, INFE tarafından yılda 2 kez düzenlenen toplantılara aktif olarak katılmakta ve çalışmaktadır. Dünya bankası ile ortak yürütülen düşük gelir gruplarına yardım amaçlı danışma kuruluna ve G-20 finansal erişim için küresel iş birliği çalışmalarına destek olmakta, projeler için veri toplama anket çalışmaları yürütmektedir (Ünal, 2018).

Ayrıca TCMB tarafından yayımlanan finansal istikrar raporlarında, bireylerin finansal varlık ve yükümlülüklerini yönetebilmeleri için borç ödeyebilme kapasitelerine göre borçlanma, finansal araçları doğru kullanabilme, kur riski taşımamaları ve risk yönetimi konularında değerlendirmelerde bulunmaktadır. Web sitesinde “Herkes İçin Ekonomi” olarak adlandırdığı finansal okuryazarlık ve ekonomi eğitimi çalışmaları kapsamında ekonomiye ve merkez bankacılığına yönelik ilgiyi canlı tutmak, bilgi ve farkındalık seviyesini yükseltmek için hedef kitleye uygun içerikler sunmakta, eğitim kaynakları, raporlar, bültenler ve hesaplama araçlarına yer verilmekte ve farklı yaş gruplarına yönelik çeşitli bilgilendirmeler yapmaktadır [17].

2.6.3.2. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)

Sermaye piyasası kurulu bireylerin piyasalarla ilgili güncel, yararlı ve yeterli bilgiye sahip olmaları ve tasarruflarının yastık altından çıkartılarak ekonomiye kazandırılması gerektiği düşüncesiyle finansal okuryazarlığa önem vermektedir. Bu nedenle SPK tarafından birikimlerin sermaye piyasalarına yönlendirilmesi ve sermaye piyasalarında fon arzının sağlanabilmesi için sermaye piyasalarında güven ve farkındalığın artırılmasına yönelik faaliyetler yürütülmektedir (SPK, 2013: 102).

Sermaye Piyasası Kuruluşları Yatırımcı Seferberliği İşbirliği Protokolü ile Türkiye’de finansal okuryazarlık seviyesinin artırılması, sermaye piyasası ile ilgili farkındalığın artırılması, sermaye piyasasının yurtiçi ve yurtdışında tanıtımının yapılması ve bu doğrultusunda İstanbul’un uluslararası finans merkezi olmasına katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Bu protokolde amaçlanan faaliyetlerde ise [18];

- ✓ SPK’nın koordinasyonunda yatırımcılara yönelik eğitim ve tanıtım

faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi,

- ✓ Finansal eğitim çalışmaları kapsamında, ilgili kurum, kuruluş ve tarafların ihtiyaç duydukları belge ve bilgiye ulaşabilmesi için ortak bir şablon altında dökümanların hazırlanması,
- ✓ Mevcut eğitimlere ek olarak çeşitli kurum ve kuruluşlar ile ilgili bilgilendirmeler yapılması,
- ✓ Protokol taraflarının, ulusal ve uluslararası düzenlenmelerle ilgili olarak eğitim ve çalıştaylar düzenlemesi,
- ✓ SPK tarafından yatırımcıların ihtiyaç duydukları bilgilere kolay erişim sağlayabilmesi için www.yatirimyapiyorum.gov.tr internet sitesi kurulmuştur.

Son olarak 2014 yılında SPK ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan işbirliği protokolü ile finansal eğitim ve finansal farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmaların yapılması kararlaştırılmıştır. Hedef kitlenin okul çağındaki çocuklar, gençler ve öğretmenlerin olduğu projede gerçekleştirilecek çalışmalar [19];

- ✓ Hedef kitlenin finansal konulardaki temel bilgilerinin geliştirilmesine ve uygulanmasına imkân sağlayacak eğitim araçları ile oyun, yarışma gibi uygulamaların geliştirilmesi amaçlanmaktadır.
- ✓ Dijital eğitim içeriklerinin, Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Bilişim Ağında (EBA) ve EBA Market'te yayınlanması ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tüm okullarda öğretmenlerin ve öğrencilerin ücretsiz olarak faydalanabilmesi amaçlanmıştır.

Finansal eğitimi desteklemek için oluşturulan "www.yatirimyapiyorum.gov.tr" adı web sitesi 19 Ocak 2011 tarihinde insanları bilgilendirmek ve soru sorma ortamı sağlamak amacıyla kullanıma açılmıştır. 17 Şubat 2011'de, mevcut ve potansiyel yatırımcılara ulaşabilmek, sermaye piyasaları hakkında bilgilendirmelerde bulunabilmek ve finansal farkındalık oluşturabilmek amacıyla "Yatırım Yapıyorum" isimli Facebook sayfası oluşturulmuştur. Ayrıca finansal piyasalar ve sermaye piyasaları hakkında temel bilgiler, yatırım araçları, yatırım yaparken dikkat edilmesi gerekenler, yatırımcı hakları gibi konularda bilgiler sunulmakta, hesaplayıcılar, yatırımcı sözlüğü, videolar ile eğitim desteklemekte, sanal portföy ile yatırımcıların sanal yatırımlara kendilerini test etmeleri

sağlamaktadır (Özgüler, 2013: 74).

2.6.3.3. Borsa İstanbul (BIST)

1985 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) adıyla finansal faaliyetlere başlanmış, 03 Nisan 2013 yılında borsacılık faaliyetleri yapmak üzere Türkiye'deki sermaye piyasasında bulunan bütün borsaları tek çatı altında toplayarak Borsa İstanbul (BIST) adıyla faaliyetlerine devam etmektedir.

Borsa İstanbul'un kuruluş amacı ve faaliyet konusu; "İlgili mevzuatlar kapsamında, kıymetli madenler, kıymetli taşlar, kambiyo, sermaye piyasası araçları ve Sermaye Piyasası Kurulu tarafından uygun görülen sözleşmeler ve belgelerin serbest rekabet koşullarında kolay ve güvenilir bir şekilde, şeffaf, ilkeli ve istikrarlı bir piyasada alım satım işlemlerinin sağlanması, alım satım emirlerinin sonuçlandırılması, yeni sistemler, platformlar ve pazarlar oluşturmak ve işletmek amacıyla kurulmuştur. BİST A.Ş. tarafından gerçekleştirilen finansal eğitimler ise [17];

- ✓ Üye Temsilci Eğitimleri: aracı kuruluş çalışanlarını bilgilendirmek amacıyla Borçlanma Araçları Piyasası, Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasaları hakkında eğitimler vermektedir.
- ✓ Borsa İstanbul Şirket Eğitimleri: payları borsada işlem gören şirketlerin çalışanlarına yönelik yılda 2 kez "Sermaye Piyasası Borsa Eğitimi" düzenlenmektedir.
- ✓ Öğrenci Eğitim Programları: üniversite öğrencilerine iş hayatına atılmadan önce Sermaye Piyasası, BİST piyasaları hakkında bilgi vermek ve vizyon kazandırmak amacıyla yıl boyunca her biri iki hafta süren eğitim programları düzenlenmektedir.
- ✓ Borsa Ziyaretleri: lise ve üniversite öğrencilerine yönelik finansal okuryazarlık seminerleri düzenlenmekte ve eğitim talebinde bulunan üniversitelere münferit ziyaretlerde bulunarak sermaye piyasası ve borsa hakkında bilgilendirme seminerleri düzenlenmektedir.
- ✓ Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası Eğitimleri: (VİOP) piyasaları hakkında bilgi düzeyinin ve farkındalığın artırılması amacıyla bireysel ve kurumsal

yatırımcılara yönelik eğitimler verilmektedir.

✓ Lisans ve yüksek lisans öğrencilerine yönelik her biri iki hafta süren eğitim programları düzenleyerek gençlerin sermaye piyasası ve Borsa İstanbul'un işleyişi hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır.

✓ Bireylerin finansal okuryazarlığının ve sermaye piyasaları hakkında bilgi düzeyinin artırılması amacı ile "Bilinçli Yatırımcı" adlı internet sitesi oluşturulmuştur. Bu sitesinde bireyler ücretsiz üyelik ile eğitimlere katılabilmekte ve güncel bilgilere ulaşabilmektedir.

BIST A.Ş. 2012 yılında borsa ve sermaye piyasalarına yönelik farkındalığın artırılması, yatırımcıları ve şirketleri bilinçlendirmek amacıyla, Anadolu Üniversitesi ile işbirliği protokolü imzalanmıştır. Eğitici ve bilgilendirici çalışmaları amaçlayan işbirliği protokolü kapsamında bilgilendirici, tanıtıcı, eğitici ve eğlendirici televizyon ve radyo programlarının hazırlanması, konferans, sempozyum, panel gibi etkinliklerin düzenlenmesi amaçlanmıştır (Yardımcıoğlu ve Yörük, 2016: 186).

2.6.3.4. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB)

TSPB kamu kurumu niteliğinde Sermaye Piyasası Kanunu ile 11 Şubat 2001 tarihinde kurulmuş ve Nisan 2001'de "Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği" adı altında faaliyetlerine başlamış ve 2014'de "Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği" olarak ünvan değiştirmiştir. Sermaye piyasasında faaliyet gösteren bankalar, aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri ve yatırım ortaklıkları birliğin üyesidir [20].

Birlik çalışanlarının gönüllü katılımlarıyla oluşturulan finansal eğitim aksiyon takımının 2012 yılında kurduğu "Param ve Ben" adlı web sitesi aracılığıyla bireylere tasarruf bilincini aşılamayı ve yatırıma yöneltmeyi amaçlamıştır. Aksiyon takımının varlıklı insan, varlıklı aile, varlıklı ülke vizyonu ile bireylere ve yatırımcılara bilinçli ve doğru finansal kararlar alma konularında bilinlendirmeye amaçlamaktadır. Sitede düzenli olarak tasarruf ve tasarrufu arttıracak üç aşamalı eğitim programı geliştirilmiştir. Program kapsamında tasarruf etmenin yolları, yatırım araçları ve yatırımların takibi konularında her seviyeden bireye bilgi verilmesi planlanmaktadır. Sitede bireylerin finansal okuryazarlığına

olumlu katkılar sağlayacak video, kısa filmler ve başarı hikâyeleri sunulmaktadır. Ayrıca tasarrufu teşvik etmek için “Bence Tasarruf” konulu bir fotoğraf yarışması düzenlemiştir [21].

2.6.3.5. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı finansal okuryazarlık ile ilgili bireyleri ve aileleri bilgilendirmek ve bilinçlendirmek amacıyla çeşitli programlar düzenlemektedir. Bakanlık birimlerinden, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 2009 yılında hazırlanan Aile Eğitim Programı; aile yaşamı, eğitim, sağlık, iletişim, medya, hukuk ve iktisat ile ilgili modüllerden oluşmaktadır. Programın iktisat modülünde yer alan finansal okuryazarlık faktörü ailelerin ihtiyaçlarını nasıl belirleyebileceği, harcamalarını nasıl denetim altına alabilecekleri, ihtiyaçlarına yönelik finansal ürün ve araçları nasıl tespit edebilecekleri, aşırı borçlanma ve finansal dışlanma gibi sorunları nasıl fark edebilecekleri, ekonomik darboğaz ya da kriz durumlarına hazırlıksız yakalanmamaları için nasıl birikim yapabilecekleri konularında aileleri desteklemeyi hedeflenmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013: 21).

2.6.3.6. Finansal Okuryazarlık Derneği (FODER)

Finansal Okuryazarlık Derneği (FODER) Kasım 2012 tarihinde kurulmuştur. Türkiye’de finansal okuryazarlık ile ilgili alanda kurulan ilk sivil toplum örgütüdür. Dernek bugün OECD tarafından akredite edilmekte olup, OECD Finansal Eğitim bölümünün bir parçasıdır, Finansal Eğitim Ulusal Strateji konusunda SPK ve TCMB ile çalışmaya başlamaktadır [22].

Derneğin amacı finansal okuryazar bir Türkiye için eko-sistem oluşturmaktır. Devlet, özel sektör ve diğer sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparak ülke çapında bireylerin finansal okuryazarlık ve finansal erişim farkındalıklarını ve olanaklarını oluşturabilmek için; bilinçlendirme, araştırma, uygulamalara destek ve politikalar üretilmesini sağlayabilmektir. FODER’in hedefleri şunlardır [23];

- ✓ Bankacılık dışı nüfusta %10’ luk bir artışa katkıda bulunmak

- ✓ Bankacılık sistemlerinin yaygın olarak kullanılmasına katkıda bulunmak
- ✓ Tasarruf oranlarının artırılmasına katkıda bulunmak
- ✓ Finansal okuryazarlığın eğitim müfredatına dahil edilmesini sağlamak
- ✓ Kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere, tasarruf ve finansal yatırım konularında toplumun bilinçlendirilmesine destek olmak

Sürdürülebilir kalkınma için nüfusun finansal okuryazarlığının şart olmasının bilinciyle, paydaşlara danışılarak kapsamlı bir çalışma geliştirilmiş ve Haziran 2014’de Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları’na ilişkin Başbakanlık genelgesi yayınlanmıştır. Eylem Planı’nda belirtilen FODER’in görevleri [23];

- ✓ Finansal eğitim ile ilgili ortak bir internet sayfası oluşturulması ve eğitim faaliyetlerinin sosyal medya yoluyla duyurulması
- ✓ Eğitim ve tanıtım materyalleri oluşturulması
- ✓ Konferans, seminer, TV ve radyo programları ile ve yarışmalar yoluyla finansal konulara ilginin artırılması
- ✓ Ev hanımlarının finansal konularda bilinçlendirilmesi

2.6.3.7. Türkiye Ekonomi Bankası (TEB)

Türk Ekonomi Bankası (TEB) tarafından “Ekonomi Ailede Başlar” projesi ile tüm Türkiye’de finansal okuryazarlık seviyesinin artması ve finansal okuryazarlık konularında toplumun bilinçlenmesi için eğitim vermek amacıyla TEB Aile Akademisi kurulmuştur. TEB Aile Akademisi’nde bütçe oluşturma ve yönetimi, aile giderlerini kontrol etme, kredi ve kredi kartlarının doğru kullanımı, borçların doğru yönetimi, yatırım yaparken dikkat edilmesi gerekenler ve bireysel emeklilik konularında katılımcıların bilgilendirilmesi amaçlanmaktadır. Eğitimler, eğitimci sertifikasına sahip gönüllü banka çalışanları tarafından verilmektedir ve bu eğitimlere www.teb.com.tr internet adresinden de ulaşım sağlanabilmektedir [24].

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK TUTUM VE DAVRANIŞLARI

3. FİNANSAL OKURYAZARLIK TUTUM VE DAVRANIŞLARI

3.1. Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranışları

3.1.1. Finansal tutum

Tutum kavramı genel olarak bireylerin bir durum ya da olay karşısında sahip olduğu ve ortaya koyması beklenen davranış biçimidir (Demir ve Özdemir, 2016: 11). Finansal tutum ise bireylerin gelecek planları ile ilgili tasarruflarını ve birikimlerini ifade etmekte ve finansal okuryazarlığın önemli bir bileşeni olarak kabul edilmektedir. Örneğin, bir bireyin ilerleyen dönemlerde kullanmak üzere birikim yapma yönünde olumsuz bir tutumu varsa, bu bireyin birikim yapma davranışında bulunma eğilimi çok daha azdır. Benzer şekilde, kısa vadedeki isteklerini önemseyen kişilerin, acil durumlar için tasarruf ya da uzun vadeli finansal planlar yapma ihtimalleri daha düşük olacaktır [24].

Finansal tutum bilincine sahip bireyler parayı dikkatli kullanma, gider dağılımlarını bilinçli yapma, gelecekleri için birikim yapma gibi konularda daha özenli tavırlar sergilemektedirler. Finansal tutuma sahip bireylerin geleceğe dair planları olduğu için çocuklarına iyi bir eğitim sunmak, emeklilik dönemlerinde rahat yaşamak veya ev, araç satın almak gibi yatırımlarla dolaylı olarak birikim yaparlar. Bireylerin tasarruf ve birikim konularında olumlu tutumlarda bulunması finansal okuryazarlık düzeyinde olumlu etki etmektedir. Çünkü finansal okuryazar olan bireyler harcamaları için bütçe hazırlar ayrıca satın almak istediği bir ürün için fiyat karşılaştırması yapar ve bu tutumlarının sonucu olarak ise gelirlerini daha dikkatli ve bilinçli harcarlar (Şahin ve Barış, 2017: 82).

OECD tarafından 2012 yılında yapılan ve toplamda 15 ülkenin katıldığı finansal tutum araştırmasında finansal tutum sonuçları Tablo 3.1.'de görüldüğü gibi her ülkede farklı çıkmıştır.

Tablo 3.1. Finansal tutuma ilişkin 2012 yılı anket sonuçları

	Uzun vadede harcamayı tasarruf etmeye yeğlerim	Bugün için yaşar ve yarın için pek endişelenmem	Para harcamak içindir
Peru	64%	72%	45%
Arnavutluk	61%	66%	45%
Norveç	57%	Yok	Yok
Macaristan	56%	68%	33%
İngiliz Virgin Adaları	60%	66%	31%
Güney Afrika	48%	60%	39%
Türkiye	52%	62%	31%
Çek Cumhuriyeti	45%	69%	29%
Almanya	49%	65%	26%
Malezya	47%	57%	26%
İrlanda	38%	54%	30%
İngiltere	35%	50%	29%
Estonya	39%	49%	24%
Polonya	19%	45%	12%
Ermenistan	8%	60%	2%

Kaynak: TEB, 2015

Finansal tutum anketinin sonuçlarına bakıldığında; Peru'da finansal tutum oranı %64 iken aynı teste katılan Ermenistan'da bu oran %8 gibi bir oranla daha düşük çıkmıştır. Toplamda 15 ülkenin katılmış olduğu bu çalışmada Türkiye %52 oranla 7. sıradadır.

3.1.2. Finansal davranış

Finansal davranış en temel anlamda; bireylerin mali durumlarını takip etmeleri, tasarruf ve yatırımlarını yönetebilmeleri, borç ve bütçelerini yönetebilmeleri, yatırımlarını kısa, orta ve uzun vadede değerlendirebilmeleri olarak tanımlanabilir (Alkaya, 2015: 589). Birçok gelişmiş sermaye piyasasında yatırımcılar doğrudan bilgilendirme yoluyla eğitime çalışılmaktadır. Yatırımcıların rasyonel kararlar alabilmesi için finansal okuryazarlık seviyelerinin artması ve davranışsal finansın gerektirdiği faktörlerin bilincinde olması

gerekmektedir. Yatırımcının bilgi düzeyi kendi için uygun olabilecek yatırım araçlarına ve risk profiline uygun olan yatırım kararları almasına yardımcı olmaktadır. Yatırımcıların finansal bilgi seviyelerinin ve tecrübelerinin yüksek olması yatırım kararlarında rasyonel davranmalarına ve diğer yatırımcılardan daha etkin kararlar alarak daha fazla getiri elde etmelerine yardımcı olur (Hayta, 2014: 346). Finansal davranışlara yön veren faktörler ise kişinin yaşı, cinsiyeti, mesleği, eğitim durumu gibi değişkenlere bağlı olarak farklılık göstermektedir. Faktörler ve sebepler kişilerde farklı davranış biçimleri oluşturabilmektedir. Örneğin hisse senedine yatırım yapan bir yatırımcı hisse senedi satışı yaparken bir başka yatırımcı itibar kazanmak için hisse senedi alabilmektedir (Akyol, 2010: 24).

OECD ve INFE 2012 da ülkelerin finansal okuryazarlık ölçümünde davranış etkilerinin belirlenmesi ve davranışlar hakkında bilgi edinmek amacıyla yapmış oldukları anket sonuçları Tablo 3.2’de belirtildiği gibidir [24].

Tablo 3.2. Finansal davranış yüzdeleri 2012 yılı sonuçları

	Dikkatli alışveriş	Zamanında fatura ödeme	Kişisel mali durum takibi	Uzun vadeli hedef koyma	Sorumluluk ve bütçeleme	Tasarruf ve yatırım	İhtiyaçları karşılamak için borç almama
İngiliz Virgin Adaları	87%	83%	80%	68%	43%	83%	87%
Malezya	92%	69%	78%	64%	74%	97%	79%
Almanya	82%	96%	87%	61%	22%	86%	96%
Peru	91%	86%	82%	71%	49%	62%	73%
İrlanda	83%	85%	85%	56%	54%	53%	86%
Norveç	72%	79%	89%	59%	25%	71%	93%
İngiltere	77%	89%	80%	43%	43%	68%	91%
Çek Cumhuriyeti	75%	85%	76%	36%	37%	72%	89%
Ermenistan	91%	94%	81%	58%	51%	36%	53%
Güney Afrika	83%	61%	65%	55%	43%	53%	74%
Polonya	70%	78%	81%	46%	54%	51%	79%
Macaristan	86%	82%	71%	52%	31%	27%	86%
Arnavutlar	87%	77%	71%	30%	59%	42%	69%
Türkiye	80%	70%	48%	36%	55%	30%	70%
Estonya	68%	83%	78%	41%	28%	36%	78%

Kaynak: TEB, 2015

Finansal davranış anketinin sonuçlarına bakıldığında; Türkiye için kişisel mali durum takibi (%48), uzun vadeli planlar yapma (%36), aktif tasarruf ve yatırım yapma (%30) olarak tespit edilmiştir. Aktif tasarruf ve yatırım oranının düşük olması sermaye piyasalarına katılımı azaltmakta ve buna bağlı olarakda büyük projelerin hayata geçirilmesi için ihtiyaç olan fonlar yeteri ölçüde sağlanamamaktadır. Uzun vadeli hedef koyma ve aktif tasarruf-yatırım yapma oranının düşük olması, gelişmekte olan bir ülke olarak üzerinde titizlikle durulması gereken bir konudur. Son yıllarda, bireyleri yatırıma teşvik edebilmek için Bireysel Emeklilik Sistemi (BES)'ne %25 devlet desteği gibi uygulamalar hayata geçirilse de bireylerin yatırım yapma oranı henüz istenilen düzeyde değildir. Tasarruf oranı İngiliz Virgin Adası, Malezya ve Almanya'da ise %80 üzerinde olmuştur. Katılımcıların ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunda borçlanmaya başvurması %4'le en düşük Almanya'da %47'yle en yüksek Ermenistan'da ve Türkiye'de %30 olduğu görülmektedir (Alkaya ve Yağlı, 2015: 590).

OECD ve INFE ortak çalışmasıyla 2012 yılında finansal okuryazarlık göstergeleri olan finansal bilgi, tutum ve davranış konularında katılımcı ülkelerin anket sonuçları aşağıda Tablo 3.3'de belirtildiği gibidir (TEB, 2015).

Tablo 3.3. Finansal okuryazarlık 2012 yılı göstergeleri

	Finansal Bilgi	Finansal Davranış	Finansal Tutum
İngiliz Virgin Adaları	57%	71%	67%
Almanya	58%	67%	63%
Macaristan	69%	38%	69%
Peru	41%	60%	71%
Çek Cumhuriyeti	57%	48%	62%
Malezya	51%	67%	53%
İrlanda	60%	57%	49%
İngiltere	53%	51%	49%
Arnavutluk	45%	39%	69%
Norveç	40%	59%	57%
Estonya	61%	27%	46%
Polonya	49%	43%	27%
Türkiye	43%	37%	61%
Güney Afrika	33%	43%	54%
Ermenistan	46%	41%	11%

Kaynak: TEB,2015

Tablo 3.3. incelendiğinde Türkiye'nin yüksek puan alan katılımcılar bakımından ülke sıralamasında finansal bilgide 12., finansal davranışta 14., ve finansal tutumda 7. sırada yer aldığı görülmektedir. Türkiye için oranlara bakıldığında finansal bilgi yüksek alanların oranı %43, finansal davranış yüksek alanların oranı %37 ve finansal tutum yüksek alanların oranı %61 seviyesindedir. Türkiye, çalışmada ele alınan diğer ülkelerle karşılaştırıldığında finansal okuryazarlıkta oldukça gerilerde kalmıştır. Katılımcılarının her üç alanda da yüksek puan almaları ile Almanya ve İngiliz Virgin Adaları yüksek finansal okuryazarlık anlamında öne çıkmaktadır [25].

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FİNANASAL OKURYAZARLIK TUTUM VE DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN HATAY İLİNDE BİR ARAŞTIRMA

4. FİNANASAL OKURYAZARLIK TUTUM VE DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN HATAY İLİNDE BİR ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Hatay ilinde faaliyet gösteren hizmet sektörü, ticari işletme ve üretim işletmesi yöneticileri ve çalışanlarının finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarını cinsiyet, yaş, eğitim, sektör ve görev değişkenlerine göre belirlemek ve literatürde bu alanda yapılmış çalışmalara katkıda bulunmaktır.

4.2. Araştırmanın Önemi

Finansal okuryazarlık, finansal eğitim seviyesi, finansal tutum ve davranış biçimleri bireylerin ve içinde bulunduğu toplumun finansal refah seviyesini belirlemesindeki rolü ve piyasaların etkin çalışması açısından önemi göz ardı edilemeyecek boyutlara ulaşmıştır. Bireylerin, toplumların, ülkelerin ekonomik amaçlarına ulaşabilmeleri finansal piyasaların etkinliğinden ve tasarruf, birikim, yatırım, borçlanma gibi tutum ve davranışlara yönelik konularda doğru kararların alınabilmesinden geçmektedir.

Bu bağlamda finansal okuryazarlık, finansal eğitim, finansal tutum ve davranışları belirlemeye yönelik yapılan araştırmalar incelenmiş farklı gruplar üzerinde çalışmaların yapılmış olduğu tespit edilmiştir. Ancak, Hatay ilinde finansal okuryazarlık, finansal eğitim, finansal tutum ve davranışları belirlemeye yönelik herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması bu çalışmanın önemini ifade etmektedir.

4.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evreni Hatay ilinde bulunan hizmet sektörü, ticari işletme ve üretim

işletmesi yöneticileri ve çalışanları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise söz konusu kapsamdan rasgele belirlenen farklı demografik özelliklere sahip 197'si bayan ve 203'ü erkek olmak üzere toplamda 400 çalışan katılımcıdan oluşmaktadır.

4.4. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Ölçek olarak Beşli Likert ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada bireylerin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarını belirlemeye yönelik kullanılan ölçek Yrd. Doç. Dr. Haşmet Sarıgül tarafından geliştirilen “Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği; Geliştirme, Geçerlilik ve Güvenirlik” isimli çalışmasından uyarlanmıştır.

Katılımcıların finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının belirlenilebilmesi için oluşturulan ankette demografik özellikleri belirlemeye yönelik 5 soru, ilgi faktörüne yönelik 3 soru, algı faktörüne yönelik 3 soru, tutum faktörüne yönelik 4 soru, ve harcama faktörüne yönelik 4 soru toplamda 19 soruluk bir havuz oluşturulmuştur. Beşinci sorudan itibaren likert tipi ölçek kullanılmıştır. Rensis Likert tarafından 1932 yılında geliştirilmiş olan ölçekde katılımcıların ifadelerinin genellikle beş kategoride derecelendirmeleri istenmektedir. Sebebi ise kategori sayısı beşten aşağı düştükçe ölçek düzeyi açısından bilgi kaybı oluşmakta, yükseldikçe kategoriler arasında belirgin farklılıklar sağlanmaktadır (Erkuş, 2003). Ölçek bu doğrultuda beşli derecelendirme sistemine göre düzenlenmiştir. Ölçek değerlendirmesi; “1 tamamen katılıyorum”, “2 oldukça fazla katılıyorum”, “3 kısmen katılıyorum”, “4 çok az katılıyorum”, “5 hiç katılmıyorum” şeklindedir.

4.5. Araştırmanın Veri Analiz Teknikleri

Hatay ilinde bulunan hizmet sektörü, ticari işletme ve üretim işletmesi yöneticileri ve çalışanlarından rastgele seçilen 400 katılımcının finansal okuryazarlık tutum ve davranışları incelenmiştir. Ölçeğin verileri bir araya doğru olarak getirebildiğini, sorular arasında tutarlılık olduğunu, tüm soruların ölçeğe olumlu katkı verdiğini ve hatalardan arınmış bir sonuç verebileceğini belirlemek amacıyla ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizlerini yapmak üzere toplanan veriler, SPSS 16.0 programı aracılığıyla istatistiksel

analize tabi tutulmuştur. Araştırma için elde edilen verilerin analizi aşamasında;

- ✓ Ölçeğin güvenilirliği, Cronbach Alpha yöntemiyle analiz edilmiştir.
- ✓ Ölçeğin geçerlik tespiti için Faktör Analizi yapılmıştır.
- ✓ Finansal okuryazarlık tutum ve davranışlara ilişkin cinsiyet ve görev değişkenlerine göre fark tespiti için T-testi yapılmıştır.
- ✓ Finansal okuryazarlık tutum ve davranışlara ilişkin yaş grubu, eğitim durumu ve sektör değişkenlerine göre fark tespiti için Anova testi yapılmıştır.
- ✓ Anova analizi sonucunda gruplar arası varyansların eşit çıkmaması durumunda anlamlı farklılığın hangi grupta olduğunu tespit etmek için Posthoc analizi yapılmıştır.
- ✓ Değişkenlerin grup istatistik analizleri yapılmıştır.
- ✓ Verilerin analizinde anlamlılık düzeyi $p > 0,05$ olarak alınmıştır.

4.6. Bulgular

4.6.1. Güvenilirlik analizi

Ankette yer alan soruların ilk olarak güvenilirlik analizleri değerlendirilmiştir. Benzer birçok araştırmada olduğu gibi bu araştırmada da scale tabanda değerlendirilen 14 değişken için Cronbach's Alpha yöntemi ile güvenilirlik analizi yapılmıştır.

İç tutarlılık anlamında güvenilirlik, tek bir ölçme aracının tek bir uygulama yapılarak ölçek içinde yer alan soruların katılımcılar tarafından doğru algılanıp algılanmadığını ölçmeye yarar. İç tutarlılık analizinde Lee Joseph Cronbach tarafından 1951 yılında geliştirilmiş olan Cronbach Alfa formülü kullanılmıştır. Cronbach Alfa analiz yöntemi arka plandaki gizli kavramsal yapıdaki değişkenlikler hakkında bilgi veren, matematiksel hesaplamalara dayanan güvenilirlik endeks değeridir ve maddelerin birbiri ile tutarlı olup olmadığını, maddelerin hipotetik bir değişkeni ölçüp ölçmediğini belirlemektedir. Cronbach alfa yöntemi, maddeleri doğru-yanlış olacak şekilde puanlanmadığından, 1-3, 1-4, 1-5 gibi puanlandığından dolayı kullanılması uygun olan bir iç tutarlılık tahmin yöntemidir (Öncü, 1994). Cronbach Alfa Katsayısı, istatistik temelli, tutarlı tüm soruları dikkate alarak hesaplama yapar ve ölçekte yer alan soruların homojen bir dağılımda olup

olmadıklarını araştırır. Cronbach Alfa Katsayısı 0 ile 1 arasında değişmektedir. Değerlerin 1'e yaklaştıkça güvenilirliğinin arttığı kabul edilmektedir. Değer aralıkları;

Güvenilir olmayan ölçek: $0,00 < \alpha \leq 0,40$

Düşük güvenilirlikte ölçek: $0,40 < \alpha \leq 0,60$

Güvenilir ölçek: $0,60 < \alpha \leq 0,80$

Yüksek güvenilirlikte ölçek: $0,80 < \alpha \leq 1$

Tablo 4.1. Güvenilirlik analizi

Güvenilirlik Analizi	
Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
0,613	14

Tablo 4.1.'de 14 sorudan oluşan ölçek için yapılan güvenilirlik analizinde Cronbach's Alpha Katsayısının 0,613 (% 61,3) olduğu görülmektedir. Dolayısıyla genel geçer kabul oranlarına göre; $0,60 < \alpha \leq 0,80$ arası güvenilir düzeyde olduğu için ankette yer alan ölçeklerin güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

4.6.2. Faktör analizi

Faktör analizi, birbirleriyle ilişkili birden fazla değişkeni bir araya getirerek az sayıda, anlamlı ve birbirinden bağımsız yeni değişkenler (faktör grupları) oluşturmak amacıyla yaygın olarak kullanılan istatistiksel tekniktir. Faktör analizi verilerdeki belirleyici boyutları tespit eder ve ortak değişkenleri gruplandırır. Her faktör grubuna, içinde bulunan maddelerin özelliğine göre bir faktör adı verilir.

Faktörlerin elde edilmesinde en yaygın olarak kullanılan yöntemler; Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis)'dir, her değişkenin temel bileşene katkısını belirler. Temel Bileşenler Analizinde amaç değişkenler arasındaki ilişkileri en yüksek derecede temsil edecek az sayıda faktör elde etmektir. Yaygın olarak kullanılan bir diğer yöntem ise; Döndürülmüş Bileşen Matrisi (Rotated Component Matrix)'nde amaç isimlendirilebilir ve yorumlanabilir faktörler elde etmektir.

Faktör analizinde Eigenvalue (özdeğer) değeri 1'den büyük olan faktörler kullanılır ve bu faktörler anlamlı olarak kabul edilir. Özdeğer, hem faktörlerce açıklanan varyans hesaplamasında, hem de önemli faktör sayısını belirlemede dikkate alınan bir katsayıdır. İyi bir faktörel çözümlemede en az sayıda faktör ile en yüksek varyansın açıklanması beklenir. Toplam varyansın %50-75'ini açıklayan bir analiz geçerli olarak kabul edilmektedir.

Bu bilgiler çerçevesinde ilgili çalışma için faktör grubu sayısı 4 olarak belirlenmiştir. Faktör analizi sonucunda ortaya çıkan dört grup içerdikleri maddeler göz önünde bulundurularak isimlendirilmiştir. Bu çerçevede, "ilgi" olarak isimlendirilen faktör grubunda 3 madde, "algı" olarak isimlendirilen faktör grubunda 3 madde, "tutum" olarak isimlendirilen faktör grubunda 4 madde, "harcama" olarak isimlendirilen faktör grubunda 4 madde toplandığı belirlenmiştir.

Tablo 4.2. Temel bileşenler analizi

Öncelikli Özdeğerler			
Bileşenler	Toplam	Açıklanan Varyans Yüzdeliği	Açıklanan Toplam Varyans Yüzdeliği
1	3,037	21,694	21,694
2	1,956	13,971	35,666
3	1,205	8,604	44,270
4	1,156	8,255	52,525
5	,944	6,745	59,270
6	,881	6,292	65,562
7	,806	5,761	71,322
8	,751	5,361	76,684
9	,736	5,254	81,938
10	,649	4,639	86,577
11	,563	4,018	90,595
12	,545	3,890	94,485
13	,480	3,430	97,914
14	,292	2,086	100,000

Tablo 4.2’den de görüleceği üzere ölçek bileşenlerinden 4 tanesinin öz değeri 1’in üzerindedir. İlgili veri setine uygulanan faktör analizi sonucunda 14 değişkenin 4 faktör altında toplandığı, toplam varyansın % 21.694’ünü birinci bileşen, %13,971’ini ikinci bileşen, %8,604’ünü üçüncü bileşen, %8,255’ini dördüncü bileşen açıklamaktadır ve bu 4 bileşenin toplam varyans açıklama oranına katkısı % 52,525 oranındadır.

Temel bileşenler analizinde belirlenen 4 faktör altında bulunan değişkenler ise döndürülmüş bileşen matrisinde belirlenerek isimlendirilmiştir.

Analizler orijinal ölçekteki faktörlere ait değişkenler üzerinden değerlendirilmiştir.

Tablo 4.3. Döndürülmüş bileşen matrisi

Bileşenler				
	1	2	3	4
s6	-,105	-,019	,143	,664
s7	,215	-,139	,706	,043
s8	-,470	,325	,130	,284
s9	,450	,430	,113	,009
s10	-,066	,660	-,030	-,271
s11	,082	,112	,750	-,068
s12	-,068	-,070	-,381	,635
s13	,000	,570	,187	,075
s14	,090	,473	,103	,563
s15	,681	,181	,312	,087
s16	,121	,600	-,163	,202
s17	,826	,002	,093	-,020
s18	,802	,020	,169	-,074
s19	,265	,274	,480	,341

Tablo 4.4. Faktör grupları ve anket soruları

Faktör Grupları	Anket Soruları	
İlgi Faktörü	6	Para ile ilgili konular karmaşıktır
	11	Finans konularında eğitim almak isterim
	19	Gazetelerin ve televizyonların ekonomi ve finans haberlerini izlerim
Algı Faktörü	8	Finansal planlama ve bütçe çok parası olanlar için gereklidir
	9	Günlük ve haftalık gibi kısa dönemler için harcama planı yapmak gereksizdir
	10	Ne yaparsam yapayım finansal durumumda bir değişiklik olmaz
Tutum Faktörü	7	Planlanmamış harcamalar için köşede para bulundurulmalıdır
	15	Haftalık ve aylık harcama planları yaparım
	17	Alışveriş yaparken fiyatları kıyaslarım
	18	Bir şey satın alırken finansal durumumu dikkate alırım
Harcama Faktörü	12	Alışveriş yapmak mutluluğum için çok önemlidir
	13	Para, harcanmak içindir, biriktirmek için değil
	14	Harcamalarımı kontrol etmekte zorlanırım
	16	Paramın nasıl bittiğini anlamam

4.6.3. Araştırma hipotezleri ve analizleri

Güvenilirlik ve faktör analizlerinden sonra katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim, sektör ve görev değişkenlerine göre finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için çeşitli analizler yapılmıştır. Analiz sonuçları ise aşağıda belirtildikleri gibidir.

Hipotez 1: Katılımcıların ilgi faktörüne ilişkin hipotezleri

H1: İlgi faktörü sorularının ortalamaları demografik değişkenlere göre farklılık gösterir.

H1.1: İlgi faktörü sorularının ortalamalarında cinsiyet değişkenine göre fark vardır.

H1.2: İlgi faktörü sorularının ortalamalarında görev değişkenine göre fark vardır.

H1.3: İlgi faktörü sorularının ortalamalarında yaş değişkenine göre fark vardır.

H1.4: İlgi faktörü sorularının ortalamalarında eğitim değişkenine göre fark vardır.

H1.5: İlgi faktörü sorularının ortalamalarında sektör değişkenine göre fark vardır.

Hipotez 2: Katılımcıların algı faktörüne ilişkin hipotezleri

H2: Algı faktörü sorularının ortalamaları demografik değişkenlere göre farklılık gösterir.

H2.1: Algı faktörü sorularının ortalamalarında cinsiyet değişkenine göre fark vardır.

H2.2: Algı faktörü sorularının ortalamalarında görev değişkenine göre fark vardır.

H2.3: Algı faktörü sorularının ortalamalarında yaş değişkenine göre fark vardır.

H2.4: Algı faktörü sorularının ortalamalarında eğitim değişkenine göre fark vardır.

H2.5: Algı faktörü sorularının ortalamalarında sektör değişkenine göre fark vardır.

Hipotez 3: Katılımcıların tutum faktörüne ilişkin hipotezleri

H3: Tutum faktörü sorularının ortalamaları demografik değişkenlere göre farklılık gösterir.

H3.1: Tutum faktörü sorularının ortalamalarında cinsiyet değişkenine göre fark vardır.

H3.2: Tutum faktörü sorularının ortalamalarında görev değişkenine göre fark vardır.

H3.3: Tutum faktörü sorularının ortalamalarında yaş değişkenine göre fark vardır.

H3.4: Tutum faktörü sorularının ortalamalarında eğitim değişkenine göre fark vardır.

H3.5: Tutum faktörü sorularının ortalamalarında sektör değişkenine göre fark vardır.

Hipotez 4: Katılımcıların harcama faktörüne ilişkin hipotezleri

H4: Harcama faktörü sorularının ortalamaları demografik değişkenlere göre farklılık gösterir.

H4.1: Harcama faktörü sorularının ortalamalarında cinsiyet değişkenine göre fark vardır.

H4.2: Harcama faktörü sorularının ortalamalarında görev değişkenine göre fark vardır.

H4.3: Harcama faktörü sorularının ortalamalarında yaş değişkenine göre fark vardır.

H4.4: Harcama faktörü sorularının ortalamalarında eğitim değişkenine göre fark vardır.

H4.5: Harcama faktörü sorularının ortalamalarında sektör değişkenine göre fark vardır.

Tablo 4.5. İlgili faktörüne ilişkin cinsiyet değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
	Cinsiyet	Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s6	Bayan	197	1,8528
	Erkek	203	1,8276
s11	Bayan	197	2,8325
	Erkek	203	2,7340
s19	Bayan	197	3,1269
	Erkek	203	3,0788

Tablo 4.6. İlgili faktörüne ilişkin cinsiyet değişkeni t- testi

T – testi					
		Levene Varyans Homojenliği Testi		T - testi	
		F	Sig.	t	Sig. (2-yönlü)
s6	Varyansların eşit olduğu varsayımı	,833	,362	,293	,769
	Varyansların eşit olmadığı varsayımı			,293	,769
s11	Varyansların eşit olduğu varsayımı	,479	,489	,754	,451
	Varyansların eşit olmadığı varsayımı			,754	,451
s19	Varyansların eşit olduğu varsayımı	,028	,868	,331	,741
	Varyansların eşit olmadığı varsayımı			,331	,741

H1.1: İlgili faktörü sorularının ortalamalarında cinsiyet değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için, ilgili faktörü sorularına cinsiyet değişkenine göre t-testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

İlgili faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig.(2-yönlü) < 0,05 şartının Tablo 4.6’ da görüldüğü gibi oluşmadığı ve ilgili faktörü sorularının

ortalamları arasında cinsiyete göre anlamlı fark bulunmadığı söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde ilgi faktörü sorularına verilen cevaplar katılımcıların cinsiyetine göre değişmemektedir. Dolayısıyla “H1.1: İlgi faktörü sorularının ortalamalarında cinsiyet değişkenine göre fark vardır” hipotezi ret edilebilir.

Tablo 4.7. İlgi faktörüne ilişkin yaş değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
	Yaş	Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s6	18-25	73	1,6849
	26-33	88	1,8977
	34-41	115	1,7478
	42-49	78	1,9231
	50 +	46	2,0652
	Total	400	1,8400
s11	18-25	73	2,7397
	26-33	88	2,9432
	34-41	115	2,8435
	42-49	78	2,6538
	50 +	46	2,6087
	Total	400	2,7825
s19	18-25	73	2,9726
	26-33	88	3,1705
	34-41	115	3,1217
	42-49	78	3,0641
	50 +	46	3,1957
	Total	400	3,1025

Tablo 4.8. İlgi faktörüne ilişkin yaş değişkeni anova testi

Anova Testi					
		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	Sig.
s6	Gruplar arası	5,897	4	2,023	,090
	Gruplar içi	287,863	395		
	Toplam	293,760	399		
s11	Gruplar arası	5,514	4	,807	,521
	Gruplar içi	674,564	395		
	Toplam	680,078	399		
s19	Gruplar arası	2,195	4	,258	,904
	Gruplar içi	838,603	395		
	Toplam	840,798	399		

H1.3: İlgi faktörü sorularının ortalamalarında yaş değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için, ilgi faktörü sorularına yaş değişkenine göre anova testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

İlgi faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig. < 0,05 şartının Tablo 4.8’da görüldüğü gibi oluşmadığı ve ilgi faktörü sorularının ortalamaları arasında yaşa göre anlamlı fark bulunmadığı söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde ilgi faktörü sorularına verilen cevaplar katılımcıların yaşına göre değişmemektedir. Dolayısıyla “*H1.3: İlgi faktörü sorularının ortalamalarında yaş değişkenine göre fark vardır*” hipotezi ret edilebilir.

Tablo 4.9. İlgili faktörüne ilişkin eğitim değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
		Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s6	İlköğretim	28	1,8214
	Orta öğretim	62	1,9839
	Lise	138	1,8261
	Önlisans	88	1,8068
	Lisans	64	1,8281
	Lisansüstü	20	1,7000
	Total	400	1,8400
s11	İlköğretim	28	2,6071
	Orta öğretim	62	2,6613
	Lise	138	2,7899
	Önlisans	88	2,8295
	Lisans	64	2,9062
	Lisansüstü	20	2,7500
	Total	400	2,7825
s19	İlköğretim	28	3,5357
	Orta öğretim	62	3,1452
	Lise	138	3,1957
	Önlisans	88	2,9318
	Lisans	64	3,0000
	Lisansüstü	20	2,8000
	Total	400	3,1025

Tablo 4.10. İlgili faktörüne ilişkin eğitim değişkeni anova testi

Anova Testi					
		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	Sig.
s6	Gruplar arası	1,818	,364	,491	,783
	Gruplar içi	291,942	,741		
	Toplam	293,760			
s11	Gruplar arası	2,975	,595	,346	,885
	Gruplar içi	677,102	1,719		
	Toplam	680,077			
s19	Gruplar arası	11,631	2,326	1,105	,357
	Gruplar içi	829,166	2,104		
	Toplam	840,798			

H1.4: İlgili faktörü sorularının ortalamalarında eğitim değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için, ilgili faktörü sorularına eğitim değişkenine göre anova testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

İlgili faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig. < 0,05 şartının Tablo 4.10’da görüldüğü gibi oluşmadığı ve ilgili faktörü sorularının ortalamaları arasında eğitime göre anlamlı fark bulunmadığı söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde ilgili faktörü sorularına verilen cevaplar katılımcının eğitimine göre değişmemektedir. Dolayısıyla “*H1.4: İlgili faktörü sorularının ortalamalarında eğitim değişkenine göre fark vardır*” hipotezi ret edilebilir.

Tablo 4.11. İlgi faktörüne ilişkin sektör değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
		Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s6	Hizmet sektörü	171	1,8294
	Ticari işletme	119	1,8655
	Üretim işletmesi	110	1,8426
	Total	400	1,8400
s11	Hizmet sektörü	171	2,6588
	Ticari işletme	119	2,9160
	Üretim işletmesi	110	2,7870
	Total	400	2,7825
s19	Hizmet sektörü	171	3,1882
	Ticari işletme	119	3,1429
	Üretim işletmesi	110	2,9444
	Total	400	3,1025

Tablo 4.12. İlgi faktörüne ilişkin sektör değişkeni anova testi

Anova Testi					
		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	Sig.
s6	Gruplar arası	1,034	,259	,349	,845
	Gruplar içi	292,726	,741		
	Toplam	293,760			
s11	Gruplar arası	12,104	3,026	1,789	,130
	Gruplar içi	667,973	1,691		
	Toplam	680,078			
s19	Gruplar arası	8,583	2,146	1,018	,398
	Gruplar içi	832,215	2,107		
	Toplam	840,798			

H1.5: İlgili faktörün sorularının ortalamalarında sektör değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için ilgili faktörün sorularına sektör değişkenine göre anova testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

İlgili faktörün soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig. < 0,05 şartının Tablo 4.12’de görüldüğü gibi oluşmadığı ve ilgili faktörün sorularının ortalamaları arasında sektöre göre anlamlı fark bulunmadığı söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde ilgili faktörün sorularına verilen cevaplar katılımcının çalıştığı sektöre göre değişmemektedir. Dolayısıyla “*H1.5: İlgili faktörün sorularının ortalamalarında sektör değişkenine göre fark vardır*” hipotezi ret edilebilir.

Tablo 4.13. İlgili faktörüne ilişkin görev değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
		Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s11	Beyaz yaka	192	2,9524
	Mavi yaka	208	2,6538

Tablo 4.14. İlgili faktörüne ilişkin görev değişkeni t – testi

T - testi					
		Levene Varyans Homojenliği Testi		T - testi	
		F	Sig.	t	Sig. (2-yönlü)
s11	Varyansların eşit olduğu varsayımı	1,019	,313	2,295	,022
	Varyansların eşit olmadığı varsayımı			2,286	,023

H1.2: İlgili faktörün sorularının ortalamalarında görev değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için, ilgili faktörün sorularına görev değişkenine göre t-testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

İlgi faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig.(2-yönlü) < 0,05 şartını Tablo 4.14’de görüldüğü gibi sadece *s11-fınarıs konularında eğitim almak isterim* sorusunun sağladığı yani sadece 11. soruya cevap veren beyaz yakalı çalışanlar ortalaması ile mavi yakalı çalışanlar ortalaması arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Sig.(2-yönlü): 0,022 < 0,05, beyaz yakalı çalışanların ortalaması 2,9524 ve mavi yakalı çalışanların ortalaması 2,6538 olarak bulunmuştur. Beyaz yakalı çalışanların finans eğitimi alma eğilimlerinin mavi yakalı çalışanlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Sebep olarak ise; beyaz yakalıların mavi yakalılarına göre ekonomi ve finans konularını daha iyi anlamaları konuya olan ilgili seviyesini arttırdığı yorumu yapılabilir.

Analiz sonucuna göre, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde ilgi faktörü sorularından s11’e verilen cevaplar katılımcıların görevine göre değişmektedir. Dolayısıyla “H1.2: İlgi faktörü sorularının ortalamalarında görev değişkenine göre fark vardır” hipotezi kısmen kabul edilebilir.

Tablo 4.15. Algı faktörüne ilişkin cinsiyet değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
	Cinsiyet	Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s9	Bayan	197	1,8985
	Erkek	203	1,6897

Tablo 4.16. Algı faktörüne ilişkin cinsiyet değişkeni t - testi

T - testi					
		Levene Varyans Homojenliği Testi		T - testi	
		F	Sig.	t	Sig. (2-yönlü)
s9	Varyansların eşit olduğu varsayımı	1,257	,263	2,659	,008
	Varyansların eşit olmadığı varsayımı			2,659	,008

H2.1: Algı faktörü sorularının ortalamalarında cinsiyet değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için, algı faktörü sorularına cinsiyet değişkenine göre t-testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

Algı faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig.(2-yönlü) $< 0,05$ şartını Tablo 4.16'da görüldüğü gibi sadece s9-*günlük ve haftalık gibi kısa dönemler için harcama planı yapmak gereksizdir* sorusu sağlamaktadır. Sig.(2-yönlü): $0,008 < 0,05$, bayanların ortalaması 1,8985 ve erkeklerin ortalaması 1,6897 olarak bulunmuştur. Bayan katılımcıların erkek katılımcılara göre kısa süreli harcama planı yapmanın gereksiz olduğu algısının daha yüksek olduğu söylenebilir. Sebep olarak ise, ülkemizde ekonomik sorumlulukların veya aile geçindirmede büyük sorumluluğun erkeklere veriliyor olması erkekleri daha planlı olmaları gerektiği algısı oluşturduğu gösterilebilir.

Analiz sonucuna göre, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde algı faktörü sorularından s9'a verilen cevaplar katılımcıların cinsiyetine göre değişmektedir. Dolayısıyla "*H2.1: Algı faktörü sorularının ortalamalarında cinsiyet değişkenine göre fark vardır*" hipotezi kısmen kabul edilebilir.

Tablo 4.17. Algı faktörüne ilişkin yaş değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
		Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s8	18-25	73	2,9315
	26-33	88	2,6250
	34-41	115	2,8348
	42-49	78	2,9231
	50 +	46	3,3261
	Total	400	2,8800
s9	18-25	73	1,6986
	26-33	88	1,8523
	34-41	115	1,7391
	42-49	78	1,8462
	50 +	46	1,8696
	Total	400	1,7925
s10	18-25	73	2,5479
	26-33	88	2,2727
	34-41	115	2,2870
	42-49	78	2,2179
	50 +	46	2,3478
	Total	400	2,3250

Tablo 4.18. Algı faktörüne ilişkin yaş değişkeni anova testi

Anova Testi					
		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	Sig.
s8	Gruplar arası	15,449	3,862	2,000	,094
	Gruplar içi	762,791	1,931		
	Toplam	778,240			
s9	Gruplar arası	1,783	,446	,710	,585
	Gruplar içi	247,995	,628		
	Toplam	249,778			
s10	Gruplar arası	4,953	1,238	,740	,565
	Gruplar içi	660,797	1,673		
	Toplam	665,750			

H2.3: Algı faktörü sorularının ortalamalarında yaş değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için algı faktörü sorularına yaş değişkenine göre anova testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

Algı faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig. < 0,05 şartının Tablo 4.18’de görüldüğü sağlanmadığı ve algı faktörü sorularının ortalamaları arasında yaşa göre anlamlı fark bulunmadığı söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde algı faktörü sorularına verilen cevaplar katılımcıların yaşına göre değişmemektedir. Dolayısıyla “*H2.3: Algı faktörü sorularının ortalamalarında yaş değişkenine göre fark vardır*” hipotezi ret edilebilir.

Tablo 4.19. Algı faktörüne ilişkin eğitim değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
		Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s8	İlköğretim	28	3,0000
	Orta öğretim	62	3,1129
	Lise	138	2,7754
	Önlisans	88	3,0455
	Lisans	64	2,7031
	Lisansüstü	20	2,5500
	Total	400	2,8800
s9	İlköğretim	28	1,7500
	Orta öğretim	62	1,6613
	Lise	138	1,8913
	Önlisans	88	1,6932
	Lisans	64	1,8438
	Lisansüstü	20	1,8500
	Total	400	1,7925
s10	İlköğretim	28	2,3571
	Orta öğretim	62	2,3065
	Lise	138	2,5290
	Önlisans	88	2,1023
	Lisans	64	2,1875
	Lisansüstü	20	2,3500
	Total	400	2,3250

Tablo 4.20. Algı faktörüne ilişkin eğitim değişkeni anova testi

Anova Testi					
		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	Sig.
s8	Gruplar arası	11,867	2,373	1,220	,299
	Gruplar içi	766,373	1,945		
	Toplam	778,240			
s9	Gruplar arası	3,567	,713	1,142	,338
	Gruplar içi	246,210	,625		
	Toplam	249,777			
s10	Gruplar arası	11,380	2,276	1,370	,234
	Gruplar içi	654,370	1,661		
	Toplam	665,750			

H2.4: Algı faktörü sorularının ortalamalarında eğitim değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için algı faktörü sorularına eğitim değişkenine göre anova testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

Algı faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig. < 0,05 şartının Tablo 4.20’de görüldüğü gibi sağlanmadığı ve algı faktörü sorularının ortalamaları arasında eğitime göre anlamlı fark bulunmadığı söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde algı faktörü sorularına verilen cevaplar katılımcıların eğitimine göre değişmemektedir. Dolayısıyla “*H2.4: Algı faktörü sorularının ortalamalarında eğitim değişkenine göre fark vardır*” hipotezi ret edilebilir.

Tablo 4.21. Algı faktörüne ilişkin sektör değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
		Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s8	Hizmet sektörü	171	3,0000
	Ticari işletme	119	2,5714
	Üretim işletmesi	110	3,0185
	Total	400	2,8800
s9	Hizmet sektörü	171	1,7294
	Ticari işletme	119	1,8992
	Üretim işletmesi	110	1,7778
	Total	400	1,7925
s10	Hizmet sektörü	171	2,4294
	Ticari işletme	119	2,2101
	Üretim işletmesi	110	2,2685
	Total	400	2,3250

Tablo 4.22. Algı faktörüne ilişkin sektör değişkeni anova testi

Anova Testi					
		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	Sig.
s8	Gruplar arası	16,634	4,159	2,157	,073
	Gruplar içi	761,606	1,928		
	Toplam	778,240			
s9	Gruplar arası	2,768	,692	1,107	,353
	Gruplar içi	247,010	,625		
	Toplam	249,778			
s10	Gruplar arası	6,636	1,659	,994	,410
	Gruplar içi	659,114	1,669		
	Toplam	665,750			

H2.5: Algı faktörü sorularının ortalamalarında sektör değişkenine göre fark vardır.

Hipotezini test etmek için algı faktörü sorularına eğitim değişkenine göre anova testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

Algı faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig. < 0,05 şartının Tablo 4.22’de görüldüğü sağlanmadığı ve algı faktörü sorularının ortalamaları arasında sektöre göre anlamlı fark bulunmadığı söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde algı faktörü sorularına verilen cevaplar katılımcıların çalıştığı sektöre göre değişmemektedir. Dolayısıyla “H2.3: Algı faktörü sorularının ortalamalarında sektör değişkenine göre fark vardır” hipotezi ret edilebilir.

Tablo 4.23. Algı faktörüne ilişkin görev değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
		Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s10	Beyaz yaka	192	2,1376
	Mavi yaka	208	2,4904

Tablo 4.24. Algı faktörüne ilişkin görev değişkeni t - testi

T - testi					
		Levene Varyans Homojenliği Testi		T - testi	
		F	Sig.	t	Sig. (2-yönlü)
s10	Varyansların eşit olduğu varsayımı	9,861	,002	-2,749	,006
	Varyansların eşit olmadığı varsayımı			-2,767	,006

H2.2: Algı faktörü sorularının ortalamalarında görev değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için, algı faktörü sorularına görev değişkenine göre t-testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

Algı faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig.(2-tailed) < 0,05 şartını Tablo 4.24’de görüldüğü gibi sadece s10-ne yaparsam yapayım finansal durumumda bir değişiklik olmaz sorusunun sağladığı yani sadece 10. soruya cevap veren beyaz yakalı çalışanların ortalaması ile mavi yakalı çalışanların ortalaması arasında

anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Sig.(2-yönlü): $0,006 < 0,05$, beyaz yakalıların ortalaması 2,1376 ve mavi yakalıların 2,4904 olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre mavi yakalı çalışanların finansal durumlarını yükseltme algılarının daha düşük olduğu söylenebilir. Sebep olarak ise; mavi yakalıların eğitim seviyesinin düşük olması buna paralel olarak da gelir durumlarının çok yükselmeyeceği algısında oldukları gösterilebilir.

Analiz sonucuna göre, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde algı faktörü sorularından s10'a verilen cevaplar katılımcıların görevine göre değişmektedir. Dolayısıyla "*H2.2: Algı faktörü sorularının ortalamalarında görev değişkenine göre fark vardır*" hipotezi kısmen kabul edilebilir.

Tablo 4.25. Tutum faktörüne ilişkin cinsiyet değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği		
		s18
Bayan	Ortalamalar	2,2690
	Katılımcı Sayısı	197
	Std. Sapma	1,12654
Erkek	Ortalamalar	2,0443
	Katılımcı Sayısı	203
	Std. Sapma	1,05446
Total	Ortalamalar	2,1550
	Katılımcı Sayısı	400
	Std. Sapma	1,09498

Tablo 4.26. Tutum faktörüne ilişkin cinsiyet değişkeni anova testi

Anova Testi					
		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	Sig.
s18 cinsiyet	Gruplar arası	5,048	5,048	4,244	,040
	Gruplar içi	473,342	1,189		
	Toplam	478,390			

H3.1: Tutum faktörü sorularının ortalamalarında cinsiyet değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için tutum faktör sorularına cinsiyet değişkenine göre anova testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

Tutum faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig.(2-yönlü) < 0,05 şartını Tablo 4.26’da görüldüğü gibi sadece *s18-bir şey satın alırken finansal durumumu dikkate alırım* sorusu sağlamaktadır. Sig. 0,04 < 0,05, bayanların ortalaması 2,2690 ve erkeklerin ortalaması 2,0443 olarak bulunmuştur. Bayan katılımcılar finansal durumlarını daha fazla dikkate aldıkları söylenebilir. Sebep olarak ise, bayanların erkeklere oranla harcamalarını daha dikkatli yaptıkları, fiyat kıyaslaması yaptıkları ve daha tutumlu oldukları gösterilebilir.

Analiz sonucuna göre, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde tutum faktörü sorularından s8’e verilen cevaplar katılımcıların cinsiyetine göre değişmektedir. Dolayısıyla “*H3.1: Tutum faktörü sorularının ortalamalarında cinsiyet değişkenine göre fark vardır*” hipotezi kısmen kabul edilebilir.

Tablo 4.27. Tutum faktörüne ilişkin yaş değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
	Yaş	Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s15	18-25	73	2,3014
	26-33	88	3,0114
	34-41	115	2,5826
	42-49	78	2,5641
	50 +	46	2,4348
	Total	400	2,6050

Tablo 4.28. Tutum faktörüne ilişkin yaş değişkeni anova testi

Anova Testi					
		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	Sig.
s15	Gruplar arası	22,782	5,696	3,782	,005
	Gruplar içi	594,808	1,506		
	Toplam	617,590			

H3.3: Tutum faktörü sorularının ortalamalarında yaş değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için, tutum faktörü sorularına yaş değişkenine göre anova testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

Tutum faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig.(2-tailed) < 0,05 şartı Tablo 4.28’de görüldüğü gibi sadece *s15-haftalık ve aylık harcama planları yaparım* sorusu sağlamaktadır. Yaş gruplarına göre hangi yaş grubunda fark olduğuna Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi ile bakılmıştır. 18-25, 26-33 yaş grubunda fark bulunmuştur. Sig.(2-yönlü): 0,005 < 0,05, 18-25 yaş grubu ortalaması 2,3014, 26-33 yaş grubu ortalaması 3,0114 olarak bulunmuştur. 26-33 yaş grubunun daha planlı harcama yaptığı söylenebilir. Sebep olarak ise, genel olarak 26-33 yaş arasının çalışıyor kendi parasını kazanıyor olması, bireysel geçimlerini veya ailelerinin geçimini üstlenmeleri bu yaş grubu daha tutumlu olmaya ve daha planlı harcamaya zorluyor olması, 18-25 yaş grubunun genel olarak aileleriyle yaşıyor olmaları veya öğrenci oldukları ve geçimlerini aileleri sağlaması sebebiyle daha az harcama planı yaptıkları gösterilebilir.

Analiz sonucuna göre, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde tutum faktörü sorularından s15’e verilen cevaplar 18-25 ve 26-33 yaş grupları arasında değişiklik göstermektedir. Dolayısıyla “*H3.3: Tutum faktörü sorularının ortalamalarında yaş değişkenine göre fark vardır*” hipotezi kısmen kabul edilebilir.

Tablo 4.29. Tutum faktörüne ilişkin eğitim değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
		Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s15	İlköğretim	28	2,3214
	Orta öğretim	62	2,2258
	Lise	138	2,6739
	Ölisans	88	2,6477
	Lisans	64	2,7344
	Lisansüstü	20	3,1000
	Total	400	2,6050

Tablo 4.30. Tutum faktörüne ilişkin eğitim değişkeni anova testi

Anova Testi					
		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	Sig.
s15	Gruplar arası	17,954	3,591	2,359	,040
	Gruplar içi	599,636	1,522		
	Toplam	617,590			

H3.4: Tutum faktörü sorularının ortalamalarında eğitim değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için, tutum faktörü sorularına eğitim değişkenine göre anova testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

Tutum faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig.(2-tailed) < 0,05 şartını Tablo 4.30'da görüldüğü gibi sadece *s15-haftalık ve aylık harcama planları yaparım* sorusu sağlamaktadır. Eğitim gruplarına göre hangi eğitim grubunda fark olduğuna Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi ile bakılmıştır. Ortaöğretim ve lisansüstü grubunda fark bulunmuştur. Eğitim seviyesi ortaöğretim olan katılımcıların ortalamaları 2,2258 ve lisansüstü olan katılımcıların ortalamaları 3,1000 olarak bulunmuştur. Ortaöğretim seviyesinde olan katılımcıların lisansüstü eğitim seviyesinde olan katılımcılara göre daha az harcama planı yaptığı söylenebilir. Sebep olarak ise, eğitim seviyesi arttıkça

gelir seviyesininde artıyor olması ve bireyin bütçe planı yapması, yatırım yapmak içinde bütçe ayırması gösterilebilir.

Analiz sonucuna göre, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde tutum faktörü sorularından s15'e verilen cevaplar ortaöğretim ve lisansüstü grupları arasında değişiklik göstermektedir. Dolayısıyla "*H3.3: Tutum faktörü sorularının ortalamalarında eğitim değişkenine göre fark vardır*" hipotezi kısmen kabul edilebilir.

Tablo 4.31. Tutum faktörüne ilişkin sektör değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
		Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s7	Hizmet sektörü	171	1,9882
	Ticari işletme	119	2,1597
	Üretim işletmesi	110	1,8981
	Total	400	2,0175
s15	Hizmet sektörü	171	2,5412
	Ticari işletme	119	2,7395
	Üretim işletmesi	110	2,5926
	Total	400	2,6050
s17	Hizmet sektörü	171	2,1235
	Ticari işletme	119	2,1261
	Üretim işletmesi	110	2,3241
	Total	400	2,1750
s18	Hizmet sektörü	171	2,1706
	Ticari işletme	119	2,1092
	Üretim işletmesi	110	2,1759
	Total	400	2,1550

Tablo 4.32. Tutum faktörüne ilişkin sektör değişkeni anova testi

Anova Testi					
		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	Sig.
s7	Gruplar arası	4,555	1,139	1,012	,401
	Gruplar içi	444,322	1,125		
	Toplam	448,878			
s15	Gruplar arası	8,380	2,095	1,358	,248
	Gruplar içi	609,210	1,542		
	Toplam	617,590			
s17	Gruplar arası	4,077	1,019	,829	,507
	Gruplar içi	485,673	1,230		
	Toplam	489,750			
s18	Gruplar arası	4,600	1,150	,959	,430
	Gruplar içi	473,790	1,199		
	Toplam	478,390			

H3.5: Tutum faktörü sorularının ortalamalarında sektör değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için, tutum faktörü sorularına sektör değişkenine göre anova testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

Tutum faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig. < 0,05 şartının Tablo 4.32’de görüldüğü gibi sağlanmadığı ve tutum faktörü sorularının ortalamaları arasında sektöre göre anlamlı fark bulunmadığı söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde tutum faktörü sorularına verilen cevaplar katılımcıların çalıştıkları sektöre göre değişmemektedir. Dolayısıyla “*H2.5: Tutum faktörü sorularının ortalamalarında sektör değişkenine göre fark vardır*” hipotezi ret edilebilir.

Tablo 4.33. Tutum faktörüne ilişkin görev değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
		Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s7	Beyaz yaka	192	2,0899
	Mavi yaka	208	1,9567
s15	Beyaz yaka	192	2,7407
	Mavi yaka	208	2,4856
s17	Beyaz yaka	192	2,1905
	Mavi yaka	208	2,1635
s18	Beyaz yaka	192	2,1958
	Mavi yaka	208	2,0962

Tablo 4.34. Tutum faktörüne ilişkin görev değişkeni t - testi

T - testi					
		Levene Varyans Homojenliği Testi		T - testi	
		F	Sig.	t	Sig. (2-yönlü)
s15	Varyansların eşit olduğu varsayımı	2,503	,114	2,043	,042
	Varyansların eşit olmadığı varsayımı			2,034	,043

H3.2: Tutum faktörü sorularının ortalamalarında görev değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için, tutum faktörü sorularına görev değişkenine göre t-testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

Tutum faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig.(2-yönlü) < 0,05 şartını Tablo 4.34’de görüldüğü gibi sadece *s15-haftalık ve aylık harcama planları yaparım* sorusunun sağladığı ve yani sadece 15. soruya cevap veren beyaz yakalı çalışanlar ile mavi yakalı çalışanlar ortalaması anlamlı farklılık göstermektedir. Sig.(2-yönlü): 0,042 < 0,05, beyaz yakalıların ortalaması 2,7407 ve mavi yakalıların ortalaması 2,4856 olarak bulunmuştur. Beyaz yakalıların mavi yakalılara oranla daha tutumlu

oldukları söylenebilir. Sebep olarak ise; genel olarak beyaz yakalılarının yönetici, işletmeci, muhasebecilerden oluşuyor olması görevleri gereği para yönetimi biliyor olmaları gösterilebilir.

Analiz sonucuna göre, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde tutum faktörü sorularından s15'e verilen cevaplar katılımcıların görevine göre değişmektedir. Dolayısıyla "*H1.2: Tutum faktörü sorularının ortalamalarında görev değişkenine göre fark vardır*" hipotezi kısmen kabul edilebilir.

Tablo 4.35. Harcama faktörüne ilişkin cinsiyet değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
		Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s12	Bayan	197	2,5228
	Erkek	203	2,8177
s16	Bayan	197	1,9594
	Erkek	203	2,1527

Tablo 4.36. Harcama faktörüne ilişkin cinsiyet değişkeni t-testi

T - testi					
		Levene Varyans Homojenliği Testi		T - testi	
		F	Sig.	t	Sig. (2-yönlü)
s12	Varyansların eşit olduğu varsayımı	,214	,644	-2,448	,015
	Varyansların eşit olmadığı varsayımı			-2,449	,015
s16	Varyansların eşit olduğu varsayımı	,916	,339	-2,129	,034
	Varyansların eşit olmadığı varsayımı			-2,132	,034

H4.1: Harcama faktörü sorularının ortalamalarında cinsiyet değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için, harcama faktörü sorularının cinsiyet değişkenine göre t-testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

Harcama faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig.(2-yönlü) < 0,05 şartını Tablo 4.36’da görüldüğü gibi *s12- alışveriş yapmak mutluluğum için çok önemlidir ve s16-paramın nasıl bittiğini anlamam* soruları sağlamaktadır.

S12 için; Sig.(2-yönlü): 0,015 < 0,05, bayanların ortalaması 2,5228, erkeklerin ortalaması 2,8177 olarak tespit edilmiştir. Alışılmışın dışında erkek katılımcıların alışveriş yapmaktan bayanlara göre daha mutlu oldukları sonucu çıkmıştır. Sebep olarak ise, bayanların neredeyse her ruh hali değişimi yaşadıklarında alışveriş yapıyorken erkeklerin sadece ihtiyaçları olduğunda alışveriş yapıyor olmaları alışveriş yapıyor olmanın bayanlara oranla erkekleri daha mutlu ettiği gösterilebilir.

S16 için; Sig.(2-yönlü): 0,034 < 0,05 bayanların ortalaması 1,9594, erkeklerin ortalaması 2,1527 olarak bulunmuştur. Erkek katılımcıların daha plansız harcama yaptıkları söylenebilir. Sebep olarak ise, erkeklerin bayanlara oranla daha az alışveriş yaptıkları için pek plan yapmadıkları, bayanların ise satın aldığı ürün çeşidinin fazla olmasından dolayı ihtiyaçlarını tamamlayabilmek için harcama planı yapmaları gösterilebilir.

Analiz sonucuna göre, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde harcama faktörü sorularından s12 ve s16’ya verilen cevaplar cinsiyete göre değişmektedir. Dolayısıyla “*H4.1: Harcama faktörü soruları ortalamalarında cinsiyet değişkenine göre fark vardır*” hipotezi kısmen kabul edilebilir.

Tablo 4.37. Harcama faktörüne ilişkin yaş değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
		Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s12	18-25	73	2,8219
	26-33	88	2,4318
	34-41	115	2,6957
	42-49	78	2,8205
	50 +	46	2,5870
	Total	400	2,6725
s13	18-25	73	2,0411
	26-33	88	2,0455
	34-41	115	2,0783
	42-49	78	2,0000
	50 +	46	2,0652
	Total	400	2,0475
s14	18-25	73	1,8904
	26-33	88	1,9659
	34-41	115	1,9478
	42-49	78	2,0128
	50 +	46	2,0000
	Total	400	1,9600
s16	18-25	73	1,9726
	26-33	88	2,0114
	34-41	115	2,0870
	42-49	78	2,1282
	50 +	46	2,0870
	Total	400	2,0575

Tablo 4.38. Harcama faktörüne ilişkin yaş değişkeni anova testi

Anova Testi					
		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	Sig.
s12	Gruplar arası	8,834	2,209	1,511	,198
	Gruplar içi	577,263	1,461		
	Toplam	586,098			
s13	Gruplar arası	,303	,076	,108	,980
	Gruplar içi	277,795	,703		
	Toplam	278,097			
s14	Gruplar arası	,665	,166	,260	,904
	Gruplar içi	252,695	,640		
	Toplam	253,360			
s16	Gruplar arası	1,243	,311	,371	,829
	Gruplar içi	330,434	,837		
	Toplam	331,677			

H4.2: Harcama faktörü sorularının ortalamalarında yaş değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için harcama faktörü sorularına yaş değişkenine göre anova testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

Harcama faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig. < 0,05 şartının Tablo 4.38’de görüldüğü sağlanmadığı ve harcama faktörü sorularının ortalamaları arasında yaşa göre anlamlı fark bulunmadığı söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde harcama faktörü sorularına verilen cevaplar katılımcıların yaşına göre değişmemektedir. Dolayısıyla “*H4.2: Harcama faktörü sorularının ortalamalarında yaş değişkenine göre fark vardır*” hipotezi ret edilebilir.

Tablo 4.39. Harcama faktörüne ilişkin eğitim değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
		Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s12	İlköğretim	28	2,1071
	Orta öğretim	62	2,5806
	Lise	138	2,7754
	Önlisans	88	2,8295
	Lisans	64	2,7656
	Lisansüstü	20	2,0500
	Total	400	2,6725

Tablo 4.40. Harcama faktörüne ilişkin eğitim değişkeni anova testi

Anova Testi					
		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	Sig.
s12	Gruplar arası	21,408	4,282	2,987	,012
	Gruplar içi	564,689	1,433		
	Toplam	586,098			

H4.4: Harcama faktörü sorularının ortalamalarında eğitim değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için, harcama faktörü sorularının eğitim değişkenine göre anova testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

Harcama faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig. < 0,05 şartını Tablo 4.40’da görüldüğü gibi sadece *s12-alışveriş yapmak mutluluğum için çok önemlidir* sorusu sağlamaktadır. Eğitim gruplarına göre hangi eğitim grubunda fark olduğuna Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi ile bakılmıştır. İlköğretim-lise, ilköğretim-önlisans gruplarında fark bulunmuştur. Sig. 0,012 < 0,05, ilköğretim-lise grubu ortalaması 2,7754, ilköğretim-önlisans grubu ortalaması 2,8295 olarak bulunmuştur. İlköğretim-önlisans grubunun alışveriş yapmaktan daha mutlu olduğu söylenebilir. Sebep olarak ise,

eğitim seviyesi arttıkça gelir seviyesinin artmasıyla geçim sorunu yaşamaması veya daha az yaşaması sebebiyle daha fazla alışveriş yaparak mutlu oldukları gösterilebilir.

Analiz sonucuna göre, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde harcama faktörü sorularından s12'ye verilen cevaplar ilköğretim-lise, ilköğretim-önlisans grupları arasında değişiklik göstermektedir. Dolayısıyla "*H3.3: Harcama faktörü değişkenlerinin ortalamalarında eğitim değişkenine göre fark vardır*" hipotezi kısmen kabul edilebilir.

Tablo 4.41. Harcama faktörüne ilişkin sektör değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
		Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s12	Hizmet sektörü	171	2,6588
	Ticari işletme	119	2,7311
	Üretim işletmesi	110	2,6204
	Total	400	2,6725
s13	Hizmet sektörü	171	2,0235
	Ticari işletme	119	2,0504
	Üretim işletmesi	110	2,0926
	Total	400	2,0475
s14	Hizmet sektörü	171	1,9941
	Ticari işletme	119	1,8487
	Üretim işletmesi	110	2,0556
	Total	400	1,9600
s16	Hizmet sektörü	171	2,0235
	Ticari işletme	119	2,1092
	Üretim işletmesi	110	2,0741
	Total	400	2,0575

Tablo 4.42. Harcama faktörüne ilişkin sektör değişkeni anova testi

Anova Testi					
		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	Sig.
s12	Gruplar arası	2,556	,639	,432	,785
	Gruplar içi	583,542	1,477		
	Toplam	586,098			
s13	Gruplar arası	,920	,230	,328	,859
	Gruplar içi	277,177	,702		
	Toplam	278,097			
s14	Gruplar arası	5,422	1,355	2,159	,073
	Gruplar içi	247,938	,628		
	Toplam	253,360			
s16	Gruplar arası	2,784	,696	,836	,503
	Gruplar içi	328,893	,833		
	Toplam	331,678			

H4.5: Harcama faktörü sorularının ortalamalarında sektör değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için harcama faktörü soruları ortalamalarına sektör değişkenine göre anova testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

Harcama faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig. < 0,05 şartının Tablo 4.42’de görüldüğü sağlanmadığı ve harcama faktörü sorularının ortalamaları arasında sektöre göre anlamlı fark bulunmadığı söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde harcama faktörü sorularına verilen cevaplar katılımcıların bulunduğu sektöre göre değişmemektedir. Dolayısıyla “*H4.5: Harcama faktörü sorularının ortalamalarında sektör değişkenine göre fark vardır*” hipotezi ret edilebilir.

Tablo 4.43. Harcama faktörüne ilişkin görev değişkeni grup istatistiği

Grup İstatistiği			
		Katılımcı Sayısı	Ortalamalar
s12	Beyaz yaka	192	2,6138
	Mavi yaka	208	2,7260
s13	Beyaz yaka	192	2,0582
	Mavi yaka	208	2,0433
s14	Beyaz yaka	192	1,9206
	Mavi yaka	208	2,0000
s16	Beyaz yaka	192	2,0688
	Mavi yaka	208	2,0481

Tablo 4.44. Harcama faktörüne ilişkin görev değişkeni t - testi

T - testi					
		Levene Varyans Homojenliği Testi		T - testi	
		F	Sig.	t	Sig. (2-yönlü)
s12	Varyansların eşit olduğu varsayımı	,007	,936	-,924	,356
	Varyansların eşit olmadığı varsayımı			-,925	,355
s13	Varyansların eşit olduğu varsayımı	1,419	,234	,178	,859
	Varyansların eşit olmadığı varsayımı			,177	,859
s14	Varyansların eşit olduğu varsayımı	,314	,576	-,989	,323
	Varyansların eşit olmadığı varsayımı			-,990	,323
s16	Varyansların eşit olduğu varsayımı	,008	,930	,225	,822
	Varyansların eşit olmadığı varsayımı			,225	,822

H4.2: Harcama faktörü sorularının ortalamalarında görev değişkenine göre fark vardır. Hipotezini test etmek için harcama faktörü sorularına görev değişkenine göre t-testi yapılarak ortalamalar arasındaki fark incelenmiştir.

Harcama faktörü soruları ortalamalarının anlamlı fark tespiti için gerekli olan Sig.(2-yünlü) < 0,05 şartının Tablo 4.44’de görüldüğü sağlanmadığı ve harcama faktörü sorularının ortalamaları arasında göreve göre anlamlı fark bulunmadığı söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinde harcama faktörü sorularına verilen cevaplar katılımcıların görevine göre değişmemektedir. Dolayısıyla “H4.2: *Harcama faktörü sorularının ortalamalarında görev değişkenine göre fark vardır*” hipotezi ret edilebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu tez çalışmasında Hatay ilinde faaliyet gösteren hizmet sektörü, ticari işletme ve üretim işletmesi yöneticileri ve çalışanlarının cinsiyet, yaş, eğitim, sektör ve görev değişkenlerine göre finansal okuryazarlık tutum ve davranışları araştırılmıştır. Araştırmanın evreninden rastgele seçilmiş farklı demografik özelliklere sahip 197'si bayan ve 203'ü erkek olmak üzere toplamda 400 kişiye anket uygulaması yapılmıştır.

Katılımcıların finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının belirlenebilmesi için oluşturulan ankette demografik özellikleri belirlemeye yönelik 5 soru, tutum ve davranışların belirlenebilmesi için 14 soru toplamda 19 soru sorulmuştur.

Anket ölçeğinin güvenilirliği % 61,30 olarak tespit edilmiş ve genel geçer kabul oranlarına göre ankette yer alan ölçeklerin katılımcıların finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu kabul edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla yapılan faktör analizi sonuçları, varyansın %52,52'sini açıklayan dört faktör olduğunu ortaya koymuştur. Bu faktörler ise ilgi, algı, tutum ve harcama olarak isimlendirilmiştir.

Anket sonuçları SPSS 16.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin karşılaştırılmasında t-testi, One Way Anova testi ve farklılıkları belirlemek için post hoc analizi yapılmıştır.

Finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının tespiti için yapılan anket sonuçlarında;

İlgi faktörünün cinsiyet, yaş, eğitim ve sektöre göre değişmediği, sadece göreve göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Algı faktörünün yaş, eğitim ve sektöre göre değişmediği ancak cinsiyete ve göreve göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Tutum faktörünün sadece sektöre göre farklılık göstermediği, cinsiyet, yaş, eğitim ve göreve göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Harcama faktörünün yaş, sektör ve göreve göre değişmediği, cinsiyete ve göreve göre değişiklik göstermektedir.

Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranışların Ölçülmesine Dair Yapılan Çalışma Sonuçlarından Bazıları;

Biçer ve Altan (2016), Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde 335 öğrenci üzerinde finansal okuryazarlık eğitimi verilen öğrencilerin finansal okuryazarlık, tutum ve davranış düzeylerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada; Harcama, tutum, algı ve ilgi gibi dört boyut için cinsiyete göre bir farklılık olduğu, finansal eğitim alan öğrencilerin finansal okuryazarlık algıları; eğitim almayanlara göre daha yüksek olduğu, Öğrencilerin okudukları bölüme göre finansal okuryazarlık ölçeğinin alt boyut puanlarını anlamlı farklılık gösterdiği, Öğrencilerin sınıf değişkenine göre finansal okuryazarlık ortalama puanları da algı ve ilgi alt boyutlarında anlamlı farklılık gösterdiği, İkinci sınıf öğrencilerinin algı puan ortalamaları diğerlerine göre yüksekken, birinci sınıf ilgi puan ortalamaları üst sınıflara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Alkaya ve Yağlı (2015), finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi araştırmış ve cinsiyetin finansal bilgi, tutum ve davranış üzerinde önemli bir faktör olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ünal ve Düger (2015), cinsiyet ve medeni durumun finansal okuryazarlık üzerindeki etkisini incelediğinde bir ilişki tespit edememiştir.

Almenberg ve Dreber (2015), 1300 İsveçli yatırımcıya uygulamış oldukları “Borsa Yatırımcılarının Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesinde Cinsiyet Farklılıklarının Araştırması” anket çalışmasında erkeklerin kadınlara göre finansal

okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu sonucuna varmışlardır. Bu sonuca göre, finansal okuryazarlık ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olduğunu tespit etmişlerdir. Temizel (2010), eksişehi ilinde 5 gıda firması 1452 mavi yakalı çalışanlarına yönelik yapmış olduğu çalışmada, mavi yakalı çalışan kişilerin yaşamlarını daha rahat hale getirebilecekleri ve yaşam kalitelerini yükseltebilecekleri bilgilere sahip olmak istedikleri sonucuna varmıştır.

Mandell (2008), 1030 lise öğrencisine uygulamış olduğu anket çalışmasında, kişisel finans dersi alan öğrenciler ile kişisel finans dersi almayan öğrencileri kıyaslamış ve kişisel finans dersi alan öğrencilerin daha bilinçli finansal davranış sergilediklerini tespit etmiştir. Bireylerin finansal bilgi düzeyleri ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi çoklu regresyon analizi yöntemi ile araştırmışlardır. Sonuçlar finansal bilginin davranışlar üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bireylerin geliri, eğitim durumu, yaşı ve etnik kökeninin finansal tatmin ve finansal davranış üzerinde etkisi olduğunu belirtmişlerdir (Robb ve Woodyard: 2011, 60-70).

Üniversite öğrencilerine uyguladıkları anket çalışmasının analizinde kredi kartı borçlanma davranışı ile finansal bilgi düzeyi arasında anlamlı ilişki olduğunu ve anketten yüksek okuryazarlık düzeyi elde eden öğrencilerin kredi kartı borçlanma davranışlarının daha dengeli olduğunu belirtmişlerdir (Robb ve Sharpe: 2009, 37).

Hindistan'da yapılan bir araştırmada, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireylerin daha iyi finansal planlama yapabildikleri gözlemlenmiştir (Agarwal vd., 2015: 20). Almenberg ve Save-Söderbergh'in (2011) İsveç'te yapmış oldukları çalışma ise finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireylerin daha fazla finansal planlama yaptıklarını göstermiştir.

Eğitim düzeyi değişkeni, örneklem olarak orta ve üst yaş grubunun kullanıldığı çalışmalarda sıklıkla ele alınan demografik özelliklerdendir. Agarwalla vd. (2015), Hindistan'da çalışan gençlere yönelik yapmış oldukları çalışmalarında, eğitim düzeyinin düşük olmasının düşük finansal okuryazarlık düzeyine neden olduğunu belirtmişlerdir. Al-Tamimi ve Bin Kalli (2009), Birleşik Arap Emirlikleri'nde yatırımcılara yönelik yapmış

oldukları çalışmada finansal okuryazarlığın eğitim seviyesinden etkilendiğini ortaya koymuşlardır. Worthington (2006) Avustralya’da yapmış olduğu çalışmada, üniversite mezunlarının finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Literatürden elde edilen bulgular genel olarak eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin de yüksek olduğunu göstermektedir.

Sarıgül (2014) Konya ilindeki üç farklı üniversitede 590 üniversite öğrencisine finansal tutum ve davranışlarının finansal bilgi düzeyleri ve sosyodemografik özellikleri ile ilişkili olup olmadığını araştırmak amacıyla yapılan çalışmada; dört yıl veya üzerinde eğitim gören öğrencilerin finansal tutumlarının daha olumlu olduğu ve finans ve/veya ekonomi eğitimi almış öğrencilerin bu eğitimi almamış öğrencilere kıyasla finansal konulara ilgisinin daha fazla olduğu, öğrencilerin finansal bilgi düzeyi arttıkça harcamaya yönelik davranışlarının daha olumlu hale geldiği ve finansal konulara ilgilerinin arttığı görülmüştür.

Yardımcıoğlu ve Yörük (2016) Kahramanmaraş’ta memur, esnaf, işçi ve diğer meslek gruplarından 324 çalışan üzerinde yaptığı çalışanların finansal farkındalık ile finansal okuryazarlık durumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı çalışmada finansal farkındalık ile finansal okuryazarlık arasında pozitif yönde ilişki olduğu, çalışanların finansal farkındalıkları arttıkça finansal okuryazarlıklarının da arttığı görülmüştür.

Finansal okuryazarlık tutum ve davranışları konusunda yapılan farklı çalışmalar incelendiğinde finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu, Dünya genelinde finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesi, bireylerin daha bilinçli harcamalar ve yatırımlar yapabilmeleri için çalışmalar yapıldığı, programlar düzenlendiği görülmüştür. Yapılan anket çalışmaları incelendiğinde ise genel olarak kredi kartı harcamalarına yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin ilgi, algı, tutum ve harcama konularında daha detaylı bilgi sahibi olmak, literature ve yapılacak eğitimlere katkı sağlamak için bu alanda benzer ölçek ile yapılacak çalışmalara katılımcıların medeni durumları, aylık gelirleri ve harcama öncelikleri ile ilgili sorulara ankette yer verilmesi durumunda katılımcıların tutum ve davranışları hakkında daha detaylı bilgiye ulaşılabileceği öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (2013). Aile Eğitim Programı, Program Kitabı, İstanbul.
- Aktaş, B. (2011). Finansal Farkındalık ve Finansal Eğitim Hazine Perspektifi, International Conference on Financial Education and Financial Awareness. http://www.tcmb.gov.tr/yeni/konferans/financial_education/session5/Burhanettin_Aktaş_Presentation.pdf
- Akyol, Cumhur (2010). Finansal Farkındalığın Yatırımcı Tercihlerine Etkileri: Özel Bankacılık Çalışanlarında Finansal Farkındalık Üzerine Bir Araştırma, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Alkaya, A. ve Yağlı İ. (2015). Finansal Okuryazarlık – Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research) Ekim 2015 Sayı:40 Cilt:8.
- Almenberg, J. and Dreber, A. "Gender, stock market participation and financial literacy." Economics Letters 137 (2015): 140-142.
- Altıntaş, K.M. (2008). Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi: Toplumda Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesi ve Bireylerde Asgari Finansal Okuryazarlık Sürecinin Oluşturulması, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı, İstanbul.
- Altun, A. (2005). Gelişen Teknolojiler ve Yeni Okuryazarlıklar, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Amato, P.R. ve Previti D. (2003). People's Reasons for Divorcing: Gender, Social Class, The Life Course and Adjustment, Journal of Family Issues, July 2003, Vol:24, No:5, p. 602-626.
- Atkinson, A. ve Messy, F.A. (2012), "Measuring Financial Literacy:" Results of OECD/International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study", OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, (15), <http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en> s.7-8, Australasian Accounting Business and Finance Journal, Vol., 2009.
- Bayram, S.S. (2010), Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.15.

- Bayram, S.S. (2014). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları, Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama, Business & Management Studies: An International Journal 2.2, s. 105-135.
- Bayram, S.S. (2015) "Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama" Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi, 2 (2), s. 105-135.
- Baysal, E. and Karaca S.S. (2016). Finansal Okuryazarlık ve Banka Müşteri Segmentasyonları Üzerine Bir Uygulama, Journal of Accounting & Finance, s. 71.
- Beck, Thorsten, A. Demirgüç-Kunt, M. S. M. Peria. "Reaching Out: Access to and Use of Banking Services Across Countries" Journal of Financial Economics, 85: 234-266, 2007.
- Beres, D., ve Huzdik, K., (2012), *Financial Literacy And Macro-Economics*, Public Finance Quarterly, 2012, Vol. 57, Issue 3, Pages 298-312.
- Bernanke, B. S. (2011). Financial literacy, Statement by Mr Ben S Bernanke, Chairman of the Board Governors of the Federal Reserve System, provided for the record of hearing held on 12 April 2011 conducted by the Subcommittee on Oversight of Government Management, the Federal Workforce, and the District of Colombia, Committee on Homeland Security and Governmental Affairs, US Senate, Washington DC, 1.
- Bodie, Z. (2006). A Note on Economic Principles and Financial Literacy, Networks Financial Institute at India State University, NFI Policy Brief.
- Borodich, S., Deplazes, S., Kardash, N. ve Kovzik, A. (2010). Comparative Analysis of the Levels of Financial Literacy among Students in the U.S, Belarus, and Japan. Journal of Economics and Economic Education Research, Volume 11, Number 3, 2010, 11(3), 71-86.
- Capuano A. ve Ramsay I. (2011). What Causes Suboptimal Financial Behaviour? An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioural Economics, Financial Literacy Project, Research Report, The University of Melbourne.
- Ceylan, A. ve Korkmaz, T. (2013). Finansal Yönetim Temel Konular, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Chen, Haiyang ve Volpe, Ronald P. (1998), "An Analysis of Personal Finance Literacy Among College Students", Financial Services Review, 7(2), 107-128.
- Clercq, D. (2009). Emerald Article: Do Our Children Know Anything About Money? An Exploratory Study, Meditari Accountancy Research, Vol. 17 Iss: 1, pp. 1-13.
- Cude B. J. Lawrence F. C. Lyons A. C. Metzger K. Lejeune E. Marks L. Machtmes K. (2006), College Students and Financial Literacy: What They Know and What Need

to Learn, Eastern Family Economics and Resource Management Association 2006 Conference.

Cole, S., Sampson, T. Zia, B. "Financial Literacy, Financial Decisions, and the Demand for Financial Services: Evidence from India and Indonesia" Harvard Business School Working Paper, No. 09-117, (2009).

Çam, A.V. ve Barut, A. (2015). Finansal Okuryazarlık Düzeyi ve Davranışları: Gümüşhane Üniversitesi Önlisans Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma, Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, 4(7), s. 1.

Çokluk, Ö. ve Şekercioğlu, G., ve Büyüköztürk Ş. (2012). Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları. 2.Baskı. PEGEM-Akademi. Ankara.

Çolak, H. (2017). Mühendislerde Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Becerileri: Bandırma İlçesi Örneği, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Dağdelen, T. (2017). Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Aydın İlindeki Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Üzerine Bir Uygulama, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Doğan, D. (2018). Kuşaklar Arasındaki Finansal Okuryazarlık Seviyesi Üzerinde Sosyal Medya ile Kitle İletişim Araçlarının Etkisinin İrdelenmesi, TC Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Dredge, J. (2007). Financial Capability Conference-Financial Education in the Workplace: Make The Most of Your Money, European Commission, Financial Services Authority.

Eker, F. (2017). Finansal Farkındalık, Finansal Okuryazarlık ve Finansal Erişim Düzeyleri Üzerine Bir Çalışma: Silifke Ticaret Ve Sanayi Odası Örneği, S. 51-53.

Ekşit, A. ve Ertan G. (2011). Finansal Eğitimle İlgili Ab Faaliyetleri.Sermaye Piyasası Dergisi, Sermaye Piyasası Meslek Personeli Derneği Yayını.5

Er, B., Şahin, Y.E., Mutlu, M. (2017). Finansal Eylem ve Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. Finans, Ekonomik ve Politik Yorumlar 2017, Cilt 54, Sayı: 630, 75-88.

Erdoğan, E. O. (2018). Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Konusunda Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarının İncelenmesi, Journal of Current Researches on Social Sciences 8.4, s. 491-510.

Erkuş, A. (2003). Psikometri Üzerine Yazılar, Türk Psikologlar Derneği Yayınları No: 24, Ankara.

- Fettahoğlu, S. (2015). Hane Halkının Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Kocaeli’nde Bir Araştırma, *Journal of Accounting Finance* 67, s. 101-115
- Figueira, F. (2007). The European Commission and Financial Capability: Simplifying Financial Services, ECRI Policy Brief No:2, Financial Regulator Financial Capability in Ireland- an Overview.
- Gerek S., ve Kurt A.A. (2011). Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt/Vol XXX Sayı/No.1 pp. 59-73.
- Gökmen. H. (2012), *Finansal Okuryazarlık Hiperlink Yayınları*, 1. Baskı İstanbul.
- Güler, E. (2015). Hane Halkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi,
- Hayta, B. A. (2011). Aile Finans Sistemi İlişkileri, Gazi Kitapevi, Ankara. Gelecekteki Değeri: Fiyatlar Genel Seviyesi, Faiz Oranları ve Döviz Kuralları, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 11(2), s. 283-304.
- Hayta B. A. (2014). “Bireysel Yatırımcıların Risk Algısına Etki Eden Psikolojik Önyargılar” TSA.
- Hayta, B.A. (2011), “Aile Finans Sistemi İlişkileri: Finansman Yönetimi, Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim” Ankara: Gazi Kitapevi.
- Hilgert, M.A ve diğerleri (2003), “Household Financial Management: The Connection between Knowledge and Behavior,” *Federal Reserve Bulletin*, 89(7), 309-322.
- Hogarth, J.M. (2006). Financial Education and Economic Development. Improving Financial Literacy, International Conference hosted by the Russian G8 Presidency in Cooperation with the OECD, <http://www.oecd.org/finance/financialeducation/37742200.pdf>.
- Hogarth, J. ve Hilgert M. (2002). Financial Knowledge, Experience and Learning Preferences: Preliminary Results from a New Survey of Financial Literacy, *Consumer Interest Annual*, 48, s. 1-7.
- Holzmann, R. (2010). Bringing Financial Literacy and Education to Low and Middle Income Countries: The Need to Review, Adjust and Extend Current Wisdom, *World Bank Social Protection Discussion Paper*, No 56501.
- Işık, İ. (2011). Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim.

- İnceoğlu, M. (2010). Tutum Algı İletişim, Beykent Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 5. Baskı.
- Kaderli, Y., Gümüş, U. T. ve Eskici, Y. (2016). Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri. *Leges Hukuk Dergisi*, 7 (73-75), s. 85-122.
- Kanmaz, A. (2018). Bireysel Hisse Senedi Yatırımcılarının Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerine Bir Çalışma: İzmir Örneği. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Finansal Ekonomi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, s. 5.
- Kandemir, S. (2018). Finansal Tüketicilerin Finansal Okuryazarlık Durumlarının Belirlenmesi, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*.
- Karakulle, İ., Karademir, Ö., and Armağan, M.V., Finansal Okuryazarlık: Türkiye’de Hazırlanan Lisansüstü Tezlere Yönelik Teorik Bir İnceleme, *Econder Uluslararası Akademik Dergi* 3.1: 99-114.
- Khan M.Y. ve Jain P.K. (2008). *Financial Management: Text, Problems and Cases*, Tata Mcgraw-Hill Publishing Company Limited, New Delhi.
- Kılıç, U. H. (2012). *KOBİ Sahipleri ve Finansçı Olmayanlar İçin Finans*. Ankara: Sinemis Yayınevi.
- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, S. (2010). 21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı ve Türkçe Eğitimi, *Türklük Bilim Araştırmaları Dergisi*, XXVIII, s.284.
- Küçükaslan, A. (2017). Finansal Okuryazarlık: Kayseri İli Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirleri Üzerine Bir Araştırma, *Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi*
- Koenen, T.-B. ve Annamaria L. Financial. (2011). *Literacy And Retirement Planning İn Germany*. Nber-National Bureau Of Economic Research, Working. 17110.
- Kozup, J., Hogarth J. M. (2008). Financial Literacy, Public Policy, and Consumers, Self-Protection-More Questions, Fewer Answers, *The Journal of Consumer Affairs*, 42(2): 127-136
- Paramasivan, C. ve Subramanian, T. (2009). *Financial Management*, New Age International Publishers, Delhi, India.
- Lusardi, A. (2008). Household Saving Behavior: The Role Of Financial Literacy, Information, and Financial Education Programs, [Http://Www.Nber.Org/Papers/W13824](http://Www.Nber.Org/Papers/W13824).
- Lusardi, A. (2008). *Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice*, Joint Center for Housing Studies, Harvard University

- Mandell, L. (2008). The Financial Literacy of Young American Adults: Results of the 2008 National Jump\$tart Coalition Survey of High School Seniors and College Student, Jump\$tart Coalition for Personal Financial.
- Markovich, Charli A. ve Devaney Sharon A. (1997), "College Seniors' Personal Finance Knowledge and Practices", Journal of Family and Consumer Sciences, 89, 61-65.
- Mason, C.L.J. ve Wilson, R.M.S. (2000). Counceptualising Financial Literacy, Loughborough University Business School, England.
- Mason, C. (2003). Conceptualising Financial Literacy - An Ethnographic Study Of School Governors, Loughborough University Miller, M., Godfrey, N., Levesque, B. & Stark, E. (2009).
- Mevsim, L.T. (2016). Üniversite Öğrencilerinde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Erzincan Üniversitesi Örneği, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Navickas, M., Gudaitis, T. ve Krajinakova, E. (2014). Influence of Financial Literacy on Management of Personal Finances in a Young Household. Business: Theory and Practice, 15(1), 32-40.
- NFCC (National Foundation for Credit Counselling), Financial Literacy Survey Summary Report, 2007
- NFI (2006), Financial Forum On Assessing Adult Financial Literacy and Why It Matters, p.2-9
<http://indstate.edu/business/nfi/leadership/books/assessing%20financial%20literacy.pdf>, Erişim Tarihi: 18.05.2013.
- Norman, A.S., (2010). Importance of Financial Education in Making Informed Decision on Spending, Journal Of Economics and International Finance Vol. 2(10), pp. 199-207.
- OECD (2005). Improving Financial Literacy Analysis of Issues and Policies, https://read.oecdilibrary.org/finance-and-investment/improving-financial-literacy_fmt-v2005-art11-en#page7, Erişim Tarihi: 08.04.2018
- OECD INFE (2011). Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for Conducting an Internationally Comparable Survey of Financial Literacy. Paris
- OECD. (2014). PISA 2012 Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century. Paris
- ORTON, L. (2007). Financial Literacy: Lessons from International Experience, CPRN Research Report.

- Okka, O. (2010). Finansal Yönetim: Teori Ve Çözümlü Problemler, Nobel Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti. Ankara.
- Öncü H. (1994). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Matser Basım San. ve Tic. Ltd. Şti. Ankara.
- Özgüler, İ. (2013), Bireysel Finansal Kaynakların Yönetiminde Bir Araç Olarak Finansal Eğitimde Dünya Uygulamaları ve Türkiye Karşılaştırması, (Danışman: Doç. Dr. Fatih Temizel), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özgüler, İ. ve Temizel, F. (2015) "Finansal Eğitime Bakış" Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi, 3 (1), s. 1-16
- Öztürk, E. (2014). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, s.7.
- PACFL (President's Advisory Council on Financial Literacy) (2008). Annual Report to the President: USA.
http://jumpstart.org/assets/files/PACFL_ANNUAL_REPORT_1-16-09.pdf
- PACFC, (PRESIDENT. S ADVISORY COUNCIL ON FINANCIAL CAPABILITY) (2013), Final Report, January 29, Pages 1-52.
- Russia's G20 ve OECD (2013). Advancing National Strategiesfor Financial Education: Summary of the Joint Russia's G20 Presidency and OECD Publication.
<http://en.g20russia.ru/load/782248073>, Erişim Tarihi: Aralık 2016
- Robb, C.A ve Sharpe D.L. (2009), "An Applied Case Study Analysis of Potential Societal Effect of Personal Financial Knowledge on College Students' Credit Card Behavior", Journal of Financial Counseling and Planning, 20(1), 37.
- Robb, C. ve Woodyard, A.S. (2011), "Financial Knowledge and Best Practice Behavior", Journal of Counseling and Planning, 22(1), 60-70.
- Sarıaslan, H. ve Erol, C. (2008). Finansal Yönetim: Kavramlar, Kurumlar ve İlkeler, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Satoğlu, S. (2014). Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması, Danışman: Prof. Dr. Mehmet Emin Arat, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Sermaye Piyasası Kurulu (2013), Faaliyet Raporu.

- Sporakowski, M. (1979). Financial Problems as Stress and Crisis, Developing a Personal Approach to Financial Counselling, p. 75-81.
- Şahin, M. & Barış, S. (2017). "Finansal Okuryazarlık ve Tasarruf Davranışları: Kamu Çalışanları Üzerine Bir İnceleme". Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi, 7(2), 77-103.
- Şarlak, Z. (2011). Finansal Okuryazarlık, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Taft, M. K., Hosein, Z., Mehrizi S. M. T. ve Roshan A. (2013). The Relation between Financial Literacy, Financial Wellbeing and Financial Concerns, International Journal of Business and Management. 8(11), s. 63-75.
- TCMB (2011). Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim, http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/362bbf12-7d95-47eb-9d4d-13039893ce5e/finansal_egitim.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-362bbf12-7d95-47eb-9d4d-13039893ce5e-m3fBaY, Erişim Tarihi: 04.03.2018
- TEB-Boğaziçi Üniversitesi (2014). https://www.teb.com.tr/upload/PDF/aile%20akademisi%20erisim%20endeksi%20raporu/foe_endeks_rapor_2014.pdf,
- TEB (2015). Türkiye Ekonomi Bankası, Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi, Erişim: <https://www.teb.com.tr/document/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf> (10.11.2017).
- Temizel, F. (2015). Finansal Okuryazarlık Nasıl Ölçülür, Kurumsal Yatırımcı Dergisi 30, s. 18-25.
- Temizel, F. ve Bayram, F. (2010). Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma.
- Temizel, F. (2010). Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Temizel, F. ve Bayram, F. (2011). Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 12(1), s. 73-86.
- The Economist (2008). Financial Literacy: Getting It Right on the Money.
- The Case for Financial Literacy in Developing Countries: Promoting Access to Finance by Empowering Consumers. World Bank, DFID, OECD, and CGAP joint note, Washington, DC: WorldBank <http://brigaders.wdfiles.com/localfiles/professional%3Abusinessprojectresources/Financi20Literacy.pdf>

- Tosun, A. E. (2016). Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerine Bir Alan Araştırması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Tütüncü, Ö. ve Küçükusta, D. (2008). "Organizasyonlarda Bireyler: Davranış, Tutum ve Motivasyon" 2. Uluslararası Katılımlı Sterilizasyon Konferansı, Şubat 21-24, Çeşme, İzmir.
- Ünal, P. (2018). Finansal Okuryazarlık ve Forex Piyasası
- Ünal, S. ve Düğer Y. S. (2011). "Akademik Personelin Finansal Gönenç Hâli ile Finansal Davranış Eğilimi Arasındaki İlişkiye Yönelik Ampirik Bir Araştırma", Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, S. 1, s. 213-226.
- Vitt, L.A. (2005). Project Directors: Reichbach, G.M., Kent J.L. and Siegenthaler J.K., Goodbye to Complacency: Financial Literacy Education in the US 2000- 2005, Insitute for Socio Financial Studies, Middleburg, USA.
- Wagland, Suzanne P. ve Taylor, Sharon (2009), "When It Comes to Financial Literacy, Is Gender Really an Issue?", Australian Accounting Business and Finance Journal, 3(1), 13-25.
- World Bank (2009), The Case for Financial Literacy in Developing Countries: Promoting Access to Finance by Empowering Consumers, 2- 6.
- Widdowson, D. ve Hailwood, K. (2007). Financial Literacy and Its Role in Promoting a Sound Financial System, Reserve Bank of New Zealand Bulletin, 70(2), 37-47.
- Yardımcıoğlu, M. ve Yörük, A. (2016). Türkiye'deki Finansal Okuryazarlığın ve Finansal Farkındalığın Durumu, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 9(2), 173-208.
- Yildiz, G. (2010). Muhasebe Mesleğinde Meslek Etiği ve Kayseri İl Merkezinde Bir Uygulama, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 36, s. 155-178.
- Yücel, S. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlıklarının Kredi Kartı Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Etkisinin İncelenmesi: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Hacettepe Üniversitesi Örneği, MS thesis. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İTERNET KAYNAKLARI

- [1] <https://www.turkcebilgi.com/finans>, Erişim Tarihi: 08.01.2019
- [2] [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=tdk.gts.528c848dd0b920.37090791\(eri%C4%A2im%20tarihi:%2005.04.2013\)](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=tdk.gts.528c848dd0b920.37090791(eri%C4%A2im%20tarihi:%2005.04.2013)), Erişim Tarihi: 05.04.2013
- [3] <https://www.nedir.com/finans>, Erişim Tarihi: 10.01.2019
- [4] <https://www.investaz.com.tr/yatirim/finansal-yonetim-nedir>, Erişim Tarihi: 12.02.2019
- [5] <https://www.nkfu.com/finansin-tarihsel-gelisimi/>, Erişim Tarihi: 23.02.2019
- [6] <http://www.wozox.com/tr-TR/Blog/finans-ekonomi/finansal-yonetimin-tarihi-ve-gelisimi/>, Erişim Tarihi: 01.03.2019
- [7] <https://medium.com/muhasebe-finans/finans-nedir-ve-birstartupi%CC%87%C3%A7in-neden-%C3%B6nemlidir-18a98eefe6ff>, Erişim Tarihi: 01.03.2019
- [8] www.tcmb.gov.tr, Erişim Tarihi: 08.03.2019
- [9] www.hazine.gov.tr, Erişim Tarihi: 20.03.2019
- [10] <https://www.mymoney.gov/>, Erişim Tarihi: 08.04.2019
- [11] www.ebri.org, Erişim Tarihi: 10.04.2019
- [12] <http://www.jumpstart.org/>, Erişim Tarihi: 27.04.2019
- [13] <https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Goster/20141202/0>, Erişim Tarihi: 02.12.2014
- [14] www.bilincliyatirimci.org, Erişim Tarihi: 27.04.2019
- [15] <http://www.fsa.gov.uk/about/aims/statutory>, Erişim Tarihi: 27.04.2019
- [16] <http://www.pfeg.org>, Erişim Tarihi: 29.04.2019
- [17] <http://www.borsaistanbul.com>, Erişim Tarihi: 12.06.2019
- [18] www.yatirimyapiyorum.gov.tr, Erişim Tarihi: 18.06.2019

- [19] <http://www.spk.gov.tr/duyurugoster.aspx?aid=20140225&subid=0&ct=c>, Erişim Tarihi: 25.02.2014
- [20] <https://www.tspb.org.tr/tr/>, Erişim Tarihi: 24.06.2019
- [21] www.paramveben.org, Erişim Tarihi: 25.06.2019
- [22] www.paradurumu.tv, Erişim Tarihi: 26.06.2019
- [23] www.fo-der.org, Erişim Tarihi: 28.06.2019
- [24] <https://www.teb.com.tr/>, Erişim Tarihi: 29.06.2019
- [25] http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt8/sayi40_pdf/6iksisat_kamu_isletme/alkaya_aylin.pdf, Erişim Tarihi: 29.06.2019

EKLER

Ek 1: Anket Formu

Bu çalışma Tosros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yüksek Lisans Programında Tez Çalışması Olarak belirlenmiş olan "Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim, Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranışlarına İlişkin Hatay İlinde Bir Araştırma" konulu tez kapsamında yapılmaktadır.

Bu anketten elde edilecek bilgiler başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Kurum isimlerini ve anketi cevaplayanların isimlerine yer verilmeden genel değerlendirme yapılacaktır. Bu akademik çalışmaya desteklerinizden dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

	1	2				
1. Cinsiyet	Bayan	Erkek				
	1	2	3	4	5	
2. Yaş Grubu	(18 - 25)	(26 - 33)	(34 - 41)	(42 - 49)	(50 ve üzeri)	
	1	2	3	4	5	6
3. Eğitim Durumu	İlk öğretim	Orta öğretim	Lise	Önlisans	Lisans	Lisans üstü
	1		2		3	
4. Çalıştığı Sektör	Hizmet sektörü		Ticari işletme		Üretim işletmesi	
	1	2				
5. İşyerindeki Görevi	Beyaz yaka	Mavi yaka				

	Tamamen katılıyorum	Oldukça fazla katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Çok az katılıyorum	Hiç katılmıyorum
6. Para ile ilgili konular karmaşıktır.					
7. Planlanmamış harcamalar için köşede para bulundurulmalıdır.					
8. Finansal planlama ve bütçe çok parası olanlar için gereklidir.					
9. Günlük ve haftalık gibi kısa dönemler için harcama planı yapmak gereksizdir.					
10. Ne yaparsam yapayım finansal durumumda bir değişiklik olmaz.					
11. Finans konularında eğitim almak isterim.					
12. Alışveriş yapmak mutluluğum için çok önemlidir.					
13. Para, harcanmak içindir, biriktirmek için değil.					

	Her zaman	Genellikle	Ara sıra	Çok nadiren	Hiçbir zaman
14. Harcamalarımı kontrol etmekte zorlanırım.					
15. Haftalık ve aylık harcama planları yaparım.					
16. Paramın nasıl bittiğini anlamam.					
17. Alışveriş yaparken fiyatları kıyaslarım.					
18. Bir şey satın alırken finansal durumumu dikkate alırım.					
19. Gazetelerin ve televizyonların ekonomi ve finans haberlerini izlerim.					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Bedir Gülhan
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi (gün/ay/yıl) :
Doğum Yeri :
Medeni hali :
E-Posta : gulhanbedir@gmail.com

Eğitim Derecesi	Eğitim Birimi	Mezuniyet yılı
Yüksek lisans	Toros Üniv. Sosyal Bil. Ens. İşletme Tezli YL.	2020
Lisans	Northeastern Illinois Üniversitesi, Finans	2013
Lise	Kahramanmaraş, A. Kenger Lisesi	2003

İş Deneyimi

Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2013-devam ediyor	Özel Sektör	Finans ve Muhasebe Departmanı Yöneticisi
2015	Mustafa Kemal Üniversitesi	Öğretim Görevlisi
2019 – devam ediyor	İskenderun Adliyesi	Bilirkişi

Yabancı Dil

İngilizce, Rusça

Yayınlar

-

İlgi Alanları

-

Sertifikalar

Kasım 2018	Bilirkişilik Temel Eğitimi
Kasım 2017	KOBİ, Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi
Kasım 2014	Rusça Dil Eğitimi
Mart 2006	İngilizce Dil Eğitimi

T.C.

TOROS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNTİHAL PROGRAMI RAPORU

İŞLETME ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 11 / 03 / 2020

Tezin Başlığı: Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim, Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranışlarına İlişkin Hatay İlinde Bir Araştırma

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın;

a) Giriş,

b) Ana bölümler ve

c) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 85 sayfalık kısmına ilişkin, 11 / 03 / 2020 tarihinde enstitü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 15'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

Kaynakça hariç

Alıntılar hariç

Benzer kelime sayısı 10 adet

yapıldığında en fazla %10,

Kaynakça hariç

Alıntılar dahil

Benzer kelime sayısı 10 adet

yapıldığında en fazla %30'u geçmemelidir.

Tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Yukarıda belirtilen başlıkta danışmanımla birlikte tamamlamış olduğum tezimin fikir/araştırma sorusu, yöntem, bulgular ve tartışma kısımları özgün olup kısmen veya tamamen diğer çalışmalardan alınan kısımlar olduğu durumlarda kaynak belirtilmesine dikkat edilmiştir. Tezimin tez yazım kurallarına uygun olarak ve intihal olmaksızın

hazırladığımı taahhüt eder; intihal olması durumunda tez çalışmamın başarısız sayılacağını ve mezuniyetimin iptalini kabul ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı : Gülhan Bedir

İmzası : .....

Tarih: 11 / 03 / 2020

Yukarıda kişisel ve tez bilgileri verilen öğrencimin belirtilen başlıkta birlikte tamamlamış olduğumuz tezi Turnitin intihal yazılım programında kontrol edilmiş ve etik bir ihlale rastlanmamıştır. İntihal yazılım programının rapor çıktısı ektedir. Ayrıca tezin fikir/araştırma sorusu, yöntem, bulgular ve tartışma kısımları özgün olup kısmen veya tamamen diğer çalışmalardan alınan kısımlar olduğu durumlarda kaynak belirtilmesine dikkat edilmiştir.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı: Prof. Dr. Köksal HAZIR

İmzası: .....

Tarih: 11 / 03 / 2020

Ek: İntihal yazılım programının rapor çıktısı (3 sayfa)

Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim, Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranışlarına İlişkin Hatay İlinde Bir Araştırma

Yazar Gülhan Bedir

Gönderim Tarihi: 11-Mar-2020 03:06PM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 1273587330

Dosya adı: G_lhan_Bedir_-_Tez_-11.03.2020.docx (159.21K)

Kelime sayısı: 17472

Karakter sayısı: 133789

Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim, Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranışlarına İlişkin Hatay İlinde Bir Araştırma

ORIJINALLIK RAPORU

% **15**

BENZERLİK ENDEKSİ

% **11**

İNTERNET
KAYNAKLARI

% **6**

YAYINLAR

% **9**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	toad.edam.com.tr İnternet Kaynağı	% 3
2	adudspace.adu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 3
3	Submitted to TechKnowledge Turkey Öğrenci Ödevi	% 2
4	Submitted to Kahramanmaraş Sütçü İmam University Öğrenci Ödevi	% 1
5	www.sosyalarastirmalar.com İnternet Kaynağı	% 1
6	Submitted to Konya Necmettin Erbakan University Öğrenci Ödevi	% 1
7	Submitted to Karadeniz Teknik University Öğrenci Ödevi	% 1
8	Submitted to Fırat Üniversitesi	

Öğrenci Ödevi

%1

9

www.59.com.tr

İnternet Kaynağı

%1

10

www.wozox.com

İnternet Kaynağı

%1

11

Submitted to Gumushane University

Öğrenci Ödevi

%1

12

bmij.org

İnternet Kaynağı

%1

Alıntıları çıkart

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

< %1

Bibliyografyayı Çıkart

üzerinde